

**T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**SERAHSÎ'NİN EL-MEBSÛT İSİMLİ ESERİNDEKİ
İBADETLER BAHSİNDE GEÇEN İMAM ŞÂFÎ'YE
AİT GÖRÜŞLERİN TESPİT VE TAHKİKİ**

Yüksek Lisans

BURAK ÇULHA

İZMİR- 2022

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

SERAHSÎ'NİN EL-MEBSÛT İSİMLİ ESERİNDEKİ
İBADETLER BAHSİNDE GEÇEN İMAM ŞÂFÎ'YE
AİT GÖRÜŞLERİN TESPİT VE TAHKİKİ

Yüksek Lisans

BURAK ÇULHA

DANIŞMAN: DOÇ. DR. MEHMET DİRİK

İZMİR-2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi Projesi olarak sunduğum “Serahsî’nin el-Mebsût İsimli Eserindeki İbadetler Bahsinde Geçen İmam Şâfî’ye Ait Görüşlerin Tespit ve Tahkiki” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

10/01/2022

Burak ÇULHA

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

SERAHSÎ'NİN EL-MEBSÛT İSİMLİ ESERİNDEKİ İBADETLER BAHSİNDE GEÇEN İMAM ŞÂFÎ'YE AİT GÖRÜŞLERİN TESPİT VE TAHKİKİ

Burak ÇULHA

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı

El-Mebsût, Şemsü'l Eimme İmam es-Serahsî'nin, zorlu hapis şartları altında, kitap ve defterlerinden mahrum olmasına rağmen öğrencilerine yazdırdığı 30 ciltten oluşan muhteşem bir eserdir. Fıkıhın bütün konuları genel hatlarıyla ele alınmış olup Hanefî mezhebinin görüşleri yanı sıra bazı konularda diğer mezhep alimlerinin görüşlerine de yer verilmiştir. İşte diğer mezhep imamlarından İmam Şâfî'ye atfedilen görüşlerin tespit ve tahkiki, tezimizin konusunu oluşturmaktadır.

İmam Şâfî'ye nispet edilen görüşleri incelememizin sebepleri arasında hem görüşlerin doğruluğunu tespit etmek hem de bazı görüşlerin İmam Şâfî'ye ait olmadığı tezi bulunmaktadır. Tezimiz, *el-Mebsût*'un ibadetler bölümünün temizlik ve namaz konusu özelinde hazırlanmıştır. Tezimiz iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde temizlik konusu ele alınmış olup bu bölümde İmam Şâfî'ye nispet edilen 41 görüş tespit edilmiştir. Bu görüşlerin tahkiki sonucunda 37'sinin doğru nakledildiği ve 4'ünün de hatalı nakledildiği anlaşılmıştır. İkinci bölümde ise namaz konusu ele alınmıştır. Namaz bölümünde İmam Şâfî'ye nispet edilen 84 görüş tespit edilmiştir. Bu görüşlerin tahkiki sonucunda 71'inin doğru nakledildiği ve 13'ünün de hatalı nakledildiği anlaşılmıştır. Tezimizde, *el-Mebsût*'tan naklettiğimiz Şâfî görüşleri, Hanefî görüşleri ile birlikte mukayeseli olarak sunulmuştur. Sonuç olarak tespitini ve tahkikini yaptığımız İmam Şâfî'ye nispet edilen 125 görüşün hepsi, Şâfî kaynakları aracılığı ile konunun altında ayrı bir başlık ile açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam hukuku, el-Mebsût, Serahsî, İmam Şâfî, İbadetler, Temizlik, Namaz.

ABSTRACT

Master Program Thesis

Determining and Analyzing Imam Shafi's Ideas at the Worships

Chapter of al-Mabsut by al-Sarakhsi

Burak ÇULHA

İzmir Kâtip Çelebi University

Graduate School of Social Science

Department of Basic Islamic Sciences Program

Kitab al-Mabsut is a magnificent work consisting of 30 volumes that Abu Bakr al-Sarakhsi had his students dictated under harsh prison conditions, despite being deprived of his books and notebooks. All the issues of fiqh are discussed in general terms, and the views of the Hanafi sect as well as the views of other sectarian scholars on some issues are included. The subject of our thesis is the determination and analysis of the opinions attributed to Imam Sahafi's, one of the imams of other sects.

Among the reasons for examining the views attributed to Imam Shafi is both to determine the accuracy of the views and the thesis that some views do not belong to Imam Shafi. Our thesis has been prepared on the subject of cleaning and prayer in the worship section of al-Mabsut. Our thesis consists of two parts. In the first chapter, the subject of cleanliness is discussed and in this chapter, 41 views attributed to Imam Shafi have been identified. As a result of the investigation of these views, it was understood that 37 of them were transmitted correctly and 4 of them were transmitted incorrectly. In the second part, the subject of prayer is discussed. In the prayer section, 84 views ascribed to Imam Shafi have been identified. As a result of the investigation of these views, it was understood that 71 of them were transmitted correctly and 14 of them were transmitted incorrectly. In our thesis, the Shafi views that we conveyed from al-Mabsut are presented in comparison with the Hanafi views. As a result, all of the 125 views attributed to Imam Shafi, which we have identified and analyzed, are explained under a separate heading under the subject through Shafi sources.

Keywords: Islamic law, al-Mabsut, Sarakhsi, Imam Shafi, Worship, Cleanliness, Prayer.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR.....	XI
ÖNSÖZ	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TEMİZLİK BÖLÜMÜ.....	7
1.1. EL-MEBSÛT'TA DOĞRUNAKLEDİLEN GÖRÜŞLER.....	7
1.1.1. Abdest.....	7
1.1.1.1. Meshin Sayısı.....	7
1.1.1.2. Azaları Yıkama Sırasının Hükümü	8
1.1.1.3. Başa Mesh Etmenin Ölçüsü	8
1.1.1.4. Kulaklar İçin Yeni Su Alma.....	8
1.1.1.5. Niyetsiz Abdest ve Gusül.....	9
1.1.1.6. Abdest Aldıktan Sonra Müslüman Olan Kimse.....	9
1.1.1.7. Abdestliyken Cinsel Organa Dokunma	10
1.1.1.8. Abdestliyken Öpme ve Dokunma	10
1.1.1.9. Ağız Dolusu Kusma	11
1.1.1.10. Yaradan Kan veya Pislik Çıkması	11
1.1.1.11. Kan Aldırma	12
1.1.1.12. Kan Aldırılan Yerin Yıkanması.....	12
1.1.1.13. Namazda Kahkaha Atma.....	13
1.1.1.14. Abdestliyken Uyuma	13

1.1.1.15.Özürlü Kişinin Abdesti.....	14
1.1.1.16.Mest Üzerine Mesh Etmenin Geçerlilik Koşulu	14
1.1.1.17.Mestlerdeki Sökük ve Yırtıkların Durumu	15
1.1.1.18.Mestin Alt Tarafına Mesh Yapmak	15
1.1.1.19.Mest Üstüne Giyilen İkinci Mestler Üzerine Mesh Etmek	16
1.1.1.20.Mestliyken Yolculuğa Çıkma Durumu	16
1.1.2. Gusül	17
1.1.2.1. Ağız Yıkamanın Gusülde ve Abdestte Yeri.....	17
1.1.2.2. Guslü Gerektiren Durumlardan Meni	17
1.1.2.3. Cünüpkten Mescide Girmenin Hükümü	18
1.1.3. Teyemmüm.....	19
1.1.3.1. Teyemmümde Kollara Meshin Durumu	19
1.1.3.2. Yolcunun Su Bulamaması.....	19
1.1.3.3. Vakit Girmeden Teyemmüm Etme	19
1.1.3.4. Bir Teyemmümle Birden Fazla Namaz Kılınması.....	20
1.1.3.5. Abdest ve Gusle Yetersiz Su Bulma	20
1.1.3.6. Cenaze Namazının Kaçma İhtimalinde Teyemmüm	21
1.1.3.7. Yaralı Bedende Gusül ve Teyemmüm Durumu.....	21
1.1.4. Sular	22
1.1.4.1. Kullanılmış Su	22
1.1.4.2. Necasetin Havuza Düşmesi.....	23
1.1.5. Necaset	23
1.1.5.1. Güvercin ve Serçe Dışkısının Durumu	23
1.1.5.2. Domuz ve Köpek Hariç Eti Yenmeyen Hayvanların Artığı....	23
1.1.5.3. Meninin Mahiyeti.....	24
1.1.5.4. Görünmeyen Necasetin Temizliği	24
1.1.6. Kadınlara Özel Durumlar	25
1.2. EL-MEBSÛT'TA HATALI NAKLEDİLEN GÖRÜŞLER.....	26
1.2.1. Abdestte Mazmaza ve İstinşak.....	26
1.2.2. Teyemmüm.....	26
1.2.2.1. Namaza Başladıktan Sonra Su Bulunması	26
1.2.2.2. Hastalıktan Dolayı Teyemmüm Yapma Durumu	27

1.2.3. Sular	28
--------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

2. NAMAZ BÖLÜMÜ	30
------------------------------	-----------

2.1. EL-MEBSÛT'TA DOĞRUKAKLEDİLEN GÖRÜŞLER	30
--	----

2.1.1. Ezan ve Kâmet	30
----------------------------	----

2.1.1.1. Ezanda Tercî' Yapmanın Durumu	30
--	----

2.1.1.2. İkametin Sayısı	31
--------------------------------	----

2.1.1.3. Sabah Ezanının Vakti	31
-------------------------------------	----

2.1.2. Namaz Vakitleri	31
------------------------------	----

2.1.2.1. Akşam Namazında Şafak Vakti	32
--	----

2.1.2.2. Sabah Namazı Kılmanın Faziletli Olduğu Vakit	32
---	----

2.1.2.3. Sabah Namazının Sünnetini Farzından Sonra Kılma	32
--	----

2.1.2.4. Güneşin Doğuşunun Sabah Namazına Etkisi	33
--	----

2.1.2.5. Öğle Namazını Serinliğe Erteleme	33
---	----

2.1.2.6. İkinci Namazının Kılınmasının Müstehap Olduğu Vakit	34
--	----

2.1.2.7. Yatsı Namazının Kılınmasının Müstehap Olduğu Vakit	35
---	----

2.1.2.8. Namazların Birleştirilmesi Meselesi	35
--	----

2.1.2.9. Namaz Vakitlerinde Tedâhül Durumu	36
--	----

2.1.2.10. Namaz Kılınması Mekruh Olan Vakitler	36
--	----

2.1.2.11. Teheccüd Namazında Usul	37
---	----

2.1.2.12. Tertip Sahibinin Namazı	38
---	----

2.1.3. Namaza Giriş ve Başlama	39
--------------------------------------	----

2.1.3.1. Namaz İçinde Ellerin Kaldırılması	39
--	----

2.1.3.2. Namazda Bismelenin Gizli Okunması	39
--	----

2.1.3.3. Namazın İlk İki Rekatında Kıraatin Hükmü	40
---	----

2.1.3.4. Rükûdan Sonra Söylenicecek Zikir	40
---	----

2.1.3.5. Secdeden İkinci Rekâta Kalkma	41
--	----

2.1.3.6. Namazda Oturuşta Ayakların Durumu	41
--	----

2.1.3.7. Teşehhüt	42
-------------------------	----

2.1.3.8. Namazda "Âmîn" Denilmesi	43
---	----

2.1.3.9. Namaza Başlama Tekbiri	43
---------------------------------------	----

2.1.3.10. Namazdan Çıkma	44
2.1.4. Vitir Namazı	44
2.1.4.1. Vitir Namazında Kunut Duası Okumak.....	44
2.1.4.2. Vitir Dışındaki Namazlarda Kunut Okumak	45
2.1.4.3. Vitir Namazında Kunut Duası Okumanın Zamanı	45
2.1.5. Namazda Abdestin Bozulması	45
2.1.5.1. Namazda İstemedenden Abdest Bozulması.....	45
2.1.5.2. Namazda İmamın Abdestinin Bozulması	46
2.1.5.3. Namazda Konuşma	46
2.1.5.4. Tâ'dili Erkânın Mahiyeti	47
2.1.6. Namazla İlgili Bazı Konular	47
2.1.6.1. Namaza Başlanmıyorsa Sünnet Kılınmaması.....	47
2.1.6.2. Çocuğun İmamlığının Durumu	48
2.1.6.3. Çıplak Durumda Namaz Kılma.....	49
2.1.6.4. Namazda Son Rekâta Yetişenin Durumu	49
2.1.6.5. Avret Yerinin Açılmasında Ölçü	50
2.1.6.6. Namazda Duanın Durumu	51
2.1.6.7. Başlama Tekbirinde Elleri Kaldırma Ölçüsü.....	52
2.1.6.8. Hayvan Dışkısının Elbiseye Bulaşması	52
2.1.6.9. İmama Uyan Kimsenin Okuyup Okumaması Meselesi.....	53
2.1.6.10. Farklı Namazları Kılanların Birbirine İmameti.....	53
2.1.7. Hasta Namazı	54
2.1.7.1. Hastanın Nasıl Namaz Kılacağı Konusu.....	54
2.1.7.2. Baygınlık Sonrası Namazların Kazası	54
2.1.8. Sehv (Yanılma) Secdesi	55
2.1.8.1. Namazda Rekât Sayısında Şüpheye Düşenin Durumu	55
2.1.8.2. Sehv Secdesinin Yapılma Zamanı	55
2.1.8.3. Rekatlarda Unutulan Secdelerin Ödenmesi	56
2.1.9. Yolcu Namazı.....	56
2.1.9.1. Namazın Kısaltılacağı Yolculuğun Ölçüsü.....	56
2.1.9.2. Mukim Olmanın Şartı	57
2.1.9.3. İkamette Kararsız Olan Kimsenin Durumu	57

2.1.9.4. Yolculukta Namazı Tam Kılma	58
2.1.10. Tilâvet Secdesi	59
2.1.10.1. Tilavet Secdesinin Hükümü	59
2.1.10.2. Hacc Suresindeki Secde Ayetleri	59
2.1.11. Cuma Namazı	60
2.1.11.1. Cuma Kılınacak Yerin Şehir Olması Şartı	60
2.1.11.2. Cuma Namazında Cemaat Sayısı	60
2.1.11.3. İmamın İki Hutbe Arasında Oturması	61
2.1.11.4. İmamın Abdestsiz Hutbe Okuması	61
2.1.11.5. Hutbe Sırasında Teşmit	62
2.1.11.6. Cuma Namazında Aslın Kaçırılması	62
2.1.12. Bayram Namazının Kazası	63
2.1.13. Cenaze Bahsi	63
2.1.13.1. Şehitlerin Yıkanmadan Gömülmesi	63
2.1.13.2. Şehirde Haksız Yere Silahla Öldürülenin Durumu	64
2.1.13.3. Savaşırken Ölen İsyancının Durumu	64
2.1.13.4. Ölü İnsanın Bir Organı İçin Namaz Kılınması	64
2.1.13.5. Cenaze Namazının Tekrarlanmaması	65
2.1.13.6. Cenazenin Arkasından Yürüme	65
2.1.13.7. Kefenlemede Ölüye Kamîs Giydirilmesi	66
2.1.13.8. Ölünün Kabre Konuluş Usûlü	66
2.1.13.9. Cenaze Namazında Kur'an Okuma	67
2.1.14. Kûsûf (Güneş Tutulması) Namazı	67
2.1.15. Yağmur Duası (İstiska) Namazı	68
2.2. EL-MEBSÛT'TA HATALI NAKLEDİLEN GÖRÜŞLER	69
2.2.1. Namaz Vakitleri	69
2.2.1.1. İkinci Namazının Son Vakti	69
2.2.1.2. Akşam Namazının Son Vakti	69
2.2.1.3. Yatsı Namazının Son Vakti	70
2.2.2. Namaza Giriş ve Başlama	71
2.2.2.1. Teşehhütteki Selamda Elif-lam Takısı	71
2.2.2.2. Salavatın Namazdaki Hükümü	71

2.2.2.3. Secdenin Şekli.....	72
2.2.3. Vitir Namazının Rekât Sayısı.....	72
2.2.4. Yolcu Namazı.....	73
2.2.5. Cuma Namazı	73
2.2.5.1. Hutbe Sırasında Namaz Kılmanın Hükümü	73
2.2.5.2. En Kısa Hutbenin Ölçüsü.....	74
2.2.6. Teşrik Tekbirlerinin Bitiş Vakti.....	75
2.2.7. Cenaze Bahsi.....	75
2.2.7.1. Bulunan Ölülerin Karışık Olması Durumu	75
2.2.7.2. Cenazenin Taşınma Usûlü	76
SONUÇ	77
BİBLİYOGRAFYA.....	79
ÖZGEÇMİŞ	83

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhi's-selâm
Bkz.	: Bakınız
b.	: Bin
c.	: Cilt
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
H.z.	: Hazreti
h.	: Hicrî
m.	: Miladî
ö.	: Ölüm
rh.a.	: Rahimehullah
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa aralığı
s.a.v.	: Sallallâhu Aleyhi Vesellem
tah.	: Tahkik eden
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
t.y.	: Tarih yok
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı

ÖNSÖZ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Bizleri yoktan var eden, istediğini istediğine verip istediği zaman alma kudretine sahip olan Yüce Allah'a hamd; onun Resûlü Hz. Muhammed Mustafa'ya (s.a.v.) salat ve selam olsun.

Din; akıl sahibi insanları, kendi irade ve arzularıyla, hayırlı ve güzel olan şeylere sevk eden İlâhî kanun; kemâle ermek için tutulacak en doğru yoldur. Dinin inanç, ahlak, ibadet, muamelat ve ceza hukukuna ilişkin çeşitli emir ve yasakları vardır. Dinimizin bizi kendisiyle muhatap ve mükellef kıldığı ibadetler, hem manen bizim huzurlu olmamızı sağlamakta hem de yaratıcımıza karşı kulluk vazifemizi yerine getirdiğimiz için dünyevi ve uhrevi kazanca vesile olmaktadır. İbadetleri açısından düşünüldüğünde ibadetlerin ifası çeşitli faydalar içermektedir. İbadetleri hakkıyla eda etmenin en önemli işlevlerinden biri de insanları insanlığa pek çok zararı olan günahlardan korumasıdır. İbadetler insanı olgunlaştırmakta ve kulluk bilincini sıcak tutmaktadır. İbadetlerde bağlılık gösteren ve hakkıyla ibadet eden kimselerin içinde yaşadıkları topluma saygısı ve bağlılığı artmaktadır.

İbadet kavramı ile sadece şekille yapılan ibadetler anlaşılmalıdır. Yapılan her işte Allah'ın rızasını gözetmek, her konuda onun emir ve yasaklarına uymak birer ibadettir. Bu itibarla ibadet bilinciyle yapılan her eylem içinde yaşanan toplumdaki insanlara olan sevgi ve saygıyı pekiştirir.

Namaz, her müslümanın günde beş kez yapması gereken farz bir ibadettir. Müslümanın her konuda olduğu gibi namaz kılarken de temiz olması gerekir. Ancak namaz için ayrıca hadesten taharet ve necasetten taharet olarak bilinen temizlik usulleri yerine getirilmelidir. Nitekim Sevgili Peygamberimiz temizliğin imandan olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden müslümanın önce temiz olup daha sonra ibadet nitelikli vecibeleri yerine getirmesi gerekir. Müslümanlar, temizlik ve namaz başta olmak üzere ibadetlerin hangi durumlarda, nasıl ve hangi şekillerde yapılması gerektiğini fıkıh ilmi sayesinde öğrenirler.

Fıkıh konularının ele alındığı eserlerin sistematüğinde ibadetlerle başlanır. İbadetlerin de en başında “dinin direğı” olarak nitelendirilen namaza yer verilir. Namaz ibadetinin ikamesi için gerekli şartlardan biri temizliktir. İbadetlere ilişkin hususlar nakille bilinen alanı oluşturur. Yirmi üç yıla yakın nübüvvet sırasında peygamberimizin çeşitli uygulamaları vardır ve bu uygulamalar önce sahabe sonra tabiin vasıtasıyla sonraki nesillere aktarılmıştır. Mezhepler teşekkül sürecinde kendi usulleri çerçevesinde fıkıh anlayışlarını ortaya koymuşlar ve ferî uygulamalardan tercihlerde bulunmuşlardır. Mezheplerin farklı kabullerde bulunmaları mutlaka bir delile dayanmaktadır. Mezhepler bir arada yaşayan toplumların serbest kabullerine dayandığı için aynı toplum içerisinde farklı mezhepleri benimseyen kimseler bulunmuştur. Mezhep görüşlerini kaleme alan müellifler kendi ekollerinin görüşlerine olduğu gibi farklı mezheplerden kimseler de o toplum içerisinde bulunduğu için sadece kendi mezhepleriyle yetinmemişler diğer ekollerin görüşlerine de yer vermişler, zaman zaman da karşılaştırmalarda bulunmuşlardır. Ancak mezheplerin bir konuda birden fazla görüşünün bulunması, mezhep görüşlerinin hatalı bilinmesi gibi sebepler kimi zaman başka mezhepler hakkında farklı nakillerde bulunulmasına yol açmıştır. Bu noktadan hareketle en meşhur Hanefî kaynaklar arasında yer alan Serahsî (ö. 483/1090)'nin *el-Mebsût*'un da İmam Şâfiî (ö. 204/819)'ye atfedilen görüşlerini doğruluğı başta Şirbinî (ö. 977/1570)'nin *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'âni'l-Minhâc* isimli eseri olmak üzere diğer Şâfiî kaynaklarıyla karşılaştırılarak test edilmek istenmiştir. Ancak bu eserler geniş muhtevaya sahip olduğu ve bunun yüksek lisans çalışmasını aşacağı düşünöldüğünden temizlik ve namaz bahsiyle yetinilmiştir.

Bu çalışmamın her aşamasında değerli eleştirileri ve önerileriyle desteklerini esirgemeyen, ihtiyaç duyduğum her anda yanımda bulduğum saygıdeğer hocam Doç. Dr. Mehmet Dirik'e şükranlarımı sunuyorum.

Burak ÇULHA

İzmir-2022

GİRİŞ

İslam vahyi itikat, ahlak ve hukuk alanlarına ilişkin çeşitli düzenlemeler içermektedir. Bu alanlardaki düzenlemelerin anlaşılmasında müslümanlar tarafından bazı konularında farklı yaklaşımlar ortaya konmuş ve benzer yaklaşımı benimseyen gruplar mezhepler şeklinde ekolleşmiştir. Başka bir ifadeyle İslami ilimler itikâdi, ahlaki ve fıkhi / hukuki mezhepler şeklinde doğup gelişmişlerdir. Bir mezhebe bağlılık, ibadetlerden muamelata varıncaya kadar pek çok konunun mezhebin kabulleri doğrultusunda düşünülmesi ve davranılması şeklinde kendini gösterir.

Fıkhi/hukuki konuların ele alınıp incelendiği ve birer bütünlük arz eden yapılar şeklinde varlık kazandığı yapılara fıkhi mezhepler denir. Bunların sayısı pek çoktur ve bu konuda zengin bir miras bulunmaktadır. En bilinen ve en yaygın sünnî ekoller kuşkusuz Hanefîler, Mâlikîler, Şâfiîler ve Hanbelîlerdir. Bunların bazen benzeşen bazen de farklılıklar gösteren yaklaşım ve kabulleri vardır.

Bir mezhebe mensup müellifin başka mezheplere veya mezhep imamlarına yapılan atıfların isabet durumlarının incelendiği ülkemizde yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu eserleri şöylece sıralamak mümkündür: Hilal Dirican'ın "El-Mevsılî'nin el-Muhtar isimli eserindeki İmam Şâfiî'ye ait görüşlerin tahkiki" başlıklı yüksek lisans tezi (2006), Yasemin Nar'ın "İbn Rüşd'ün (595/1198) 'Bidayetü'l-Müctehid' adlı eserlerinde İmam Şâfiî'ye ait görüşlerin tahkiki" (2007), Halil Eker'in (Şeyhu'l-İslam Burhânüddin Ebü'l-Hasen Ali b.) Ebû Bekir el-Merginânî'nin el-Hidâye isimli eserindeki ibadetler bahsinde geçen İmam Şâfiî'ye ait görüşlerin tespit ve tahkiki" başlıklı yüksek lisans tezi (2015) ve Osman Matpan'ın "Merginânî'nin 'El-Hidâye' adlı eserinin ibadetler bölümünde İmam Şâfiî'ye nisbet edilen görüşlerin tespit ve tahlili" (2016) adlı yüksek lisans tezi.

Bu çalışmalarda ulaşılan sonuçlar hakkında kısaca şöyle söz etmek faydalı olacaktır. Hilal Dirican'ın "El-Mevsılî'nin El-Muhtar isimli eserindeki İmam Şâfiî'ye ait görüşlerin tahkiki" başlıklı yüksek lisans tezinde ulaştığı sonuç şudur: 457

meselede İmam Şâfiî'ye atıfta bulunulmuş, 15 yerde İmam Şâfiî'nin rumuzunun hatalı koyulduğu tespit edilmiştir.¹

Yasemin Nar'ın "İbn Rüşd'ün (595/1198) *'Bidayetü'l-Müctehid'* adlı eserlerinde İmam Şâfiî'ye ait görüşlerin tahkiki" adlı yüksek lisans tezinde ulaştığı sonuç şöyledir: İncelenen toplam görüş sayısı 1068'dir. Bunlardan 22 görüşün hatalı olduğu tespit edilmiştir.²

Halil Eker'in (Şeyhu'l-İslam Burhânüddin Ebü'l-Hasen Ali b.) Ebû Bekir el-Merginânî'nin *el-Hidâye* isimli eserindeki ibadetler bahsinde geçen İmam Şâfiî'ye ait görüşlerin tespit ve tahkiki" başlıklı yüksek lisans tezinde vardığı sonuç şudur: İmam Şâfiî'ye ait 194 görüşü tespit ve tahkik edilmiş, 39 yerde İmam Şâfiî'ye ait görüşün hatalı aktarıldığı anlaşılmıştır.³

Osman Matpan'ın "Merginânî'nin *'el-Hidâye'* adlı eserinin ibadetler bölümünde İmam Şâfiî'ye nisbet edilen görüşlerin tespit ve tahlili" adlı yüksek lisans tezinde ulaştığı sonuç şöyledir: *el-Hidâye* 'nin ibadetler bölümünde İmam Şâfiî'ye yapılan 201 atıftan 155'inin isabetli, 46'sının ise Şâfiî mezhebine muhalif olduğunu gördük. Bu da demek oluyor ki Merginânî'nin eserinde atfedilen İmam Şâfiî'ye ait görüşlerin yaklaşık dörtte biri hatalı aktarılmıştır.⁴

Araştırmanın konusu

Bir mezhebin farklı kaynaklarında bazen mensup olunan mezhebin görüşlerinin hatalı verildiği bazen de farklı mezhebe mensup fakihlerin eserlerinde zikri geçen başka mezheplere ait görüşlerin hatalı olduğu bilinmektedir.⁵ Bunun müellifin, görüşüne atıf yaptığı mezhebin kaynaklarına ulaşamaması, kavram kargaşası, istinsah hatası, bazı ifadeleri yanlış anlaması ve hatalı değerlendirmesi, bilgileri ilk

¹ Dirican, Hilal, *El-Mevsili'nin El-Muhtar isimli eserindeki İmam Şâfiî'ye ait görüşlerin tahkiki*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2006, s. 125.

² Nar, Yasemin, *İbn Rüşd'ün 'Bidayetü'l-Müctehid' adlı eserlerinde İmam Şâfiî'ye ait görüşlerin tahkiki*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007, s. 162.

³ Eker, Halil, (*Şeyhu'l-İslam Burhânüddin Ebü'l-Hasen Ali b.*) *Ebû Bekir el-Merginânî'nin el-Hidâye isimli eserindeki ibadetler bahsinde geçen İmam Şâfiî'ye ait görüşlerin tespit ve tahkiki*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2015, s. 142.

⁴ Matpan, Osman, *Merginânî'nin 'El-Hidâye' adlı eserinin ibadetler bölümünde İmam Şâfiî'ye nisbet edilen görüşlerin tespit ve tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2016, s. 138

⁵ Köse, Saffet, "Mezhep Görüşleriyle İlgili Farklı Nakiller", *İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi*, 1995, cilt: III, sayı: 1, ss. 101-128. s. 102.

kaynağından tetkik etmemesi, bir müellifin yaptığı hatayı tekrarlaması ve dikkat etmemesi, mezhep içindeki bazı gelişmeleri yeterince takip edememesi, herhangi bir konuda görüşünü ortaya koymuş müçtehidin bu fikrinden hareketle genel bir kaide ortaya koyması, mezhep taassubu gibi çeşitli sebepleri vardır.⁶

Ülkemizdeki müslümanların çoğunluğu, Hanefî ve Şâfiî mezheplerine bağlıdırlar ve dinin taleplerini daha çok bu iki mezhebe göre yerine getirmeye ve karşılaştıkları problemleri bu mezheplerin kabulleri doğrultusunda çözmeye çalışmaktadırlar. Farklı ekollere mensup Müslümanlar aynı toplumda birlikte yaşadıkları için hangi ekole ait olursa olsun bir mezhebin fıkıh kaynağında başka ekollerin görüşlerine de çeşitli atıflar yapılmıştır. Ancak bu atıflar bazen isabetsiz bazen hatalı olabilmektedir. Bunun çeşitli sebepleri bulunmakla birlikte isabetsiz veya hatalı görüşün her zaman sebebini izah etme imkânı yoktur.

Burada tez sınırları dahilinde Serahsî'nin hayatından ve çalışmanın üzerine kurulduğu eseri *el-Mebsû't*'tan kısaca söz edilecektir. Müellif, kendi eserlerinin başlangıcında ve hal tercümelerinde Muhammed b. Ahmet b. Ebî Sehl Ebu Bekr Şemsuddîn es-Serahsî diye geçmektedir.⁷ *İmamların güneşi* lakabı ile meşhur olan Serahsî, usulcülüğünün yanında kelâm ve münazara alanlarında yetkin bir âlimdir.⁸ Nisbesinden anlaşılacağı üzere Serahs'ta doğmuştur.⁹ Bugün Serahs, Meşhed ve Merv arasında İran-Rus sınırında, yarısı Rusya ve diğer yarısı İran tarafında kalmıştır.¹⁰

⁶ Köse, *Mezhep Görüşleriyle İlgili Farklı Nakiller*, s. 114. vd.

⁷ Leknevî, Ebü'l-Hasenât Muhammed Abdülhay b. Muhammed Abdilhalîm b. Muhammed Emînillâh es-Sihâlevî, *el-Fevâidü'l-behiyye fî terâcimi'l-Hanefiyye*, Dâru'l Ma'rife, Beyrut, t.y., s. 159; Kehhâle, Ömer Rızâ, *Mu'cemü'l-müellifîn: Terâcimü musannifi'l-kütübi'l-'Arabiyye*, Mektebetü'l-Mesna, Beyrut, 1957, s. 239; Taşköprizâde, Ahmet Efendi, *Miftâhu's-sa'ade ve misbâhu's-siyâde fî mevzû'âti'l-'ulûm*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2002, c. II, s. 165; Babanzâde, İsmail Paşa el-Bağdadî, *Hediyyetü'l-'Arifîn Esmâ'ü'l-Mü'ellifîn ve Âsârü'l-Musannifîn*, Darü'l-Hya'ü't-Türas el-Arabî, Beyrut, 1955, c. VI, s. 76; İbn Kutluboğa, Ebu Fidaî Zeynuddîn Kasım b. Kutluboğa b. Abdillâh es-Südünî el-Cemâli el-Mısırî, *Tâcu't-terâcim*, Dâru'l-Kalem, Dımeşk, 1996, s. 52; Ziriklî, Ebü Gays Muhammed Hayrüddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris ez-Ziriklî ed-Dımaşkî, *el-A'lam Kâmûsü terâcîm li-eşheri'r-ricâl ve'n-nisâ mine'l-'Arab ve'l-müsta'rebîn ve'l-müsteşrikîn*, Dâru'l-İlmi'l-Melayin, Beyrut, 2007, c. V, s. 115; Hamidullah, Muhammed, "Serahsî", *DİA*, T.D.V. Yayınları, İstanbul, 2009, c. XXXVI, s. 544; Özel, Ahmet, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, T.D.V. Yayınları, Ankara, 1990, s. 42.

⁸ Ömerî, Şihâbüddîn Ahmed b. Yahyâ b. Fazlillâh, *Mesâlikü'l-epsâr fî memâliki'l-emsâr*, c. VI, s. 80; Kureşî, Ebü Muhammed Muhyiddîn Abdülkâdir b. Muhammed b. Muhammed el-Mısırî, *el-Cevâhiru'l-mudiyye fî tabakâti'l-Hanefiyye*, Karaçi, t.y., c. 2, s. 28.

⁹ Leknevî, *el-Fevâid*, s. 159.

¹⁰ Kavakçı, Yusuf Ziya, *XI. ve XII. Asırlarda Karahanlılar Devrinde Maverâünnehr İslam Hukukçuları*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1976, s. 56.

Serahsî on yaşında babasıyla birlikte ticari bir maksatla Bağdat'a gitmiş, ardından genç yaşta Buhâra'ya gelerek büyük İslam fakihî Şemsü'l-Eimme Halvânî'den (ö. 448/1057) ders almaya başlamıştır.¹¹ Çok çalışkan ve üstün zekaya sahip bir ilim talibi olan Serahsî, hocasının vefatından sonra ikinci Şemsü'l-Eimme (imamların güneşi) lakabı ile meşhur olmuş ve ilmiyle hocasının lakabını almıştır. Dönemin büyük âlimleri Ebu'l Hasan Ali b. Muhammed es-Suğdî'den (ö. 461/1069)¹² ders almıştır. Buhâra'yı yıllarca idare etmiş âlim bir sülalenin kurucusu el-Hâsirî (ö. 500/1107), el-Kuşenî (ö. 520/1126) ve Burhânü'l Eimme İbn Mâze (ö. 536/1141) gibi ondan sonraki devrin meşhur âlimlerine Buhâra ve çevre bölgelerde hocalık yapmıştır.¹³ Serahsî, devrin hakanı ile yaşadığı bir sorun sebebiyle h. 466-480 / m. 1073-1087 yılları arasında on dört yıl gibi uzun bir süre geçirdiği Özkent hapishanesinde kitap, defter ve her türlü ilmi materyalden uzak kaldığı halde otuz ciltlik müthiş eseri *el-Mebsût* başta olmak üzere¹⁴ diğer bazı eserlerini¹⁵ öğrencilerine imla ettirmiştir.

Şemsü'l-Eimme Serahsî'nin Hanefî mezhebinin temel kaynaklarından *el-Mebsût*'u Hâkim eş-Şehîd el-Mervezî'nin *Zâhiru'r-Rivâye*'ye *el-Kâfi* adıyla ihtisar ettiği kitabın şerhidir.¹⁶ Eserde Hanefî mezhebinin kurucu imamları İmam Ebû Hanife (ö. 150/767) başta olmak üzere, Ebû Yusuf'un (ö. 183 / 798), İmam Muhammed'in (ö. 189 / 805), İmam Züfer'in (ö. 158 / 775) ve diğer Hanefî görüşlerini içerdiği gibi İmam

¹¹ Yıldız, Abdullah, *Büyük Türk İslam Hukuk Bilgini İmam Serahsî'nin Hayatı ve Sünnet Anlayışı*, Şanlıurfa, 2001. s. 11.

¹² Kehhâle, *Mu'cemü'l-müellifîn*, c. V, s. 243; Yıldız, *Serahsî'nin Hayatı ve Sünnet Anlayışı*, s. 11.

¹³ Leknevî, *el-Fevâid*, s. 261. Ayrıca bkz. Schacht, Joseph, "Notes on Serakhsi's Life and Works" 900. Ölüm Yıldönümü Münasebeti ile Büyük İslam Hukukçusu Şemsü'l-Eimme es-Serahsî Armağanı, Ankara, 1965, s. 1; Özel, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, s. 40-42; Yıldız, *Serahsî'nin Hayatı ve Sünnet Anlayışı*, s. 13-14.

¹⁴ Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-zunûn 'an esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn*, tah. Muhammed Şerafettin Yalıtıkaya, İstanbul, 1941, c. I, s. 112, 561, 568; c. II, s. 963, 1580; Tuğ, Salih, "Eserlerinde Rastlanan İfadelerine Göre İmam Serahsî'nin Hapis Hayatı", Ölüm Yıl Dönümü... Serahsî Armağanı, Ankara, 1965, s. 43-44, 49-50; Özel, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, s. 42-43; Yıldız, *Serahsî'nin Hayatı ve Sünnet Anlayışı*, ss. 14-17.

¹⁵ İmla ettirdiği eserlerden birkaçı şunlardır: Muhammed b. Hasen eş-Şeybânî (ö. 189/805)'nin, *Ziyâdâtü'z-Ziyâdât* eserine yazdığı Şerhu *Ziyâdâtü'z-Ziyâdât* adlı şerh bunlardandır. Yine hapis Usûlü'l-fıkıh adlı usul eserini, Şerhü Câmî'i's sağır ve Şerhu Muhtasarî't-Tahâvî eserlerini imlâ ettirmiştir. İmam Muhammed'in *Siyeru'l-Kebîr*'inin şerhi olan Şerhu *Siyerü'l-kebîr*'ini imlâ ettirmeye başlamıştır. Serahsî 466/1073'de girdiği Özkent (Özgen) hapishanesinden 480/1087'de çıkmıştır. Özgürlüğüne kavuşmasının ardından Fergane'ye (Mergînan) gitmiş, orada üç yıl sonra vefat etmiştir. Onun hal tercümesini yazan kitaplar vefat tarihi olarak Hicrî 483, 490, 500 yıllarını zikrederler. *Keşfü'z-Zünûn*'da ise 483/1090 tarihi kaydedilmiştir.

¹⁶ Köse, Saffet, *İslâm Hukukuna Giriş*, İstanbul, 2021, s. 260

Mâlik'in (ö. 179 / 795), İmam Şâfiî'nin (ö. 204 / 820) ve diğer mezheplerin görüşlerini içermesi bakımından oldukça zengin bir kaynaktır.

Konunun önemi, sınırlandırılması ve takip edilen metot

Müellifin *el-Mebsût*'u meydana getirirken hapiste bulunmasının etkisiyle derin bir araştırmaya girme imkânı bulamaması mevcut Şâfiî fıkıh bilgilerini hafızasından öğrencilerine yazdırması, İmam Şâfiî'ye nispet edilen farklı görüşlerden birini bilmesi veya birini zikretmesinin de etkisi bulunmaktadır. Bu ve benzeri sebeplerle Şâfiî fıkıma dair farklı nakillerde bulunduğu düşünülebilir.

Bu çalışmada *el-Mebsût* müellifinin İmam Şâfiî'nin görüşlerine yaptığı atıfların isabet durumu temizlik ve namaz bahisleri çerçevesinde ele alınmaya çalışılacaktır. Sadece ibadetler bahsinde değil bir fûru kitabında bulunan her konuda Serahsî'nin İmam Şâfiî'ye nispet ettiği görüşler bulunmaktaysa da çalışmanın sınırlandırılması açısından yalnızca ibadetlerle yetinilmeye çalışılmış, ancak namaz bahsinin yeterli olacağı düşüncesi diğer ibadet bahislerindeki görüşlerin tahkikini başka çalışmalara bırakacak şekilde bir konu daraltmasına gidilmiştir. Böylece *el-Mebsût*'un ibadetler bölümünün temizlik ve namaz bahsinde İmam Şâfiî'ye nispet edilen görüşlerin tespit ve tahkiki, bunların isabet durumlarının ortaya konması tezin problemini ve amacını oluşturmuştur.

Tezin yazımı sırasında öncelikle Serahsî'nin, *el-Mebsût* adlı eserinin ibadetler bölümünde temizlik ve namaz konularında İmam Şâfiî'ye nispet edilen görüşler tespit edilmiştir. Ana metin *el-Mebsût*'ta görüşün aktarıldığı metin ve Türkçe karşılığına yer verilmiş ve akabinde İmam Şâfiî'nin görüşünün sadece Türkçe karşılığı verilmiştir. Şâfiî kaynaklarından Arapça nakil yapılmamasıyla tez metninin daha fazla uzamaması amaçlanmıştır. Böylece Serahsî'nin İmam Şâfiî'ye atfettiği görüş ve Şâfiî görüş mezhebin kaynağından verilerek isabet ve mukayese imkânı tanınmak istenmiştir.

Tespit edilen tüm Şâfiî görüşleri, Şâfiî mezhebinin fûrû-i fıkıh konusunda ana kaynaklarından olan Nevevî (ö. 676/1277)'nin *Minhâcü't-tâlibîn* ve *'umdetü'l-müftîn* ve onun şerhlerinden mezhebin görüş ve terminolojisinin yerleşik hale geldiği bir eser özelliği taşıyan *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'âni'l-Minhâc* başta olmak üzere diğer bazı Şâfiî kaynaklardan gösterilmiştir.

Araştırmanın kaynakları

Tezin üzerine kurulduğu temel eser kuşkusuz Serahsî'nin *el-Mebsût* adlı eseridir. İmam Şâfiî'ye ait görüşler Şâfiîlerce makbul temel kaynaklardan seçilmiştir. Şâfiî'nin *el-Ümm*'ü, Şîrâzî (ö. 476/1083)'nin *el-Mühezzeb*'i, Cüveynî (ö. 438/1047)'nin *Nihâyetü'l-matlab fi dirâyeti'l-mezheb*'i, Gazzâlî (ö. 505/1111)'nin *Hulâsatü'l-Muhtasar ve nukâvetü'l-mu'tasar*'ı, Nevevî'nin *Minhâcü't-Tâlibîn ve U'mdetü'l-Müffîn ve Ravzatu't-Tâlibin ve Umdetü'l-Müffîn*'i, Şîrbînî'nin *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'âni'l-Minhâc*'ı, Râfiû (ö. 623/1226)'nin *Fethu'l-'azîz fi Şerhi'l-Vecîz (eş-Şerhu'l-kebîr)*'i bu noktada başvurulan Şâfiî kaynaklardır. Bir mezhebe mensup müellifin başka mezheplere veya mezhep imamlarına yapılan atıfların isabet durumlarının incelendiği ülkemizde yapılmış yukarıda kısaca sonuçlarından söz edilen çalışmalardan da faydalanılmıştır.

Konunun yazımı sırasında her bir bölümde *el-Mebsût*'ta doğru olarak nakledilen Şâfiî görüşleri ile hatalı olarak nakledilen Şâfiî görüşleri ayrı ayrı başlıklandırılmış ve sade bir üslubun kullanılmasına özen gösterilmiştir. Her bir bölüm alt başlıklara ayrılmış ve bir başlık altında birden fazla görüş varsa o görüşler numaralandırılmıştır. Böylece alt başlıkta kaç görüş bulunduğunu kolayca görme imkânı sağlanmıştır. Metinde geçen ya da görüşe dayanak teşkil eden nakillerde Concordance'ta belirtilen usule göre kaynaklar gösterilmiştir. Ayrıca Diyanet İslam Ansiklopedisindeki ilgili maddelerden de faydalanılmıştır.

Konu girişle birlikte iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Birinci bölümünde temizlik konusuna ilişkin atıflar ele alınmış, ikinci bölümde ise namaz konusuna ilişkin atıflara yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TEMİZLİK BÖLÜMÜ

Namaza başlanmadan önce yerine gelmesi veya getirilmesi gereken şartlar vardır. Bunlardan biri de temizliktir. Temizlik fiziki temizlik ve hükmi temizlik şeklinde ayrılır ve birincisine necasetten taharet ikincisine hadesten taharet denir. Namaza hazırlık şartlarıyla ilgili Serahsî'nin İmam Şâfiî'ye nispet ettiği çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bunları doğru nakledilen görüşler ve hatalı nakledilen başlıklar altında ele almak mümkündür.

1.1. EL-MEBSÛT'TA DOĞRU NAKLEDİLEN GÖRÜŞLER

1.1.1. Abdest

1.1.1.1. Meshin Sayısı

والمسنون في المسح مرة واحدة بماء واحد عندنا، وفي المجرّد عن أبي حنيفة - رحمه الله - ثلاث مرّات بماء واحد. (وقال) الشافعي - رضي الله تعالى عنه -: السنة أن يمّسح ثلاثاً¹⁷

Başın meshinde sünnet olan Hanefilere göre bir suyla bir kez mesh etmektir. *El-Mücerred*'de İmam Ebû Hanife'den "bir suyla üç kere" şeklinde bir rivâyet de vardır. İmam Şâfiî, sünnet olan üç kere mesh etmektir, demiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Abdestin sünnetlerinden biri de yıkama ve mesh etmeyi üç kere yapmaktır. Sayıda şüphe eden kişi kendisine en yakın gelen sayıyı esas alır.¹⁸

¹⁷ Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed, *el-Mebsût*, Beyrut, 1993, c. I, s. 7.

¹⁸ Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî en-Nevevî, *Minhâcü't-tâlibîn ve 'umdetü'l-müftîn*, Beyrut, 2005, c. I, s. 13.

1.1.1.2. Azaları Yıkama Sırasının Hükümü

قال (وإن بدأ في وضوئه بذراعيه قبل وجهه، أو رجليه قبل رأسه أجزاء عندنا)، ولم يجزه عند الشافعي - رضي الله عنه - فإن الترتيب في الوضوء عندنا سنة، وعنده من الأركان¹⁹

Biz Hanefilere göre bir kişi yüzünden önce kollarını veya başını mesh etmeden önce ayaklarını yıkarsa abdesti geçerlidir. İmam Şâfiî'ye göre ise bu caiz değildir. Çünkü abdestte sıraya riayet etmek, biz Hanefilere göre sünnet, ona göre farzlardandır.

Şâfiî Mezhebi:

Abdestin farzlarının altıncısı, (farzlardaki sıralamada yer aldığı şekilde) tertibe riayet etmektir.²⁰

1.1.1.3. Başa Mesh Etmenin Ölçüsü

قال، ولا يجزئ مسح الرأس بأصبع، ولا بأصبعين، ويجزئه بثلاثة أصابع. وقال الشافعي - رحمه الله - أدنى ما يتناوله الاسم، ولو ثلاث شعرات²¹

(Biz Hanefilere göre) başı bir parmak ile veya iki parmak ile mesh etmek yeterli olmaz. Şâfiî (rh.a.), en azı üç kıl bile olsa baş denilebilendir, der.

Şâfiî Mezhebi:

Abdestin dördüncü farzı; başın derisini veya baş sınırındaki bir saçı mesh adı verilecek şekilde mesh etmektir.²² Baş derisinin bir kısmına, saç çıkma sınırında yer alan bir yahut daha fazla saç teline mesh etmektir.²³

1.1.1.4. Kulaklar İçin Yeni Su Alma

وإنما قلنا إنهما من الرأس؛ لأنهما على الرأس، واعتبرا بأذان الكلاب، والسنانير، والفيل، ومن فغر فاه فيزول عظم اللحين عن عظم الرأس، وتبقى الأذن مع الرأس، وعلى هذا قلنا لا يأخذ لأذنيه ماء جديداً. وقال

¹⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 55.

²⁰ Şîrâzî, Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf, *el-Mühezzeb fî fıkhi'l-İmâm eş-Şâfiî'i*, tah., Muhammed ez-Zühayfî, II. Baskı, Dâru'l-Kalem, Şam, Dâru'l-Şâmiyye, Beyrut, 2001, c. I, s. 86. Ayrıca bkz. Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 13.

²¹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 63.

²² Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 12.

²³ Şîrbînî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb el-Kâhirî, *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'âni elfâzi'l-Minhâc*, Dâru'l Kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1994, c. I, s. 176. Ayrıca bkz. Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs, *el-Ümm*, I. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1993 c. I, s. 78-79; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 78-79.

الشافعي - رحمه الله تعالى - يأخذ لأذنيه ماء جديدا²⁴

Biz, "kulaklar baş üzerinde bulunduğu için başa dahildir" dedik. Kulaklar; köpeklerin, kedilerin, fillerin kulaklarına, ağzını açan kişinin çene kemiğinin baş kemiğinden ayrılması ve kulağın baş ile beraber kalması durumuna göre nazara alınmıştır. Buna binaen de "kulakları için yeni bir su almaz", dedik. Şâfiî (rh.a.) "kulakları için yeni bir su alır" demiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Başı mesh ettikten sonra kulakların içini ve dışını yeni bir su ile mesh etmek abdestin sünnetlerindedir.²⁵

1.1.1.5. Niyetsiz Abdest ve Gusül

قلنا بجواز الوضوء، والغسل من الجنابة بدون النية. (وقال الشافعي - رحمه الله -): لا يجوز إلا بالنية²⁶

(Biz Hanefiler) niyet etmeksizin abdest almanın ve cünüplükten yıkanmanın caiz olduğuna hükmederiz. Şâfiî (rh.a.) niyetsiz caiz olmayacağını söylemektedir.

Şâfiî Mezhebi:

Abdestin farzlarının birincisi; bir hadesi kaldırmak için veya temizliğe gerek duyulan bir şeyin mübah hale gelmesine yahut abdestin farzını eda etmeye niyet etmektir.²⁷

1.1.1.6. Abdest Aldıktan Sonra Müslüman Olan Kimse

قال (وإذا توضأ الكافر أو اغتسل ثم أسلم فله أن يصلي بذلك الوضوء والاعتسال) عندنا خلافا للشافعي - رحمه الله تعالى - بناء على ما تقدم من اشتراط النية فعنده الوضوء لا يجزئ إلا بنية القربة والكافر ليس من أهلها²⁸

Kafir kimse abdest almış veya gusül etmiş, sonra müslüman olmuş ise, bu abdesti ve guslü ile namaz kılabilir. Biz Hanefilere göre böyledir. Şâfiî (rh.a.)'ye göre ise önce niyet koşul olduğundan kılamaz. Ona göre abdest, Allah'a ibadet niyeti

²⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 64-65.

²⁵ Şirbinî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 190.

²⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 72.

²⁷ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 12. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 80; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 86.

²⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 116.

olmaksızın yeterli değildir. Kafir niyete ehil değildir.

Şâfiî Mezhebi:

Abdestte niyet etmenin ilk şartı niyet edenin müslüman olmasıdır. Dolayısıyla müslüman olmadan önce abdest alan kişinin abdesti geçersizdir ve o abdestle müslüman olduktan sonra namaz kılamaz.²⁹

1.1.1.7. Abdestliyen Cinsel Organa Dokunma

قال (وكذلك إن مس ذكره بعد الوضوء فلا وضوء عليه، وهذا عندنا)، وقال الشافعي - رحمه الله تعالى -
إذا مس بباطن كفه من غير حائل فعليه الوضوء³⁰

Biz Hanefîlere göre bir kimse, abdest aldıktan sonra erkeklik organına elini değdirse, tekrar abdest alması gerekmez. Şâfiî (rh.a.); "elinin iç tarafıyla, arada bir engel olmaksızın dokunursa, abdest alması gerekir ", der.

Şâfiî Mezhebi:

Bir kimsenin, cinsel organ kendisinin olsun veya başkasının olsun, iç tarafıyla ve arada engel olmaksızın cinsel organa dokunması durumunda abdesti bozulur.³¹

1.1.1.8. Abdestliyen Öpme ve Dokunma

قال (ولا يجب الوضوء من القبلة، ومس المرأة بشهوة، أو غير شهوة) - وقال الشافعي - رحمه الله تعالى -
يجب الوضوء من ذلك³²

Öpmekten, şehvetli veya şehvetsiz olarak kadına dokunmaktan dolayı abdest gerekmez. Şâfiî (rh. a.) “bunlardan dolayı abdest gerekir”, demiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Erkek ve kadın tenlerinin birbirine dokunması durumunda abdestleri bozulur.³³ Ayrıca dokunmanın şehvetle, zorla ya da unutarak veya hatırlayarak olması arasında; dokunmaya konu olan organın bedende fazlalık veya aslî organ olması, sağlam veya

²⁹ Şirbinî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 167.

³⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 72.

³¹ Şirbinî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 146.

³² Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 67.

³³ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 10.

felçli olması arasında fark yoktur.³⁴

1.1.1.9. Ağız Dolusu Kusma

فإن قاء ملء الفم مرة، أو طعاماً، أو ماء فعليه الوضوء. وعلى قول الشافعي القيء ليس بحدث بناء على قوله في الخارج من غير السبيلين³⁵

Ağız dolusu safra veya yemek yahut su kusacak olursa abdest alması gerekir. Şâfiî (rh.a.) 'ye göre kusmuk abdesti bozan şeylerden değildir. Bu, onun ön ve arkadan başka yerlerden çıkan pisliklerle ilgili görüşüne dayanır.

Şâfiî Mezhebi:

Mezhep alimlerinin görüşlerinden anlaşıldığı üzere önden ve arkadan çıkan şeylerin dışında; ağız, kulak gibi doğal olarak açık olan organlardan çıkan şeyler abdesti bozmaz.³⁶

1.1.1.10. Yaradan Kan veya Pislik Çıkması

قال (وإن خرج من جرحه دم، أو صديد، أو قيح فسال عن رأس الجرح نقض الوضوء عندنا) وقال الشافعي - رحمه الله تعالى- لا ينتقض الوضوء³⁷

Yaradan kan veya sarı su yahut irin çıkar da yaranın ağzından akarsa, biz Hanefîlere göre abdesti bozar. İmam Şâfiî'ye göre ise abdest bozulmaz.

Şâfiî Mezhebi:

Mezhep alimlerine göre abdesti bozan durumlar dört tanedir. Birincisi meni haricinde önden ve arkadan bir şey çıkmasıdır. İkincisi aklî melekenin ortadan kalkmasıdır. Üçüncüsü erkek ve kadın tenlerinin birbirine dokunmasıdır. Dördüncüsü de cinsel organa dokunmaktır. Bu dört madde içinde yaralardan akan sıvılar bulunmadığı için, bu akan sıvılardan dolayı abdest bozulmaz.³⁸

³⁴ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 144.

³⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 75.

³⁶ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 142.

³⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 76.

³⁸ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 10. Ayrıca bkz. Gazzâlî, Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî, *Hulâsatü'l-Muhtasar ve nukâvetü'l-mu'tasar*, tah, Emced Reşit Muhammed Ali, I. Baskı, Dârü'l-Minhac, Beyrut, 2007, s. 70; Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 66; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 101.

1.1.1.11. Kan Aldırma

قال (، والحجامة توجب الوضوء، وغسل موضع المحجمة)، وهو عندنا، وعند الشافعي- رضي الله تعالى عنه- يوجب موضع المحجمة، ولا يوجب الوضوء³⁹

Kan aldırma abdest almayı ve kan aldırılan yerin yıkanmasını gerektirir. Bu hüküm biz Hanefîlere göredir. Şâfiî'ye (rh.a.) göre kan aldırma sadece kan aldırma yerinin yıkanmasını gerektirir. Abdesti gerektirmez.

Şâfiî Mezhebi:

Damar çatlaması, kan aldırma gibi durumlarda kan çıkması halinde abdest bozulmaz.⁴⁰ Kan aldırılan yerin yıkanması konusunu bir sonraki maddede detaylı olarak ele alacağız.

1.1.1.12. Kan Aldırılan Yerin Yıkanması

فإن توطأ، ولم يغسل موضع المحجمة فإن كان أكثر من قدر الدرهم لم تجزه الصلاة، وإن كان دون ذلك أجزأته، وعلى قول الشافعي - رضي الله تعالى عنه - لا تجزئه فإن القليل من النجاسة كالكتير عنده في المنع من جواز الصلاة⁴¹

Kan aldırma kişi abdest alır da kan aldırma yerini yıkamazsa kan dirhem miktarından daha fazla ise bu şekilde namaz caiz olmaz. Bundan daha az ise namaz yeterli olur. Şâfiî'ye (rh.a.) göre kan aldırma yerini yıkamadan kıldığı namaz yeterli olmaz. Caiz olmasına engel olmakta çoğu gibidir.

Şâfiî Mezhebi:

Mezhep alimlerine kan, necis maddelerden biridir.⁴² Necasetin maddesel bir varlığı mevcutsa bunu giderdikten sonra, zor da olsa tadını da gidermek gerekir. Çünkü necasetin tadının kalması, kendisinin de kaldığını gösterir. Necasetin maddi varlığını gidermekse farzdır. Ancak necasetin rengini (kan rengi gibi) veya kokusunu (şarap kokusu gibi) gidermede bir zorluk varsa bunların kalmasında bir zarar yoktur. Necasetin maddesel varlığı ortadan kalktıktan sonra geriye bunlar kalsa bile temizlik

³⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 83.

⁴⁰ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 140.

⁴¹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 83.

⁴² Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 15.

sağlanmış olur.⁴³ Sonuç olarak namaz kılmak için, az veya çok fark etmeksizin, necasetin maddesel varlığının temizlenmiş olması gerekir.

1.1.1.13. Namazda Kahkaha Atma

قال (والقهقهة في الصلاة تنقض الوضوء، والتبسم لا ينقضه). فأما القهقهة في الصلاة لا تنقض الوضوء قياساً، وهو قول الشافعي - رحمه الله - 44

Namazda kahkaha atmak abdesti bozar, tebessüm ise bozmaz. Kıyasa göre namazda kahkaha abdesti bozmaz. Şâfiî (rh.a.)'nin görüşü de bu şekildedir.

Şâfiî Mezhebi:

Namazda kahkaha atmak abdesti bozmaz.⁴⁵ Kahkaha ile gülmek abdesti bozsaydı abdesti bozan şeyler dört madde ile sınırlandırılmazdı. Bunun abdesti bozduğuna delil olan rivâyet ise zayıftır.⁴⁶

1.1.1.14. Abdestliken Uyuma

فأما إذا نام قائماً، أو راکعاً، أو ساجداً لم ينتقض وضوءه عندنا، وعند الشافعي - رضي الله عنه - ينتقض وضوءه 47

Kişinin, ayakta, rükûda veya secdede uyuması, biz Hanefilere göre abdesti bozmaz. Şâfiî'ye (rh.a.) göre ise bu durumlarda abdest bozulur.

Şâfiî Mezhebi:

Aklın ortadan kalkması abdesti bozan durumlardandır.⁴⁸ Akıl; uyku, bayılma, sarhoşluk, delirme vb. durumlar sebebiyle ortadan kalkabilir. Çünkü Peygamberimiz (s.a.v.) “Gözler makatın bağıdır. Gözler uyuyunca, bağ çözülür. Öyleyse uyuyan kimse abdest alsın.”⁴⁹, buyurmuştur. Ancak makatı yere dayayarak uyumak, abdesti bozan durumlardan hariç tutulmuştur.⁵⁰

⁴³ Şîrbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 242.

⁴⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 77.

⁴⁵ Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 101.

⁴⁶ Şîrbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 140. Ayrıca bkz. Gazzâlî, *el-Hulâsa*, s. 70.

⁴⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 78.

⁴⁸ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 10.

⁴⁹ Ebû Dâvûd, *Tahâret*, 203; İbn Mâce, *Tahâret*, 477.

⁵⁰ Şîrbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 143.

1.1.1.15. Özürlü Kişinin Abdesti

قال (، ويتوضأ صاحب الجرح السائل لوقت كل صلاة، ويصلي بذلك ما شاء من الفرائض والنوافل ما دام في الوقت) وقال الشافعي- رحمه الله تعالى- تتوضأ لكل صلاة مكتوبة، ولها أن تصلي ما شئت من النوافل بذلك، ولا تجمع بين الفرضين بوضوء واحد⁵¹

Yarası akan bir kişi her namaz vakti için abdest alır. Bu abdestle vakit içinde dilediği kadar farz ve nafil namaz kılabilir. İmam Şâfiî ise bu konuda şöyle demiştir: “Her farz namaz için abdest alır. Bu abdestle dilediği kadar nafil kılabilir. Ama bir abdest ile iki farz kılamaz.”

Şâfiî Mezhebi:

Özürlü kişinin her bir farz için abdest alması gerekir.⁵² “Farz” ifadesi ile nafil hariç tutulmuştur. Dolayısıyla özürlü kişi, bir abdest ile istediği kadar nafil namaz kılabilir.⁵³

1.1.1.16. Mest Üzerine Mesh Etmenin Geçerlilik Koşulu

قال (فإن غسل رجليه أولاً ولبس خفيه ثم أحدث قبل إكمال الطهارة لم يجز له أن يمسح عليهما) ؛ لأن أول الحدث بعد اللبس ما طرأ على طهارة كاملة فهو وما لبس قبل غسل الرجل سواء، وإن أكمل وضوءه قبل الحدث جاز له أن يمسح عندنا ولم يجز عند الشافعي - رحمه الله تعالى - بناء على أن الترتيب في الوضوء ليس بركن عندنا فأول الحدث بعد لبس الخف طرأ على طهارة كاملة⁵⁴

Bir kimse önce ayaklarını yıkasa ve ardından mestlerini giyse, sonra daha abdestini tamamlamadan önce bozacak olsa, bu mestlerin üzerine mesh edemez. Çünkü giydikten sonraki ilk abdest bozma, tam bir tahareti (abdesti) ortadan kaldırmamıştır. Ayakları hiç yıkamadan giymekle böyle giymek arasında bir fark yoktur. Abdestsizlik meydana gelmeden önce abdestini tamamlayacak olsa, bize göre abdestte sıra farz olmadığı ve ilk abdest bozma, tam bir taharet sırasında meydana geldiği için mestleri üzerine mesh edebilir. Şâfiî’ye (rh.a.) göre mesh etmesi caiz değildir.

Şâfiî Mezhebi:

⁵¹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 83-84.

⁵² Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 19.

⁵³ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 283. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 135.

⁵⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 99.

Bir kimse, abdestte önce ayaklarını yıkayıp sonra diğer azalarını yıkarsa İmam Şâfiî'ye göre o kimsenin abdesti, tertibi terk ettiği için geçerli olmaz. Dolayısıyla önce ayaklarını yıkayıp mestini giyen kişinin de abdestte tertibi terk etmesi durumu söz konusu olup, abdesti geçerli olmadığı için ve mestlerinde taharetin tamamlanmasından sonra giyilmesi gerektiği için mest üzerine mesh etmesi caiz olmaz.⁵⁵

1.1.1.17. Mestlerdeki Sökük ve Yırtıkların Durumu

قال (والخزق اليسير في الخف لا يمنع من المسح عليه وفي القياس يمنع) وهو قول الشافعي - رحمه الله تعالى -؛ لأن القدر الذي بدا من الرجل وجب غسله اعتباراً للبعض بالكل وإذا وجب الغسل في البعض وجب في الكل؛ لأنه لا يتجزأ⁵⁶

Mestteki küçük yırtık, üzerine mesh yapılmasına engel değildir. Halbuki kıyas engel olmasını gerektirir. Bu kıyas, İmam Şâfiî'nin görüşüdür. Çünkü ayaktan görünen kısmın bütüne kıyas edilmesinin bir gereği olarak, açılan kısmın yıkanması gerekir. Bir şeyin bir bölümünü yıkamak gerekli ise hepsini yıkamak gerekli olur. Çünkü o, parçalanmayı kabul etmez.

Şâfiî Mezhebi:

Mestlerin yıkanması farz olan bölgeyi tamamıyla örtmesi şarttır.⁵⁷ Eğer mestte, herhangi bir delik, sökük veya yırtık var ise o mest üzerine mesh edilmesi caiz değildir.⁵⁸

1.1.1.18. Mestin Alt Tarafına Mesh Yapmak

قال (وإن مسح باطن الخف دون ظاهره لم يجزه). وقال الشافعي - رضي الله تعالى عنه - المسح على ظاهر الخف فرض، وعلى باطنه سنة⁵⁹

Eğer bir kimse mestin üstünü değil de altını mesh ederse, bu caiz değildir. İmam

⁵⁵ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 13-14.

⁵⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 100.

⁵⁷ Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî en-Nevevî, *el-Mecmu' şerhu'l-Mühezzeb*, tah, komisyon, II. Baskı, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2011, c. II, s. 410-411. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 92.

⁵⁸ Cüveynî, İmâmü'l-Haremeyn Ebû'l-Meâli Rüküddîn Abdülmelik b. Abdillâh b. Yûsuf el-Cüveynî et-Tâi en-Nisâbüri, *Nihâyetü'l-matlab fî dirâyeti'l-mezheb*, tah, Muhammed Osman, I. Baskı, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2010, c. I, s. 616; Ayrıca bkz. Gazzâlî, *el-Hulâsa*, s. 76; Şirbîni, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 206.

⁵⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 101.

Şâfiî, mestin üstüne mesh etmenin farz, alt kısmını mesh etmenin sünnet olduğunu söylemiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Mestlerin üzerine mesh etmek farz, alt tarafına ve topuk kısmına mesh etmek ise sünnettir. Ancak mestin üstünü mesh etmeksizin sadece alt tarafını ve topuk kısmını mesh etmek, farzın yerine getirilmesine engeldir.⁶⁰

1.1.1.19. Mest Üstüne Giyilen İkinci Mestler Üzerine Mesh Etmek

- قال (ويجوز المسح على الجرموقين فوق الخفين) عندنا، وعند الشافعي - رضي الله تعالى عنه - إن لبس الجرموقين وحدهما مسح وإن لبسهما فوق الخف لم يمسح عليهما؛ لأن ما تحتها ممسوح والمسح لا يكون بدلا عن المسح⁶¹

Mestlerin üstüne giyilen çizme üzerine mesh etmek de caizdir. Bu görüş biz Hanefîlere aittir. Şâfiî (rh.a.)'ye göre, tek başına giyilen çizmeler üzerine mesh edilir. Mestler üzerine giyilen çizmeler üzerine ise mesh edilemez. Çünkü çizmenin altında bulunan mestler üzerine mesh edilmesi istenmiştir. Çünkü mesh etmek, mesh etmeye bedel olmaz.

Şâfiî Mezhebi:

Mest üzerine ikinci bir mest giyen kimse, mezhebin daha güçlü görüşüne göre ikinci mestin üzerine mesh edemez. Ederse bu caiz olmaz.⁶² Çünkü ruhsat, genel ihtiyaç sebebiyle sadece mestler üzerine mesh yapmakla ilgilidir. Mestler üzerine ayakkabı, çizme vb. giyme konusunda genel bir ihtiyaç söz konusu değildir.⁶³

1.1.1.20. Mestliken Yolculuğa Çıkma Durumu

قال (وإن لبس خفيه وهو مقيم ثم سافر قبل أن يحدث فله أن يمسح كمال مدة السفر). وقال الشافعي - رحمه الله تعالى -: لا يمسح إلا يوما وليلة. قال: لأن المدة انعقدت وهو مقيم فلا يمسح أكثر من يوم وليلة⁶⁴

⁶⁰ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 14.

⁶¹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 102.

⁶² Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 14; Gazzâlî, *el-Hulâsa*, s. 76;

⁶³ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 208.

⁶⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 103-104.

Eğer bu kimse mukîm olarak mestlerini giyer, daha sonra da abdesti bozulmadan yolculuğa çıkarsa, o kimse, yolculuk mesh süresi tamamlanıncaya kadar mestlerine mesh eder. Şâfiî (rh.a.) bir gün bir gece edeceği görüşündedir. Çünkü ona göre mesh süresi, o kimse mukim iken başlamıştı. Dolayısıyla bir gün bir geceden fazla mesh etmemesi gerekmektedir.

Şâfiî Mezhebi:

Kişi mukîm haldeyken yolculuğa çıkarsa ya da yolcuyken mukîm olsa, yolcunun mesh müddetini tamamlamaz. Ancak mukîm kimse gibi bir gün ve bir gece mestler üzerine mesh edebilir.⁶⁵

1.1.2. Gusül

1.1.2.1. Ağız Yıkamanın Gusülde ve Abdestte Yeri

(وإذا نسي المضمضة، والاستنشاق في الجنابة حتى صلى لم يجزه)، وهو عندنا المضمضة، والاستنشاق
فرضان في الجنابة سنتان في الوضوء، وقال الشافعي - رضي الله تعالى عنه - سنتان فيهما⁶⁶

Bir kimse cünüplükten dolayı yıkanırken mazmaza ve istinşakı unutup namaz kılsa, o namaz caiz olmaz. Bu, biz Hanefilere göredir. Mazmaza ve istinşak cünüplükten yıkanırken farzdır. Abdestte sünnettir. Şâfiî (rh.a.)'ye göre her ikisinde de sünnettir.

Şâfiî Mezhebi:

Gusül alırken ağza su almak ve buruna su çekmek vacip değildir.⁶⁷ Bilakis abdest almada ve ölü yıkamada olduğu gibi sünnettir.⁶⁸

1.1.2.2. Guslü Gerektiren Durumlardan Meni

قال (وفي المنى الغسل) لقوله - صلى الله عليه وسلم - «إنما الماء من الماء» يعني الاغتسال من المنى،

⁶⁵ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 13-14.

⁶⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 62.

⁶⁷ **Begavî**, Hüseyin b. Mesut b. Muhammed b. El-Ferrâ, *et-Tehzib fi fikhi'l-İmam eş-Şâfiî*, tah, Adil Ahmet Abdülmevcut-Ali Muhammed Muavvaz, I. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997, c. I, s. 321. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 97; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 116; Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 14.

⁶⁸ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 219.

ومراده إذا خرج على وجه الدفع، والشهوة فإن خرج لا على هذه الصفة لحمله شيئاً ثقيلاً، أو سقوطه على ظهره يلزمه الاغتسال عند الشافعي - رحمه الله تعالى - لعموم الحديث⁶⁹

Meniden dolayı gusletmek gerekir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.); "*Su, sudan dolaydır.*"⁷⁰, buyurmuştur. Yani gusletmek meniden dolayı gerekir, demektir. Burada kastedilen, meninin atarak ve şehvet yoluyla çıkması şeklindedir. Ağır bir şey kaldırmak veya sırt üstü düşmek gibi bu durumun dışında bir şekilde meni çıkarsa gusletmek gerekmez. Şâfiî (rh.a.)'ye göre, hadisin genellik ifade etmesinden dolayı, öyle bir kişiye de gusletmek gerekir.

Şâfiî Mezhebi:

Bir kimseden meni çıkması gusül almasını gerektirir. Meninin normal olan veya normal olmayan yollardan gelmesi, kişinin gusül alması gerekliliğine engel değildir.⁷¹

1.1.2.3. Cünüpken Mescide Girmenin Hükümü

قال (مسافر مر بمسجد فيه عين ماء وهو جنب ولا يجد غيره فإنه يتيمم لدخول المسجد)؛ لأن الجنابة تمنعه من دخول المسجد على كل حال عندنا سواء قصد المكث فيه أو الاجتياز وعند الشافعي - رحمه الله تعالى - له أن يدخله مجتازاً⁷²

Yolcu kimse cünüp iken içinde kaynak suyu bulunan bir camiye rast gelse, başka da su bulamasa camiye girmek için teyemmüm eder. Çünkü cünüplük, biz Hanefilere göre her durumda camiye girmeye engeldir. İster camide kalmaya niyetle isterse geçmeye niyetle olsun. Şâfiî (rh.a.)'ye göre ise karşıya geçmek için camiye girebilir.

Şâfiî Mezhebi:

Cünüp olan kişinin mescitten geçmesi haram değildir. Eğer bir amaç uğruna mescitten geçerse mekruhluk da söz konusu değildir.⁷³

⁶⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 67.

⁷⁰ Müslim, *Tahâret*, 80; Ebû Dâvûd, *Tahâret*, 83; Tirmizî, *Tahâret*, 81; Nesâî, *Tahâret*, 132; İbn Mâce, *Tahâret*, 110.

⁷¹ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 14.

⁷² Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 118.

⁷³ Şîrbîni, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 216.

1.1.3. Teyemmüm

1.1.3.1. Teyemmümde Kollara Meshin Durumu

يوجب المسح دون التكرار ثم التيمم إلى المرافق في قول علمائنا والشافعي رحمهم الله تعالى⁷⁴

Teyemmümü dirseklere kadar yapmak, Hanefî alimlerimizin ve İmam Şâfiî'nin benimsediği görüştür.

Şâfiî Mezhebi:

Teyemmüm yapan kişi kollarını dirsekleri ile birlikte mesh etmelidir.⁷⁵

1.1.3.2. Yolcunun Su Bulamaması

قال (وإن كان مع رفيق له ماء فطلب منه فلم يعطه فتيمم وصلّى أجزاءه) - وقال الشافعي - رضي الله تعالى

عنه - لا بد من طلب الماء أولاً يمناً ويسرة فيهبط واديا ويعلو شرفاً إن كان ثمة⁷⁶

Bir kimsenin, yanında su bulunan bir arkadaşı olsa ve o kimse arkadaşından bu suyu isterse, o da vermezse, o kişi teyemmüm edip namazını kılsa geçerlidir. Şâfiî (rh.a.)'ye göre, bu durumda sağa sola doğru, eğer varsa vadiye inip tepelere çıkmak suretiyle suyu araması gereklidir.

Şâfiî Mezhebi:

Teyemmümden önce yolcunun suyu araması gerekir. Ancak yolcu, suyun kesin olarak olmadığını biliyor ise, suyu aramaksızın teyemmüm edebilir. Kesin olarak bilmiyor ise suyu aramalıdır. Hatta bulunduğu yerde kalması durumunda, daha doğru olan görüşe göre yeni teyemmüm için yeniden araştırma yapması gerekmektedir.⁷⁷

1.1.3.3. Vakit Girmeden Teyemmüm Etme

قال (وإن تيمم في أول الوقت أجزاءه) وكذلك قبل دخول الوقت عندنا وقال الشافعي- رحمه الله تعالى- لا

يجزئه قبل دخول الوقت؛ لأنها طهارة ضرورية فلا يعتد بها قبل تحقق الضرورة⁷⁸

Bir kimse namaz vaktinin başlangıcında teyemmüm yaparsa geçerlidir. Biz

⁷⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 107.

⁷⁵ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 17-18.

⁷⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 108.

⁷⁷ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 16.

⁷⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 109.

Hanefîlere göre vaktin girmesinden önce de öyledir. Şâfiî (rh.a.), vaktin girmesinden önce teyemmüm yapılamayacağı görüşündedir. Çünkü ona göre teyemmüm, zaruret durumu temizliğidir. Zaruret durumu gerçekleşmeden ona başvurulmaz.

Şâfiî Mezhebi:

Farz namazın vakti girdikten sonra teyemmüm etmek şarttır. Vakit girmeden önce yapılan teyemmüm geçerli olmaz. Daha doğru olan görüşe göre vakitli nafilelerde de durum böyledir.⁷⁹

1.1.3.4. Bir Teyemmümle Birden Fazla Namaz Kılınması

ثم يصلي بتيممه ما شاء من الصلاة ما لم يحدث أو تزل العلة. وكذلك المسافر يصلي بتيممه ما شاء ما لم يحدث أو يجد الماء عندنا وقال الشافعي- رحمه الله تعالى- لا يجمع بين فريضتين بتيمم واحد وله أن يصلي من النوافل ما شاء⁸⁰

Sonra kişi, bir teyemmüm ile, abdesti bozan bir durum olmadıkça veya hastalık, özür ortadan kalkmadıkça, istediği kadar namaz kılar. Yolcu da aynı şekilde, bize göre abdesti bozulmadıkça veya su bulamadıkça teyemmümü ile istediği kadar namaz kılar. Şâfiî (rh.a.), bir teyemmüm ile iki farz namazı kılamaz. Dilediği kadar nafîle namaz kılabilir, demiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Kişi bir teyemmüm ile birden fazla nafîle namaz kılabilir. Ancak bir teyemmüm ile birden fazla farz namaz kılamaz.⁸¹

1.1.3.5. Abdest ve Gusle Yetersiz Su Bulma

قال (وإن أجنب المسافر ومعه من الماء مقدار ما يتوضأ به يتيمم عندنا ولم يستعمل الماء) وقال الشافعي- رحمه الله تعالى- يتوضأ بذلك الماء ثم يتيمم. وكذلك المحدث إذا كان معه من الماء ما يكفيه لغسل بعض الأعضاء عندنا يتيمم⁸²

Yolcu cünüp olur da yanında sadece abdest alacak kadar su bulunursa biz Hanefîlere göre teyemmüm eder, suyu kullanmaz. Şâfiî (rh.a.), o su ile abdest alır.

⁷⁹ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 18.

⁸⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 113.

⁸¹ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 18. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 111; Gazzâlî, *el-Hulâsa*, s. 81.

⁸² Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 113.

Sonra teyemmüm eder, demiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Kişi, abdest ve gusül için yeterli olmayacak miktarda su bulsa, daha güçlü olan görüşe göre bu suyu kullanması gerekir.⁸³ Daha sonra yetmediği organlar için teyemmüm yapmalıdır.⁸⁴

1.1.3.6. Cenaze Namazının Kaçma İhtimalinde Teyemmüm

قال (وتيمم لصلاة الجنازة في المصر إذا خاف فوتها) وكذلك لصلاة العيد عندنا وقال الشافعي - رحمه الله تعالى - لا يتيمم لهما؛ لأن التيمم طهور شرع عند عدم الماء فمع وجوده لا يكون طهورا ولا صلاة إلا بطهور⁸⁵

Cenaze namazını kaçırma korkusu varsa şehirde de cenaze namazı için teyemmüm edilir. Biz Hanefîlere göre bayram namazı için de teyemmüm edilir. Şâfiî (rh.a.) her ikisi için de kişi teyemmüm edemez, der. Çünkü teyemmüm, suyun bulunmadığı zamanlar için meşru kılınmış bir temizleyicidir. Suyun bulunması durumunda teyemmüm temizleyici olmaz. Temizlenmeden namaz da olmaz.

Şâfiî Mezhebi:

Teyemmümü mübah kılan durumların en başında suyun olmaması gelmektedir.⁸⁶ Çünkü teyemmüm, zorunluluk sebebiyle yapılan bir taharettir. Su bulunma imkânı söz konusu olduğu sürece bir zorunluluk söz konusu değildir.⁸⁷

1.1.3.7. Yaralı Bedende Gusül ve Teyemmüm Durumu

وإن كان جنبا فالعبرة بجميع الجسد فإن كان أكثره مجروحا تيمم وصلى عندنا. وقال الشافعي - رحمه الله تعالى - يلزمه الغسل فيما هو صحيح في الوجه جميعا؛ لأن سقوط الغسل عما هو مجروح لضرورة الضرر في إصابة الماء والثياب والضرورة تنقدر بقدرها⁸⁸

Kişinin cünüp olması durumunda bedenin tamamına bakılır. Çoğu yaralı ise Hanefîlere göre teyemmüm eder ve namazı kılar. Şâfiî (rh.a.) sağlam olduğu organların tamamında gusül gerekir, der. Çünkü gusül, suyun ve elbisenin değmesinde zarar

⁸³ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 16.

⁸⁴ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 249.

⁸⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 118.

⁸⁶ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 16.

⁸⁷ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 246.

⁸⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 122.

olması zaruretinden dolayı yaralı olandan düşer. Zaruretler kendi miktarınca takdir edilir.

Şâfiî Mezhebi:

Esas kabul edilen görüşe göre sağlam organların yıkanması gerekir. Yaralı organların su ile yıkanması mümkün değilse veya bu organları örten bir şey yoksa, yaralı organlara teyemmüm gerekir.⁸⁹

1.1.4. Sular

1.1.4.1. Kullanılmış Su

(وروى) المعلى عن أبي يوسف - رحمه الله - أن المتوضئ بالماء إن كان محدثا يصير الماء نجسا، وإن كان طاهرا لا يصير الماء نجسا، ولكن باستعمال الطاهر يصير الماء مستعملا إلا على قول زفر والشافعي - رحمهما الله تعالى - فإنهما يقولان إذا لم يحصل إزالة حدث، أو نجاسة بالماء لا يصير الماء مستعملا كما لو غسل به ثوبا طاهرا⁹⁰

Muallâ, Ebu Yusuf (rh.a.)’dan abdest alan kimse abdestsiz ise kullandığı su pis olur, şayet temiz ise olmaz, şeklinde bir görüş nakletmektedir. Ancak temiz (abdestli) kişinin kullanmasıyla da su kullanılmış hükmünü alır. İmam Züfer ve İmam Şâfiî ise kendisi ile maddi ya da hükmi bir pislik giderilmemişse, temiz bir elbisenin yıkanması gibi suyun kullanılmış hükmünde olmayacağı görüşündedirler.

Şâfiî Mezhebi:

Maddi veya hükmi temizlik yapılan su necis konumundadır. O suyla bir daha başka bir necaset temizlenmez.⁹¹ Hadesten taharette kullanılan su, eğer farz olan bir taharette kullanılmışsa temizdir. İki görüşten sahîh olanına göre temizleyici değildir. Eğer sünnet olan bir taharette (abdestteki ikinci ve üçüncü yıkama gibi) kullanılmışsa sahîh görüşe göre temizleyicidir.⁹²

⁸⁹ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 255.

⁹⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 46.

⁹¹ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 9.

⁹² Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 49-50. Ayrıca bkz. Gazzâlî, *el-Hulâsa*, s. 57-58.

1.1.4.2. Necasetin Havuza Düşmesi

قال (وإذا وقعت الجيفة، أو النجاسة في الحوض فإن كان صغيرا فهو قياس الأواني والجباب ينتجس. (وقال الشافعي) إذا كان الماء بقدر القلتين لا ينتجس بوقوع النجاسة فيه حتى يتغير أحد أوصافه⁹³

Leş veya necaset bir havuza düşerse bakılır: Eğer havuz küçükse kaplara ve kuyulara kıyas edilir, pis olur. Şâfiî (rh.a.) der ki, su iki kulle miktarı kadar olup üç özelliğinden biri değişmedikçe içine pislik düşmekle su pis olmaz.

Şâfiî Mezhebi:

İki kulle miktarı veya daha fazla olan suya necis bir şey düşerse, suyun vasfını bozmadıkça o su temiz kabul edilir. İki kulle miktarından az bir suya necis düşerse, o su, necis kabul edilir.⁹⁴

1.1.5. Necaset

1.1.5.1. Güvercin ve Serçe Dışkısının Durumu

قال (، ولا يفسد خراء الحمام، والعصفور الماء فإنه طاهر عندنا)، وقال الشافعي- رضي الله تعالى عنه- نجس يفسد الماء، والثوب⁹⁵

Güvercin ve serçe dışkısı suyu bozmaz. Çünkü biz Hanefilere göre temizdirler. Şâfiî (rh.a.) ise pis olduğunu, suyu ve elbiseyi bozacağını söylemiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Hem insanın hem de hayvanın dışkısı ve bevli kesin olarak necistir.⁹⁶ Güvercin ve serçe gibi kuşların dışkısı da insan dışkısı gibi necistir ve iki kulle miktarından az olan suyu necis yapar.⁹⁷

1.1.5.2. Domuz ve Köpek Hariç Eti Yenmeyen Hayvanların Artığı

وأما سور ما لا يؤكل لحمه من السباع كالأسد، والفهد، والنمر عندنا نجس، وقال الشافعي - رضي الله

⁹³ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 70-71.

⁹⁴ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 9.

⁹⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 56.

⁹⁶ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 15.

⁹⁷ Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 167.

Aslan, Pars ve kaplan gibi eti yenmeyen yırtıcı hayvanların artıkları bize göre pistir. Şâfiî (rh.a.) ise temiz olduğu görüşündedir.

Şâfiî Mezhebi:

İmam Şâfiî'ye göre domuz ve köpekten başka bütün hayvanların artığı temizdir. Ona göre köpeğin hem kendisi hem de salyası ve beveli de necis hükmündedir. Domuz da köpeğin hükmündedir.⁹⁹

1.1.5.3. Meninin Mahiyeti

فأما المنى فالكلام فيه في فصلين. أحدهما أنه نجس عندنا، وقال الشافعي - رحمه الله - طاهر لحديث ابن عباس - رضي الله تعالى عنهما - قال المنى كالمخاط فأمطه عنك، ولو بإذخرة¹⁰⁰

Meni hususunda iki konuda açıklama yapmak gerekir. Birincisi, biz Hanefilere göre meni pistir. Şâfiî (rh.a.) ise İbn Abbâs (r.a.)'ın ‘‘Meni sümük gibidir. Onu ızdır otu ile de olsa üzerinden gider!’’¹⁰¹, hadisinden dolayı ‘‘meni temizdir’’, demiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Daha doğru olan görüşe göre insan dışındaki canlıların menileri necistir.¹⁰² İnsanın menisi daha güçlü olan görüşe göre temizdir.¹⁰³

1.1.5.4. Görünmeyen Necasetin Temizliği

فأما النجاسة التي هي غير مرئية فإنها تغسل ثلاثا وعلى قول الشافعي- رضي الله عنه- العبرة بغلبة الرأي فيما سوى ولوغ الكلب حتى إن غلب على ظنه أنه طهر بالمرّة الواحدة يكفيه ذلك لظاهر¹⁰⁴

Görünmeyen pislige gelince, (biz Hanefilere göre) o üç defa yıkanır. İmam Şâfiî'ye göre, köpeğin yalması dışındaki pis sayılan şeylerin temizlenmesinde kişinin galip zannı esas alınır. Buna göre, bir defa yıkamakla temizlendiği kanaati oluşursa,

⁹⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 48.

⁹⁹ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 118-119; Şîrbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 118.

¹⁰⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 81.

¹⁰¹ Tirmizî, *Tahâret*, 86.

¹⁰² Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 15.

¹⁰³ Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 124. Ayrıca bkz. Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, I,168; Şîrbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 234.

¹⁰⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 93.

bu da yeterli bulunur.

Şâfiî Mezhebi:

Köpeğin yalaması ile oluşan necaset ve sütle beslenen erkek çocuğun idrarı ile oluşan necaset haricindeki necasetlerle kirlenen şeyin durumuna bakılır. Eğer necasetin maddesel bir varlığı yoksa (görünmüyorsa), yani hükmi bir necaset ise suyu necasetin bulunduğu yere akıtmak yeterlidir. Hükmi necaset; varlığı kesin olarak bilinen ancak tadı, kokusu ve rengi hissedilmeyen necasettir. Bu necasette suyun bir kere akıtılmasının yeterli olmasının sebebi, necasetin maddesel varlığının bulunmamasıdır.¹⁰⁵

1.1.6. Kadınlara Özel Durumlar

(قال) ودم الحامل ليس بحيض وإن كان ممتدا عندنا وقال الشافعي- رضي الله عنه:- هو حيض في حكم ترك الصوم والصلاة وحرمة القربان دون أقرء العدة لأن الحامل من ذوات الأقرء¹⁰⁶

Hamile kadının görmüş olduğu kan uzayıp devam etse de biz Hanefîlere göre hayız değildir. Şâfiî (rh.a.)'ye göre ise, iddetteki hayız sayısı için değilse de namazın ve orucun kazaya bırakılmasında, kocanın yaklaşmasının haram olmasında hayız kanıdır. Çünkü hamile, hayız gören kadınlardandır.

Şâfiî Mezhebi:

Daha güçlü olan görüşe göre hamilelik döneminde görülen kan ve doğum anında daha çocuk tam çıkmamışken gördüğü kan hayız kanıdır.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 241-242.

¹⁰⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 20.

¹⁰⁷ Nevevî, *el-Mecmu'*, c. III, s. 403-404; Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 20.

1.2. EL-MEBSÛT'TA HATALI NAKLEDİLEN GÖRÜŞLER

1.2.1. Abdestte Mazmaza ve İstinşak

وقالوا الأفضل أن يتمضمض ثلاثاً، ثم يستنشق ثلاثاً، (وقال) الشافعي - رضي الله عنه -: الأفضل أن يتمضمض ويستنشق بكف ماء واحد لما روي: «عن النبي - عليه الصلاة والسلام - أنه كان يتمضمض ويستنشق بكف واحد»¹⁰⁸

(Hanefî âlimlerimiz) en iyisi, üç defa ağzı yıkamak (mazmaza) sonra üç defa buruna su çekmektir (istinşaktır), demişlerdir. Şâfiî (rh.a.) Hz. Peygamber'den (s.a.v.) rivâyet edilen şu hadis nedeniyle en iyisi, tek avuçla ağza su almak ve buruna su çekmektir, demiştir. “*Resûlullah (s.a.v.) tek avuçla ağza su alıyor ve buruna su çekiyordu.*”¹⁰⁹

Şâfiî Mezhebi:

Daha güçlü olan görüşe göre kişinin ağza ve buruna ayrı ayrı su vermesi daha faziletlidir. Sonra (daha doğru olan görüşe göre) kişi bir avuç suyu üç defa ağzına verir, sonra bir avuç su daha alıp onu da üç defa burnuna verir.¹¹⁰

El-Mebsût'ta tek avuçla ağza su alıp kalan su ile buruna su verilmesi gerektiği görüşü aktarılmıştır. Şâfiî kaynaklar incelendiğinde ağız ve burun için ayrı ayrı su alınması gerektiği görüşünün hatalı olduğu anlaşılmıştır.

1.2.2. Teyemmüm

1.2.2.1. Namaza Başladıktan Sonra Su Bulunması

ف عند وجود الماء يصير محدثاً بالحدث السابق وإن وجد الماء في خلال الصلاة فعليه أن يتوضأ ويستقبل

¹⁰⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 6.

¹⁰⁹ Nesâî, *Tahâret*, 77.

¹¹⁰ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 13.

القبلة عندنا وهو أحد أقاويل الشافعي- رحمه الله تعالى-. وفي قول آخر يقرب الماء منه حتى يتوضأ ويبيني وأظهر أقاويله أنه يمضي على صلاته¹¹¹

Teyemmümlü bir kişi suyun bulunması anında, önceki abdestsizlik nedeniyle abdestsiz olur. Eğer suyu namaz esnasında bulursa, bize göre abdest alması ve yeniden namazı kılması gerekir. Bu aynı zamanda Şâfiî'nin görüşlerinden de biridir. Onun bir başka görüşüne göre, eğer su ona yakın olursa bu kimse abdest alır ve namazını tamamlar. Şâfiî (rh.a.)'nin bu konudaki en belirgin görüşü, bu durumda namazına devam edeceği şeklindedir.

Şâfiî Mezhebi:

Kişi, kazası teyemmüm ile düşmeyen (farz namazlar) bir namazda iken suyu bulursa; örneğin suyun çoğunlukla bulunduğu bir bölgede teyemmüm alarak namaz kılmışsa iki görüş bulunmaktadır. Meşhur olan görüşe göre namazı batıl olur. Çünkü namazı iade etmesi her hâlükârda şart olduğundan bu halde iken namazı bozulur. Zayıf olan görüşe göre ise namazın saygınlığını korumak için bu namaz bozulmaz. Daha sonra kişi namazı iade eder.¹¹²

El-Mebsût'ta İmam Şâfiî'nin en belirgin görüşünün namaza devam etmesi gerektiği görüşü nakledilmişken, Şâfiî kaynaklarda namazının batıl olduğu görüş en belirgin görüş olarak nakledilmiştir. Bu nedenle bu maddeyi hatalı nakledilenler bölümüne koymayı uygun gördük.

1.2.2.2. Hastalıktan Dolayı Teyemmüm Yapma Durumu

قال (ويجوز للمريض أن يتيمم إذا لم يستطع الوضوء أو الغسل) أما إذا كان يخاف الهلاك باستعمال الماء فالتيمم جائز له بالاتفاق وإن كان يخاف زيادة المرض من استعمال الماء ولا يخاف الهلاك جاز له التيمم عندنا. وقال الشافعي - رحمه الله تعالى - لا يجوز؛ لأن التيمم مشروع عند عدم الماء وهو واجد للماء والعجز إنما يتحقق عند خوف الهلاك ولا يجوز التيمم لمن لا يخاف الهلاك¹¹³

Abdeste veya gusle güç yetiremeyen hastanın teyemmümü geçerlidir. Bir kimse su kullanıldığında hastalanıp ölmekten korkarsa teyemmüm etmesi ittifakla câizdir. Ölmekten değil ama, su kullanmasının hastalığı artıracığından korkarsa bize göre

¹¹¹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 110.

¹¹² Şirbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 267.

¹¹³ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 112.

teyemmüm etmesi caizdir. İmam Şâfiî, caiz değildir, der. Çünkü teyemmüm su bulunmadığında meşrudur. Oysa o, suyu bulmuştur. Acizlik, ölüm korkusu olduğunda gerçekleşir. “Ölmekten korkmayanın teyemmümü doğru değildir”, demiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Bir kimse, suyu kullandığı taktirde herhangi bir uzvunu kaybedecek bir hastalığa tutulmuşsa veya daha güçlü olan görüşe göre suyu kullanması halinde herhangi bir uzvunun belirgin bir şekilde çirkin hale gelebilmesi durumu var ise, o kişinin teyemmüm almasında bir sakınca yoktur. Ayrıca aşırı soğuk da hastalık gibi değerlendirilmiştir.¹¹⁴ Şâfiî kaynakları incelediğimizde, Serahsî'nin naklettiği görüşün aksine sadece ölüm korkusunda değil herhangi bir sağlık sorunu teşkil etmesi de teyemmümü mübah kılmaktadır.

1.2.3. Sular

قال (وإن مات في الإناء ذباب، أو عقرب، أو غير ذلك مما ليس له دم سائل لم يفسده عندنا)، وقال الشافعي

- رضي الله عنه - يفسده¹¹⁵

Biz Hanefilere göre; sinek akrep veya akıcı kanı olmayan bir başka hayvan bir kabın içinde ölürse, o kabın içindekini bozmaz. Şâfiî (rh.a.) bu şekilde ölen bir hayvanın içinde öldüğü suyu bozacağını söylemiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Meşhur kavle göre, sinek akrep gibi canlı iken bir organı koparıldığında akıcı kanı olmayan hayvanların düştüğü sıvılar necis olmaz.¹¹⁶

Şâfiî kaynakları incelediğimizde, akıcı kanı olmayan hayvanların düştüğü sıvı maddelerin net olarak bozulmayacağı görüşü karşımıza çıkmaktadır. Kanaatimizce bu konuda İmam Şâfiî (rh.a.), biz Hanefilerle aynı görüşü paylaşmaktadır.

¹¹⁴ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 17.

¹¹⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 51.

¹¹⁶ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 9.

Temizlik bölümünde İmam Şâfiî'ye nispet edilen 41 adet görüş tespit edilmiştir. Bu görüşlerin Şâfiî kaynaklar aracılığı ile tahkiki sonucunda 37 isabetli 4 hatalı görüş olduğu anlaşılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. NAMAZ BÖLÜMÜ

Namaza ve namazın işlevine dair çeşitli ayetler bulunmaktadır.¹¹⁷ Bunlardan birinde “*Kitaptan sana vahyedilenleri oku, namazı dikkatle kıl. Şüphesiz namaz hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah’ı anmak her şeyden önce gelir. Allah yaptıklarınızı bilendir*”¹¹⁸ buyrulmuştur. Hz. Peygamber de namazı dinin direği olarak nitelendirilmiş bir ibadettir. Namazın kılınışı öncesi ve kılınışı sırasında çeşitli durumlar vardır ve bunların icrası sırasında bazen mezheplerin farklı kabulleri bulunmaktadır.

2.1. EL-MEBSÛT’TA DOĞRU NAKLEDİLEN GÖRÜŞLER

2.1.1. Ezan ve Kâmet

2.1.1.1. Ezanda Tercî’ Yapmanın Durumu

في الترجيع فإنه ليس من سنة الأذان عندنا خلافا للشافعي - رحمه الله تعالى - (وصفته) أن يأتي بكلمة -
الشهادتين مرتين يخفض بهما صوته ثم يرجع فيأتي بهما مرتين آخرين يرفع بهما صوته¹¹⁹

Tercî’: Biz Hanefîlere göre o ezanın sünnetlerinden değildir. İmam Şâfî bu konuda farklı düşünür. Tercî ‘in şekli şöyledir: Müezzin şehadet kelimelerini alçak sesle iki defa okur. Sonra sesini yükselterek tekrar eder.

Şâfî Mezhebi:

¹¹⁷ Bkz. Râğb el-İsfahânî, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed, *el-Müfredât fî garibi 'l-Kur'an*, Dimeşk-Beyrut 1412, “sa lâ” maddesi, s. 490-492.

¹¹⁸ Ankebut 29/45.

¹¹⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 128.

Ezanda terci' yapmak sünnettir.¹²⁰ Terci', şehadetleri iki kere gizli söyleyip daha sonrasında iki kere açıktan söylemektir.¹²¹

2.1.1.2. İkametin Sayısı

قال (والإقامة مثنى مثنى كالأذان عندنا) وقال الشافعي - رحمه الله -: الإقامة فرادى فرادى إلا قوله قد قامت الصلاة فإنها مرتان¹²²

İkamet biz Hanefilere göre ezan gibi ikişer ikişerdir. Şâfiî (rh.a.), kamet birer birerdir, demiştir. Yalnız “kad kâmeti's-salâtü” cümlesi iki defa okunur.

Şâfiî Mezhebi:

Kamette, “kad kâmeti's-salâtü” cümlesi hariç diğer cümleler birer defa okunur.¹²³ “Kad kâmeti's-salâtü” iki defa söylenmesinin hikmeti, bu ifadenin namazın başladığını açık olarak ifade etmesidir.¹²⁴

2.1.1.3. Sabah Ezanının Vakti

فقد قال أبو يوسف - رحمه الله تعالى - آخرا: لا بأس بأن يؤذن للفجر في النصف الآخر من الليل وهو قول للشافعي - رضي الله عنه¹²⁵

Ebû Yusuf (rh.a.) son görüşünde, gecenin son yarısı sabah ezanı okunmasında zarar olmadığını söylemiştir. Bu, Şâfiî (rh.a.)'nin de görüşüdür.

Şâfiî Mezhebi:

Sabah ezanının vakti gecenin ikinci yarısından itibaren meşru olmuştur; çünkü gecenin ikinci yarısı sabah namazına daha yakındır. Zira gecenin çoğu geçmiş, ezanın vakti yaklaşmıştır. Bu yüzden gecenin ikinci yarısı sabaha nispet edilir.¹²⁶

2.1.2. Namaz Vakitleri

¹²⁰ Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 173; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 199.

¹²¹ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 321.

¹²² Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 129.

¹²³ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 23; Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 173; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 199.

¹²⁴ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 321.

¹²⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 134.

¹²⁶ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 326.

2.1.2.1. Akşam Namazında Şafak Vakti

فأما وقت الإدراك يمتد إلى غيبوبة الشفق والشفق البياض الذي بعد الحمرة في قول أبي حنيفة- رحمه الله تعالى - وفي قول أبي يوسف ومحمد والشافعي رحمهم الله تعالى الحمرة التي قبل البياض¹²⁷

(Akşam) namazına yetişmiş sayılacak vakit, şafağın kaybolmasına kadar olan vakittir. Şafak; Ebû Hanife'nin (rh.a.) görüşüne göre, kızılıktan sonraki beyazlıktır. Ebû Yusuf, Muhammed ve Şâfiî (rh.a.) görüşüne göre şafak, beyazlıktan önceki kızılıktır

Şâfiî Mezhebi:

“Kırmızı” ifadesi ile “sarı” ve “beyaz” şafak dışarıda bırakılmıştır. *El-Muharrer*' de “kırmızı” sözcüğü belirtilmemiştir, çünkü sözlükte şafak denildiğinde bundan zaten kızıl şafak anlaşılır. Cevherî, Ezherî ve diğer alimler böyle söylemişlerdir. İsnvî de “bu sebeple hadislerin çoğunda şafağın kırmızı olmasına temas edilmemiştir” demiştir.¹²⁸

2.1.2.2. Sabah Namazı Kılmanın Faziletli Olduğu Vakit

قال (والتنوير بصلاة الفجر أفضل من التغليس بها عندنا) وقال الشافعي التغليس بها أفضل¹²⁹

Biz Hanefilere göre sabah namazını ortalık aydınlanınca kılmak (isfâr), ortalık henüz aydınlanmadan kılmaktan (tağlîsten) daha faziletlidir. Şâfiî (rh.a.) sabah namazını ortalık karanlık iken kılmanın daha faziletli olduğunu söylemiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Sabah namazının, etrafın ağarmaya başladığı andan (isfâr vaktinden) sonraya bırakılmaması tercih edilir.¹³⁰

2.1.2.3. Sabah Namazının Sünnetini Farzından Sonra Kılma

قال (ولو صلى الرجل الفجر ثم ذكر أنه لم يصل ركعتي الفجر لم يقضيهما) في قول أبي حنيفة وأبي يوسف رحمهما الله تعالى، وقال محمد- رحمه الله تعالى- أحب إلي أن يقضيهما إذا ارتفعت الشمس. أما سائر السنن إذا

¹²⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 144-145.

¹²⁸ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 300.

¹²⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 145.

¹³⁰ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 21. Ayrıca bkz. Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, I,188.

فاتت عن موضعها لم تقض عندنا خلافا للشافعي - رضي الله تعالى عنه - وعند الشافعي - رحمه الله تعالى - يقضيها قبل طلوع الشمس بناء على أصله في الصلوات التي لها سبب¹³¹

Bir kimse sabah namazını kıldıktan sonra sabahın iki rekât sünnetini kılmadığını hatırlasa onu kaza etmesi gerekmez. Bu, İmam Ebû Hanife ve İmam Ebû Yusuf'a göredir. Muhammed "Güneş yükseldikten sonra sabahın sünnetini kaza etmesi bence daha güzeldir" demiştir. Diğer sünnetler ise, bize göre eda yeri ve vakti geçince kaza edilmez. Şâfiî (rh.a.) bu hususta farklı düşünmektedir. İmam Şâfiî'ye, güneş doğmadan önce kaza edilir. Şâfiî (rh.a.)'nin kabul ettiği kurala göre vakte bağlı namazlar, kendilerine özgü vakitlerin sonuna kadar kılınabilir.

Şâfiî Mezhebi:

Farzdan önceki revâtip sünnetlerin vakti, farzın vaktinin girmesiyle, farzdan sonraki revâtip sünnetlerin vakti ise farzın kılınması ile girer. Her iki tür revâtip sünnet de farzın vaktinin çıkması ile çıkar. Süresi bulunan nafîle bir namaz kaçırıldığında daha güçlü görüşe göre bunun kaza edilmesi menduptur.¹³²

2.1.2.4. Güneşin Doğuşunun Sabah Namazına Etkisi

لو غربت الشمس وهو في خلال العصر يتم الصلاة بالاتفاق، ولو طلعت الشمس وهو في خلال الفجر فسدت صلاته عندنا، وعند الشافعي لا تقصد اعتبارا بحالة الغروب¹³³

Bir kişi ikindi namazını kılarken güneş batsa, namazı ittifakla tamamdır. Ama, sabah namazını kılarken güneş doğsa biz Hanefilere göre namazı bozular. İmam Şâfiî'ye göre ise, güneşin batması gibi, doğması da namazı bozamaz.

Şâfiî Mezhebi:

Namazının bir kısmını vakit içinde kılan kimsenin -daha doğru olan görüşe göre- şayet bir rekâtı vakit içinde kılınmışsa namazın tümü edadır, aksi takdirde kazadır.¹³⁴

2.1.2.5. Öğle Namazını Serinliğe Erteleme

قال (والأفضل في صلاة الظهر أن يؤخرها ويبرد بها في الصيف وفي الشتاء يعجلها بعد الزوال) وقال

¹³¹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 161-162.

¹³² Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 36.

¹³³ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 152.

¹³⁴ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 21.

الشافعي- رضي الله تعالى عنه- إن كان يصلي وحده يعجلها بعد الزوال في كل وقت وإن كان يصلي بالجماعة يؤخر يسيرا¹³⁵

Yazın öğle namazını geciktirip hava serinleyince kılmak daha faziletlidir. Kışın ise zevalden hemen sonra kılar. Şâfiî (rh.a.), eğer tek başına kılıyorsa her zaman zeval vaktinden sonra kılar. Eğer cemaatle kılacaksa bir süre geciktirir demiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Şiddetli sıcaklarda öğle namazının serinlik vaktine kadar geciktirilmesi sünnettir.¹³⁶ Bu geciktirme daha doğru görüşe göre, sıcak bölgelerde mescit, tekke ve medrese gibi cemaatle namaz kılınan yerlerde, cemaatin uzaktan güneşte yürüyerek geldiği durumlara özgüdür.¹³⁷

2.1.2.6. İkinci Namazının Kılınmasının Müstehap Olduğu Vakit

فأما العصر فالمستحب تأخيرها في الصيف والشتاء عندنا بعد أن يؤديها والشمس بيضاء نقية لم يدخلها تغير وقال الشافعي - رحمه الله تعالى - المستحب تعجيلها لحديث عائشة - رضي الله تعالى عنها - كان رسول الله - صلى الله عليه وسلم - يصلي العصر والشمس طالعة في حجرتي¹³⁸

İkinci namazını güneş değişmeyip berraklığını koruduğu sürece hem yazın hem de kışın geciktirmek müstehaptır. Şâfiî (rh.a.) Ayşe (r.a.)'nin rivâyet ettiği; “Resulullah ikinci namazını güneş iyice yüksekte iken benim odamda kılar.”¹³⁹ hadisine dayanır. “İkinci namazını erken kılmak müstehaptır.” der.

Şâfiî Mezhebi:

Namazı ilk vaktinde kılmak sünnettir.¹⁴⁰ İkinci namazının fazilet vakti, namazın ilk vaktidir.¹⁴¹

¹³⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 146.

¹³⁶ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 21.

¹³⁷ Şirbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 306.

¹³⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 147.

¹³⁹ Abdurrezzak, *Musannef*, I, 547, İbn Ebu Şeybe, *Musannef*, I, 287; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 37; Buhârî, *Mevâkîtü 's-salât*, 13; Müslim, *Mesâcid*, 168; İbn Huzeyme, *Sahih*, I, 170

¹⁴⁰ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 21.

¹⁴¹ Şirbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 300.

2.1.2.7. Yatsı Namazının Kılınmasının Müstehap Olduğu Vakit

أما صلاة العشاء فالمستحب عندنا تأخيرها إلى ثلث الليل ويجوز التأخير بعد ذلك إلى نصف الليل ويكره التأخير بعد ذلك، وقال الشافعي- رضي الله تعالى عنه- المستحب تعجيلها بعد غيبوبة الشفق¹⁴²

Yatsı namazını biz Hanefilere göre gecenin üçte birine kadar geciktirmek müstehaptır. Gece yarısına kadar geciktirmek de caizdir. Gece yarısından sonra ya bırakmak ise mekruhtur. Şâfiî (rh.a.) "yatsı namazını güneş battıktan sonra ufuktaki kızılılık kaybolur kaybolmaz kılmak müstehaptır" demiştir.

Şâfiî Mezhebi:

İstisnai durumlar hariç, namazı ilk vaktinde kılmak sünnettir. Yatsı namazının, gecenin üçte birinden sonraya bırakılmaması tercih edilir. Bir görüşe göre ise gecenin yarısından sonraya bırakılmaması tercih edilir.¹⁴³

2.1.2.8. Namazların Birleştirilmesi Meselesi

قال (ولا يجمع بين صلاتين في وقت إحداهما في حضر ولا في سفر) ما خلا عرفة ومزدلفة فإن الحاج يجمع بين الظهر والعصر بعرفات فيؤديهما في وقت الظهر وبين المغرب والعشاء بمزدلفة فيؤديهما في وقت العشاء، عليه اتفق رواة نسك رسول الله - صلى الله عليه وسلم - أنه فعله وفيما سوى هذين الموضعين لا يجمع بينهما وقتا عندنا، وقال الشافعي - رحمه الله -: يجمع بينهما لعذر السفر والمطر¹⁴⁴

Ne evinde otururken ne de yolculukta bir namaz vaktinde iki namaz birleştirilemez. Bu hükümden tek ayrı tutulan Arafat ve Müzdelife' dir. Hac görevini yapan kimse Arafat'ta öğle ve ikinci namazını birleştirerek her iki namazı da öğlenin vaktinde kılar. Müzdelife' de ise akşam ve yatsı namazlarını birleştirerek yatsının vaktinde kılar. Resulullah' ın (s.a.v.) hac ibadetini rivâyet eden herkes bu hususta ittifak etmiştir. Bu iki yer dışında biz Hanefilere göre bir vakitte iki namaz birleştirilmez. Şâfiî (rh.a.), hastalık nedeniyle, yolculuk ve yağmur nedeniyle bir vakitte iki namazın birleştirilebileceğini söylemiştir.

Şâfiî Mezhebi:

¹⁴² Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 147.

¹⁴³ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 21.

¹⁴⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 149.

Yolculuk ve yağmur dışında; hastalık, rüzgâr, karanlık, korku, çamur vb. nedenlerle namazlar birleştirilerek kılınmaz. Mezhepte meşhur olan görüş budur. *El-Mecmu*’da Şâfiî alimlerin bir grubundan yukarıda sayılan durumlarda da namazların birleştirilerek kılınabileceği görüşü rivâyet edilmiştir. Nevevî şöyle demiştir: ‘‘Hastalık ve çamur durumunda namazların birleştirebileceği görüşü gerçekten çok güçlü bir görüştür.’’ O, er-Ravda’da da bu görüşü tercih etmiş, ancak meseleyi hastalık durumunda namazları cem etme ile ilgili ele almıştır. İbnü’l Mukrî de bu görüşü kabul etmiştir. (İsnevî) el-Mühimmât’ta şöyle demiştir. Bu görüşün Şâfiî’den rivâyet edildiğine de rastladım.¹⁴⁵

2.1.2.9. Namaz Vakitlerinde Tedâhül Durumu

وهو أن عنده بين الظهر والعصر وكذلك المغرب مع العشاء وعندنا لا تداخل بل كل واحد منهما مختص

بوقته¹⁴⁶

Şâfiî’ye (rh.a.) göre öğle ve ikindi namazları arasında iki vaktin birbiri içine girmesi durumu (tedâhül) vardır. Akşam ve yatsı namazları da böyledir. Biz Hanefilere göre vakitler arasında tedâhül yoktur. Her birinin kendine ait bir vakti vardır.

Şâfiî Mezhebi:

Daha güçlü olan görüşe göre ikindinin sonunda bir tekbir alacak kadar vakte yetişen kimseye öğle namazı da farz olur. Yatsının sonunda bir tekbir alacak kadar vakte yetişen kimseye akşam namazı da farz olur.¹⁴⁷

2.1.2.10. Namaz Kılınması Mekruh Olan Vakitler

وفي حديث «عمر بن عنبسة قال قلت لرسول الله- صلى الله عليه وسلم- هل من الليل والنهار ساعة لا يصلى فيها فقال إذا صليت المغرب فالصلاة مشهودة مقبولة إلى أن تصلي الفجر ثم أمسك حتى تطلع الشمس ثم الصلاة مشهودة مقبولة إلى وقت الزوال ثم أمسك فإنها ساعة تسعر فيها جهنم ثم الصلاة مشهودة مقبولة إلى أن تصلي العصر ثم أمسك حتى تغرب الشمس» والأمكنة في هذا النهي سواء عندنا لعموم الآثار. وقال الشافعي لا بأس بالصلاة في هذه الأوقات بمكة لحديث روي «إلا بمكة»¹⁴⁸

¹⁴⁵ Şirbînî, *Muğni l-muhtâc*, c. I, s. 534.

¹⁴⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 150.

¹⁴⁷ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 22.

¹⁴⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 151.

Ömer b. Anbese (r.a.)' den nakledildi. O şöyle dedi: "*Resulullah' a (s.a.v.) gece ve gündüzden namazın kılınmayacağı vakitler var mıdır?*" diye sordum. *Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu; "Akşam namazını kıldıktan sonra sabah namazını kılana dek namazlar şahitlidir ve kabul olunur. Sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar namaz kılma. Güneşin doğmasından itibaren zeval vaktine kadar kılınacak namaz kabul olunur ve şahitlidir. Zeval vaktinde namazı bırak. Çünkü o vakit cehennemnin tutuşturulduğu bir vakittir. Zeval vaktinden sonra ikindi namazı eda edilene kadar kılınacak namazlar da şahitlidir ve kabul olunur. İkindi namazını kıldıktan sonra güneş batıncaya kadar namazı bırak."*¹⁴⁹ Biz Hanefilere göre, bu konudaki hadisler genel hüküm ifade ettiği için yasak hükmü, bütün yerler için eşittir. İmam Şâfiî ise, "Mekke hariç"¹⁵⁰ istisnası ile rivâyet edilen bir hadise dayanarak, "Bu vakitlerde Mekke'de namaz kılmaya bir sakınca yoktur" demektedir.

Şâfiî Mezhebi:

Şu durumlarda namaz kılmak mekruhtur: Birincisi cuma günü hariç güneş tepede olduğu zaman, ikincisi Sabah namazından sonra güneş bir mızrak boyu yükselineye kadar, üçüncüsü ise ikindiden sonra güneş batıncaya kadar. Ancak (bu vakitlerde şöyle) bir sebeple namaz kılmak mekruh olmaz: birincisi kaza namazı kılmak, ikincisi güneş tutulması namazı kılmak, üçüncüsü tahiyetü'l-mescid namazı kılmak, dördüncüsü ise Şükür secdesi yapmak. Yine doğru olan görüşe göre Mekke'deki Hareme bölgesinde söz konusu vakitlerde namaz kılmak mekruh değildir.¹⁵¹

2.1.2.11. Teheccüd Namazında Usul

قال: (والتطوع بالليل ركعتان ركعتان أو أربع أربع أو ست ست أو ثمان ثمان أي ذلك شئت) قال (والأربع أحب إلي) وهذا قول أبي حنيفة - رحمه الله تعالى - فأما عندهما والشافعي فالأفضل ركعتان¹⁵²

Geceleyin kılınacak nfile (Teheccüd) iki, dört, altı veya sekiz rekatlı, nasıl dilerse öyle olabilir. Dört rekatlı kılmak bence daha sevimlidir. Bu, İmam Ebû

¹⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 385

¹⁵⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 165; İbn Huzeyme, *Sahih*, IV, 226; Taberanî, *el-Mu'cemu'l-evsât*, I, 258; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 461; Dârekutnî, *Sünen*, I, 424.

¹⁵¹ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 22.

¹⁵² Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 158.

Hanife'nin görüşüdür. İmam Ebû Yusuf, İmam Muhammed ve İmam Şâfiî'ye göre ise iki rekatlı kılmak daha faziletlidir.

Şâfiî Mezhebi:

Mezhep alimlerine göre gerek gece gerekse gündüz kılınan mutlak nafîle namazlarda kişi iki rekât kılmaya niyet etmiş olsun ya da olmasın iki rekâtta bir selam vermesi müstehaptır. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Gece namazları ikişer ikişer kılınır.”¹⁵³ Ayrıca dört sünen kitabında şöyle bir hadis vardır: “Gece ve gündüz namazları ikişer ikişer kılınır.”¹⁵⁴

İbn Hibbân ve diğer hadisçiler bu hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir. Tek sayıda nafîle namaz kılmak müstehap değildir.¹⁵⁵

2.1.2.12. Tertip Sahibinin Namazı

قال (وإذا نسي الفجر حتى زالت الشمس ثم ذكرها بدأ بها ولو بدأ بالظهر لم يجزه عندنا) لأن الترتيب بين الفائتة وفرض الوقت مستحق عندنا وهو مستحب عند الشافعي - رحمه الله تعالى - فإذا بدأ بالظهر جاز عنده¹⁵⁶

(Tertip sahibi bir kimse)¹⁵⁷ Sabah namazını kılmayı unutsa ve güneş batıya döndükten sonra hatırlasa, önce Sabah namazını kılar. Önce öğle namazını kılsa biz Hanefîlere göre caiz olmaz. Çünkü biz Hanefîlere göre kazaya kalan namaz ile vakit namazı arasında sıraya riayet farzdır. Şâfiî (rh.a.)'ye göre ise müstehaptır. Ona göre önce öğle namazını kılmak caizdir.

Şâfiî Mezhebi:

Kişi kaza namazını kılmada acele eder. Kaza namazında tertibe riayet etmek ve onu -şayet vakit namazının çıkması korkusu söz konusu değilse- vakit namazından önce kılmak sünnettir.¹⁵⁸ Kişi kaza namazları arasında tertibe riayet etmese ve kaza namazı ile vakit namazı arasında tertibe riayet etmese bu da caiz olur. Çünkü her biri müstakil bir ibadettir. Tertibe riayet etmek yalnızca eda olan namazlarda vakit zarureti

¹⁵³ Buhârî, *Teheccüd*, 1131; Müslim, *Sıyâm*, 2731.

¹⁵⁴ Ebu Davud, *Salat*, 1295; Tirmizî, *Salat*, 597; Nesâî, *Kıyâmü'l-leyl*, 1665; İbn Mâce, *İkâmetü's-salât*, 1322; İbn Hibbân, *Salat*, 2482.

¹⁵⁵ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 462.

¹⁵⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 153.

¹⁵⁷ Sahib-i Tertib: Ergen olduğu andan beri en az altı vakit (beş vakit + vitir) namazı kazaya kalmamış, kaza borcu olmayan kimse.

¹⁵⁸ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 22.

sebebiyle farz olmuştur. ¹⁵⁹

2.1.3. Namaza Giriş ve Başlama

2.1.3.1. Namaz İçinde Ellerin Kaldırılması

قال (ولا يرفع يديه في شيء من تكبيرات الصلاة سوى تكبيرة الافتتاح) وقال الشافعي يرفع يديه عند الركوع وعند رفع الرأس من الركوع ¹⁶⁰

(Biz Hanefilere göre) namaz kılan kimse namaz tekbirlerinden iftitah tekbiri dışında hiçbir tekbirde ellerini kaldırmaz. İmam Şâfiî: “Namaz kılan kimse rükûa giderken ve başını rükûdan kaldırdığında da ellerini kaldırır.” der.

Şâfiî Mezhebi:

Namaz kılan kimse iftitah tekbiri alırken, rükûa giderken ve rükûdan kalkarken ellerini omuz hizasına kadar kaldırmalıdır. ¹⁶¹

2.1.3.2. Namazda Bismelenin Gizli Okunması

(ثم يفتتح القراءة ويخفي بسم الله الرحمن الرحيم) فقد أدخل التسمية في القراءة بهذا اللفظ وهذا إشارة إلى أنها من القرآن. أنه كان يخفي التسمية وهو مذهبنا وهو قول علي وابن مسعود- وقال الشافعي- رحمه الله- يجهر بها الإمام في صلاة الجهر ¹⁶²

(Namaza başladıktan) sonra (İmam) okumaya başlar ve gizlice “Rahman ve Rahim olana Allah’ın adıyla” der. Bu sözle, besmele kıraate dahil etmiştir. Bu, bismelenin kurandan olduğuna bir işarettir. Besmeleyi gizlice çekmek Hanefî mezhebimizin görüşüdür. Aynı zamanda Ali ve İbn Mesûd’un da görüşüdür. İmam Şâfiî: “Açıktan okunarak kılınan namazlarda imam besmeleyi açıktan çeker, “der.

Şâfiî Mezhebi:

¹⁵⁹ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 308-309.

¹⁶⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 14.

¹⁶¹ Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 205-207. Ayrıca bkz. Mâverdî, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib el-Bastî, *el-Hâvi'l-kebîr*, tah., Ali Muhammed Muavvaz – Adil Ahmed Abdülmevcüd, III. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2009, c. II, s. 98.

¹⁶² Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 15.

Besmele, Fatiha'dan bir ayet olduğu için açıktan okunarak kılınan namazlarda açıktan okunur.¹⁶³

2.1.3.3. Namazın İlk İki Rekatında Kıraatin Hükümü

قال (والقراءة في الركعتين الأوليين يقرأ في كل ركعة بفاتحة الكتاب وسورة، وفي الأخيرتين بفاتحة الكتاب)، وإن تركها جاز. والمذهب عندنا أن فرض القراءة في الركعتين من كل صلاة- والشافعي - رضي الله تعالى عنه - يقول في كل ركع¹⁶⁴

Kıraat ilk iki rekâttadır. Kişi her rekâta Fatiha Suresini ve başka bir sureyi okur. Son iki rekâta Fatiha Suresini okur. Son iki rekâta Fatiha okumayı terk ederse caizdir. Bize göre kıraat farzı, her namazın iki rekatındadır. İmam Şâfiî ise “Kıraat her rekattadır.” derdi.

Şâfiî Mezhebi:

Bir kimsenin, namazın her rekâtında Fatiha'yı okuması farzdır. Bu hüküm, kişinin farz, nafîle, açık, gizli, cemaatle veya tek başına kıldığı bütün namazlar için geçerlidir.¹⁶⁵

2.1.3.4. Rükûdan Sonra Söylenecek Zikir

ثم (يقول سمع الله لمن حمده ويقول من خلفه: ربنا لك الحمد) ولم يقلها الإمام في قول أبي حنيفة- رحمه الله تعالى- ويقولها في قول أبي يوسف ومحمد رحمهما الله - وعلى قول الشافعي - رضي الله تعالى عنه - كل مصل يجمع بين الذكرين¹⁶⁶

Sonra imam “Allah hamd edeni işitir.” der. Onun arkasındakiler de “Ey Rabbimiz hamd sadece sana aittir.” derler. Ebu Hanife (rh. a.)'ye göre, bunu imam söylemez. Ebu Yusuf ve Muhammed (rh. a.)'e göre söyler. Şâfiî (rh. a.) “Her namaz kılan bu iki zikrin ikisini birlikte söyler.” der.

Şâfiî Mezhebi:

Namazda ister imam olsun ister cemaat olsun, isterse de namazı tek başına kılsın, kişinin rükûdan başını doğrultmaya başladığı sırada ellerini “Allah hamd edeni işitir”

¹⁶³ Mâverdi, *el-Hâvi'l-kebir*, c. II, s. 108. Ayrıca bkz. Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 243.

¹⁶⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 18.

¹⁶⁵ Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 210. Ayrıca bkz. Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 242; Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 26.

¹⁶⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 20-21.

diyerek kaldırması sünnettir.¹⁶⁷

Rükûdan tam olarak doğrulduğunda “Ey Rabbimiz hamd sadece sana aittir” der. Sonuç olarak her namaz kılan bu iki zikrin ikisini de söyler.¹⁶⁸

2.1.3.5. Secdeden İkinci Rekâta Kalkma

(وينهض على صدور قدميه حتى يستتم قائما في الركعة الثانية عندنا) وقال الشافعي- رضي الله عنه-
الأولى أن يجلس جلسة خفيفة، ثم ينهض¹⁶⁹

Birinci rekât bitince ikinci rekât için ayaklarının üstüne kalkar. Bu kalkış, tamamen doğrulup da azalar yerli yerini bulunca tamamlanmış olur. Bu, biz Hanefîlere göredir. Şâfiî (rh.a.) “Uygun olan hafif bir oturuştan sonra kalkmasıdır.” der.

Şâfiî Mezhebi:

Meşhur olan görüşe göre secdeden ayağa kalkmanın söz konusu olduğu her rekâtta (yani birinci ve üçüncü rekâtlarda) ikinci secdeden sonra hafif bir oturuş yapmak sünnettir.¹⁷⁰ “Her rekât” ifadesi, farz ve nafilâ tüm namazları kapsadığı anlamına gelmektedir.¹⁷¹

2.1.3.6. Namazda Oturuşta Ayakların Durumu

قال: (وإذا قعد في الثانية أو الرابعة افترش رجله اليسرى فيجعلها بين أليتيه ويقعد عليها وينصب اليمنى نصبا ويوجه أصابع رجله اليمنى نحو القبلة) وقال مالك في القعدتين جميعا المسنون أن يقعد متوركا وذلك بأن يخرج رجله من جانب ويفضي بأليتيه إلى الأرض- والشافعي يقول في القعدة الأولى مثل قولنا؛ لأنها لا تطول، وهو يحتاج إلى القيام والعود بهذه الصفة أقرب إلى الاستعداد للقيام، وفي القعدة الثانية يقول قول مالك- رحمه الله-؛ لأنها تطول ولا يحتاج إلى القيام بعدها فينبغي أن يكون مستقرا على الأرض¹⁷²

Kişi, ikinci veya dördüncü rekâttan sonra oturacağı zaman, sol ayağını yayar ve mümkün mertebe ortalayarak üstüne oturur. Sağ ayağını diker ve parmaklarını kibleye yöneltir. Mâlik (rh.a.) “Her iki oturmada da sünnet olan, teverruk yaparak oturmasıdır.” der. Bu da ayakları bir taraftan çıkararak kalçalar yere gelecek şekilde

¹⁶⁷ Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 220. Ayrıca bkz. Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 253.

¹⁶⁸ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 27. Ayrıca bkz. Şîrbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 367-368.

¹⁶⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 23.

¹⁷⁰ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 28.

¹⁷¹ Şîrbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 376.

¹⁷² Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 24.

oturmaktır Şâfiî (rh.a.) birinci oturuş şeklinde, bizimle aynı görüştedir. Çünkü bu oturuş uzun değildir. Peşinden ayağa kalkmaya ihtiyaç vardır. Bu şekildeki oturuş, ayağa kalkış için hazır olmaya daha uygundur. İkinci oturuşta ise, bu oturuş uzadığı, peşinden ayağa kalkmaya ihtiyaç olmadığı ve oturduğu yere iyi yerleşmiş olması daha uygun olacağı için Mâlik (rh.a.) ile aynı görüşü paylaşır.

Şâfiî Mezhebi:

İmam Şâfiî birinci ve ikinci oturuşu farklı değerlendirmiştir. Şâfiî (rh.a.)'ye göre birinci oturuşta sağ ayak dikilir, sol ayak üzerine oturulur, ikinci oturuşta ise sağ ayak dikilir, sol ayak sağ ayağın altından çıkarılır ve kalçalar yere konulur. Birinci oturuşa iftirâş, ikinci oturuşa ise teverruk denilir.¹⁷³

2.1.3.7. Teşehhüt

قال: (والتشهد أن يقول التحيات لله والصلوات والطيبات السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمدا عبده ورسوله)، وهو تشهد ابن مسعود- رضي الله تعالى عنه- والمختار عند الشافعي- رضي الله تعالى عنه- تشهد ابن عباس - رضي الله تعالى عنه - وصفته أن يقول التحيات المباركات الطيبات لله سلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته سلام علينا وعلى عباد الله الصالحين أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمدا رسول الله¹⁷⁴

Teşehhüt, şöyle demektir: “*Bütün tazim, dualar ve senalar, bedenî ve mâlî bütün bu ibadetler, en güzel şeyler Allah'a mahsustur. Selam, Allahu Teâlâ'nın rahmet ve bereketleri de Ey Peygamber sana mahsustur. Selam bizlerin ve Allahu Teâlâ'nın sâlih kullarının üzerine olsun. Kesinlikle bilir ve şehadet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Şehadet ederim ki, Muhammed onun kulu ve resûlüdür.*”¹⁷⁵ Bu, İbn Mesûd (rh.a.)'un rivâyet ettiği teşehhüttür. Şâfiî (rh.a.), İbn Abbâs (rh.a.)'ın rivâyetini tercih eder. Onun rivâyet ettiği teşehhüt şöyledir: “*En mübarek en güzel dualar, Allaha mahsustur. Ey Peygamber Selam sanadır. Allah'ın rahmet ve bereketi sanadır. Selam, bizlerin ve Allahu Teâlâ'nın sâlih kullarının üzerine olsun. Kesinlikle bilir ve şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve şehadet ederim ki, Muhammed onun*

¹⁷³ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 28.

¹⁷⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 27.

¹⁷⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 413; Buhârî, *el-Amelu fi's-Salât* 4; Müslim, *Salât* 55; Ebu Davud, *Salât* 177, 178; Tirmizî, *Salât* 99; Nesâî, *Tatbîk* 100; İbn Mâce, *İkâmetu's-Salât* 24; İbn Huzeyme, *Sahih*, I, 356; İbn Hibbân, *Sahih*, V, 274; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, X, 39.

kulu ve resûlüdür.”¹⁷⁶

Şâfiî Mezhebi:

İmam Şâfiî ve mezhebin diğer imamları, Abdullah b. Abbas’ın Peygamberimiz ’den rivâyet ettiği teşehhüdü tercih etmişlerdir.¹⁷⁷

2.1.3.8. Namazda “Âmîn” Denilmesi

قال: (ويخفي الإمام التعوذ والتسمية والتشهد وأمين وربنا لك الحمد) - وقال الشافعي- رضي الله تعالى عنه - يجهر بها- وهو قول ابن الزبير وأبي هريرة¹⁷⁸

İmam, “euzü-besmele”yi, “teşehhüt”ü, “âmîn”i ve “rabbenal lekel hamd”i gizli söyler. Şâfiî (rh.a.), “İmam, “âmîn”i açıktan söyler.” der. İbn Zübeyr ve Ebû Hureyre (rh.a.)’nin görüşü de budur.

Şâfiî Mezhebi:

Daha güçlü olan görüşe göre imam ve cemaat, “âmîn” kelimesini, kıraatin açıktan okunduğu namazlarda açıktan, gizliden okunduğu namazlarda gizli okurlar.¹⁷⁹

2.1.3.9. Namaza Başlama Tekbiri

ويجوز افتتاح الصلاة بالتسبيح والتهليل والتحميد في قول أبي حنيفة ومحمد رحمهما الله وعند الشافعي- رضي الله تعالى عنه - لا يصير شارعا إلا بلفظتي الله أكبر، الله الأكبر¹⁸⁰

Ebu Hanife ve Muhammed (rh.a.)’e göre namaza tesbih, tehlil ve tahmid ile başlamak geçerlidir. Şâfiî (rh.a.)’ye göre ancak “Allahu Ekber”, “Allahu’l-Ekber” lafızlarıyla başlayabilir.

Şâfiî Mezhebi:

Namaz başlamak için tekbir lafzından başka lafız kullanmak caiz değildir. “Allahu Ekber” lafzını söylemek farzdır. “Allahu’l-Ekber” lafzı da mana değişmeyeceği için caizdir. “Allahu Ekber” yerine “Ekberullah”, “Allahu A’zam”,

¹⁷⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 292; Müslim, *Salât* 60; Ebu Davud, *Salat* 177-178; Tirmizî, *Salât* 100; Nesâî, *Tatbik*, 103; İbn Mâce, *İkâmetu's-Salât*, 24; İbn Huzeyme, *Sahih*, I, 349; İbn Hibbân, *Sahih*, V, 282

¹⁷⁷ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 29.

¹⁷⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 32.

¹⁷⁹ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 360-361.

¹⁸⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 35-36.

“Subhanallah” gibi zikirlerin söylenilmesi tekbir yerine geçmediği için caiz değildir.¹⁸¹

2.1.3.10. Namazdan Çıkma

وهو أن الخروج من الصلاة بصنع المصلي فرض عند أبي حنيفة- رحمه الله- وعندهما ليس بفرض، فأما عند الشافعي- رحمه الله تعالى- الخروج بالسلام عنده من فرائض الصلاة¹⁸²

Namazda olan bir kimsenin namazdan çıkmak için bir harekette bulunması, kendi isteği ile çıkışı, Ebû Hanîfe (rh.a.)’ye göre farzdır. Ebû Yusuf ve Muhammed (rh.a.)’e göre ise farz değildir. Şâfiî (rh.a.)’ye göre ise, namazdan selamla çıkmak namazın farzlarındanadır.

Şâfiî Mezhebi:

Namazın sonunda selam ile ayrılmak farzdır. Selam vermenin en azı “Esselâmü Aleyküm” lafzıdır ve başka lafızlar selam yerine geçmez.¹⁸³

2.1.4. Vitir Namazı

2.1.4.1. Vitir Namazında Kunut Duası Okumak

أنه يقنت في الوتر في جميع السنة عندنا- وعند الشافعي- رضي الله تعالى عنه- لا يقنت إلا في النصف الأخير من رمضا¹⁸⁴

Biz Hanefilere göre, bütün yıl boyunca vitirde kunut duası okunur. Şâfiî’ye (rh.a.) göre ise, kunut yalnızca Ramazan’ın son yarısında okunur.

Şâfiî Mezhebi:

Vitir namazında kunut okumak konusunda mezhep içinde iki görüş vardır. Birinci görüş: Daha güçlü olan görüşe göre kişi ister üç rekât ister daha fazla vitir kılsın, isterse tek rekât kılmış olsun Ramazan ayının son yarısında vitir namazının sonunda kunut okumak menduptur.¹⁸⁵

¹⁸¹ Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 199; Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 25

¹⁸² Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 126.

¹⁸³ Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 234. Ayrıca bkz. Cüveynî, *Nihâyetü'l-Matlab*, c. II, s. 284; Gazzâlî, *el-Hulâsa*, s. 98.

¹⁸⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 164.

¹⁸⁵ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 454. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 260-261.

2.1.4.2. Vitir Dışındaki Namazlarda Kunut Okumak

قال (ولا قنوت في شيء من الصلوات سوى الوتر عندنا) وقال الشافعي- رحمه الله تعالى- يقنت في صلاة الفجر في الركعة الثانية بعد الركوع¹⁸⁶

Biz Hanefilere göre vitir dışındaki namazlarda kunut duası okunmaz. Şâfiî (rh.a.), sabah namazının ikinci rekatında rükûdan sonra kunut duası okunur demiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Sabah namazının ikinci rekatında rükudan sonra, ayakta hareketsiz durma esnasındaki zikirleri yaptıktan sonra kunut duası okumak sünnettir. Bunu Bağavî ve diğer alimler zikretmiş, İsnevî de onaylamıştır.¹⁸⁷

2.1.4.3. Vitir Namazında Kunut Duası Okumanın Zamanı

أنه يقنت قبل الركوع عندنا لما روينا وعند الشافعي- رحمه الله تعالى- بعد الركوع¹⁸⁸

Biz Hanefilere göre, kunut duası rükûa gitmeden önce okunur. İmam Şâfiî 'ye göre ise, kunut duası rükûdan sonra okunur.

Şâfiî Mezhebi:

Vitir namazında okunacak kunut; lafzı, namaz içinde okunacak zamanı, sesli okunması, terki halinde secdenin gerekmesi gibi konularda sabah namazının kunutu gibidir. Dolayısıyla rükûdan sonra okunur.¹⁸⁹

2.1.5. Namazda Abdestin Bozulması

2.1.5.1. Namazda İstemededen Abdest Bozulması

(مصل سبقه الحدث في الصلاة من بول أو غائط أو ريح أو رعا فبغير قصده انصرف فتوضأ وبنى على صلاته ما لم يتكلم استحساناً، وإن تكلم واستقبل فهو أفضل) وفي القياس عليه استقبال الصلاة بعد الوضوء وهو قول الشافعي - رحمه الله تعالى¹⁹⁰

Namazda bir kimsenin abdesti bozma kastı olmaksızın sidik, dışkı, yellenme

¹⁸⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 165.

¹⁸⁷ Şîrbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 368.

¹⁸⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 165.

¹⁸⁹ Şîrbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 454. Ayrıca bkz. Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 279.

¹⁹⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 169.

veya burun kanamasından dolayı abdesti bozulursa, namazdan ayrılıp abdest alır. Bu arada konuşmamışsa, önceki kıldığı rekatların üzerine devam eder. Bu hüküm istihsâna göre böyledir. Eğer konuşup namazı yeniden kılsa bu daha faziletlidir. Namazda abdest bozulursa, kıyasa göre onun abdest aldıktan sonra namazı yeniden kılması gerekir. Bu, Şâfiî (rh.a.)'nin de görüşüdür.

Şâfiî Mezhebi:

Kişi namaza başladıktan sonra abdesti kendiliğinden bozulmuşsa namazın bozulup bozulmayacağı konusunda İmam Şâfiî'ye ait iki görüş vardır. Birinci görüş: İmam Şâfiî'nin yeni görüşüne göre namaz bozulur. Bu kasten abdest bozmaya benzer. Çünkü bu durumda kişinin abdestinin bozulmuş olacağı konusunda icma vardır. İkinci görüş: İmam Şâfiî'nin eski görüşüne ve el-İmlâ'da belirtildiğine göre kişi abdest alır ve namazına devam eder. Çünkü abdestin kendiliğinden bozulması bir özürdür. Kişi namazda kendi isteği dışında cünüp hale gelse bile hüküm böyledir.¹⁹¹

2.1.5.2. Namazda İmamın Abdestinin Bozulması

والشافعي - رحمه الله - تعالى - فيستخلف لهم ثم يتوضأ ويستقبل، وعندنا يستخلف¹⁹²

İmam Şâfiî'ye göre abdesti bozulan imam, kendi yerine cemaate namaz kıldırarak birini geçirir. Sonra kendisi abdest alıp namazı yeniden kılar. Biz Hanefîlere göre de abdesti bozulan imam yerine başkasını geçirir.

Şâfiî Mezhebi:

Namazda abdesti bozulan kişi imam ise ve yerine başkasını bırakmamış ise tekrar abdest alıp yerine dönebilir. Yerine birini bırakmışsa dönemez. Dönerse namazı bozulur; çünkü bunu yapmaya ihtiyacı yoktur.¹⁹³

2.1.5.3. Namazda Konuşma

قال: (فإن تكلم في صلاته ناسياً أو عامداً مخطئاً أو قاصداً استقبال الصلاة)، وقال الشافعي - رحمه الله

تعالى - إذا كان ناسياً أو مخطئاً لا يستقبل إلا إذا طال كلامه¹⁹⁴

¹⁹¹ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 401.

¹⁹² Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 169.

¹⁹³ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 401.

¹⁹⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 170.

Bir kimse namazda iken unutarak, kasten veya yanlışlıkla konuşursa namazı yeniden kılar. Şâfiî (rh.a.); uzunca olmadığı takdirde unutarak veya yanlışlıkla konuşursa namazı yeniden kılmaz, der.

Şâfiî Mezhebi:

Kişi (yanlışlıkla) ağzından kaçırarak veya namazda olduğunu unutarak yahut yeni Müslüman olması sebebiyle namazda konuşmanın haram olduğunu bilmeksizin az miktarda konuşsa bu mazur görülür, namazı bozulmaz.¹⁹⁵

2.1.5.4. Tâ'dili Erkânın Mahiyeti

أن الاعتدال في أركان الصلاة سنة مؤكدة أو واجب عند أبي حنيفة ومحمد- رحمهما الله تعالى- وعند أبي يوسف والشافعي- رحمهما الله تعالى- هو ركن¹⁹⁶

Tâ'dili erkân, İmam Ebû Hanife ve İmam Muhammed'e göre sünnet-i müekkededir. İmam Ebû Yusuf ve İmam Şâfiî'ye göre rükündür (farzdır).

Şâfiî Mezhebi:

Namazın altıncı rüknü îtidaldır (tâ'dili erkândır). Kişi bunu yaparken başka bir şeye niyet etmemiş olmalıdır.¹⁹⁷

2.1.6. Namazla İlgili Bazı Konular

2.1.6.1. Namaza Başlanmışsa Sünnet Kılınmaması

قال (وإذا أخذ المؤذن في الإقامة كرهت للرجل أن يتطوع لقوله - صلى الله عليه وسلم - «إذا أقيمت الصلاة فلا صلاة إلا المكتوبة» إلا ركعتي الفجر فإنني لم أكرههما) وكذلك إذا انتهى إلى المسجد وقد افتتح القوم صلاة الفجر يأتي بركعتي الفجر إن رجا أن يدرك مع الإمام ركعة في الجماعة وهذا عندنا، وقال الشافعي - رحمه الله تعالى - يدخل مع الإمام على قياس سائر التطوعات¹⁹⁸

¹⁹⁵ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 32. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 237; Râfiî, Ebü'l-Kasım Abdülkerim b. Muhammed b. Abdülkerim er-Râfiî el-Kazvîni, *Fethu'l-'azîz fî Şerhi'l-Vecîz (eş-Şerhu'l-kebîr)*, tah. Ali Muhammed Muavvaz – Adil Ahmed Abdülmevcûd, I. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997, c. II, s. 45-46.

¹⁹⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 188.

¹⁹⁷ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 27.

¹⁹⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 167.

Müezzin kâmete başlayınca kişinin sünnet kılması mekruh olur. Peygamber (s.a.v.), "Namaz için kamet getirilince farzdan başka namaz yoktur. Ancak sabahın sünneti başka. Ben onu kötü görmem."¹⁹⁹ buyurmuştur. Aynı şekilde kişi, sabah namazını kılmaya cemaat başlamış iken mescide gelirse, cemaatle birlikte bir rekât kılabilme umudu varsa, önce sabahın iki rekât sünnetini kılar. Bu, biz Hanefilere göredir. Şâfiî'ye (rh.a.) göre ise diğer nafîleler de olduğu gibi hemen cemaate uyar.

Şâfiî Mezhebi:

Kişi, kâmet başladıktan sonra nafîle namaza başlamaz.²⁰⁰ Hazır olan bir cemaatle farz namaz kılmak isteyen kimsenin, kâmet getiren kimsenin kamete başlamasından sonra nafîle namaza başlamaması menduptur. Hatta başlaması mekruhtur. Bunun delili Müslim'deki şu hadistir: "Namaz için kâmet getirildiğinde farz namazdan başka namaz kılmak yoktur."²⁰¹ kâmetin yapılması yakınsa bu da kametin başlaması ile aynı hükümdedir.²⁰²

2.1.6.2. Çocuğun İmamlığının Durumu

فلا يصلح هو خليفة للإمام في الفرض، كما لا يصلح للإمامة في هذه الصلاة أصلاً بنفسه، وهذا بناء على أصلنا أيضاً، فأما الشافعي - رضي الله تعالى عنه -، فإنه يجوز الاقتداء بالصبي في المكتوبة، وهو بناء على اقتداء المفترض بالمتنفل²⁰³

Farz namaz kıldırın imama çocuk vekil olamaz. Nitekim çocuk, bu namaza da baştan imam olmaya da uygun değildir. Bu, bizim "Farz namaz kılan kimse nafîle namaz kılana uyamaz" kuralımıza dayanır. Ama Şâfiî (rh.a.) farz namazda çocuğa uymayı caiz görür. Bu görüş Şâfiî mezhebinin "Farz namaz kılan kimse nafîle namaz kılana uyabilir." kuralına dayanır.

Şâfiî Mezhebi:

Kâmil (Hür ve bâliğ) olan şahsın çocuk ve köleye uyması sahîhtir.²⁰⁴

¹⁹⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 455; Dârimî, *Salât*, 149; Müslim, *Salâtü'l-müsafirin*, 63; İbn Mâce, *İkametü's-salavât*, 103; Ebû Dâvûd, *Tadavvu'*, 5; Tirmizî, *Salât*, 195; Nesâî, *İmamet*, 60; İbn Hibbân, *Sahih*, V, 566.

²⁰⁰ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 41.

²⁰¹ Müslim, *Salâtü'l-müsa firîn*, 1642;

²⁰² Şirbînî, *Muğni'l-Muhtac*, c. I, s. 500.

²⁰³ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 180.

²⁰⁴ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 39.

2.1.6.3. Çıplak Durumda Namaz Kılma

قال: (ويصلي العراة وحدانا قعودا بإيماء) وقال بشر المريسي - رحمه الله - يصلون قياما بركوع وسجود وهو قول الشافعي - رضي الله تعالى عنه -؛ لأنهم عجزوا عن شرط الصلاة وهو ستر العورة فهم قادرون على أركانها، فعليهم الإتيان بما قدروا عليه، وسقط عنهم ما عجزوا عنه²⁰⁵

Çıplak olanlar tek başlarına oturarak îma ile namaz kılarlar. Bişr el-Müreysi, onlar ayakta rükû ve secde ederek namaz kılarlar, der. Bu, Şâfî (rh.a.)'nin de görüşüdür. O şöyle der. Çıplaklar namazın avret yerini örtme koşulunu yerine getirmekten acizdirler. Diğer farzlarını yerine getirebilirler. O halde onlar yapabileceklerini yerine getirmekle yükümlüdürler. Onlardan aciz oldukları şeyler düşer.

Şâfî Mezhebi:

Çıplak olan kimsenin nasıl namaz kılması gerektiği ve bu namazı daha sonra iade etmesinin gerekli olup olmadığı konusunda üç görüş vardır. (Birinci görüş): Daha doğru olan görüşe göre kişinin avret yerini örtme imkânı yoksa çıplak olarak namaz kılması gerekir. Bu şekilde namaz kılarken rükû ve secdesini tam yapar. Bu şekilde kıldığı namazı iade etmez. (İkinci görüş): (Zayıf) bir görüşe göre rükû ve secdeyi îma ile yapar. Bu namazı daha sonra iade eder. (Üçüncü görüş): Rükû ve secdeyi îma ile yapmak seçeneklerinde istediğini seçebilir.²⁰⁶

2.1.6.4. Namazda Son Rekâta Yetişenin Durumu

- قال: (وإذا أدرك الرجل ركعة مع الإمام من المغرب فلما سلم الإمام قام يقضي قال: يصلي ركعة ويقعد) ثم ما يصلي المسبوق مع الإمام آخر صلاته حكما عند أبي حنيفة وأبي يوسف - رحمهما الله تعالى - وعند محمد - رحمه الله تعالى - في القراءة والقنوت هو آخر صلاته، وفي حكم القعدة هو أول صلاته، وقال الشافعي - رضي الله تعالى عنه - هو أول صلاته فعلا وحكما؛ لأنه لا يتصور الآخر إلا بعد الأول في الأداء²⁰⁷

Bir kimse akşam namazının bir rekatını imamla kılmaya yetişirse imam selam verince, kılamadığı rekatları kaza etmek için kalkıp bir rekât daha kılar ve oturur. Sonra mesbûkun imamla kıldığı rekât, Ebû Hanife (rh.a.) ve Ebû Yusuf (rh.a.)'a göre hükmen namazının son rekatıdır. Muhammed (rh.a.)'e göre ise bu rekât, kıraat ve

²⁰⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 186.

²⁰⁶ Şirbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 396.

²⁰⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 189-190.

kunut açısından namazının son rekatıdır. Oturma açısından ise ilk rekatıdır. Şâfiî (rh.a.) der ki, bu rekât hem fiilen hem de hükmen sonradan yetişenin namazının ilk rekatıdır. Çünkü yerine getirmede sonuncu, ancak birinciden sonra düşünülebilir. Görmez misin onun açısından başlama tekbiri, namazın başıdır. Ondan sonrakiler de böyledir.

Şâfiî Mezhebi:

Mesbûkun imama yetiştiği bölüm namazın baş tarafıdır.²⁰⁸ İmamın selam vermesinden sonra kıldığı kısım ise namazın son tarafıdır. Bunun delili şu hadistir: “(Cemaate sonradan geldiğinizde namazın) neresine yetişirseniz orasını (imamla birlikte) kılın, kaçırdığımız kısmı ise (kendiniz) tamamlayın.”²⁰⁹ Bir şeyi tamamlamaktan söz edilebilmesi için onun bir başlangıcının olması gerekir.²¹⁰

2.1.6.5. Avret Yerinin Açılmasında Ölçü

قال: (وإذا صلت المرأة وربيع ساقها مكشوف أعادت الصلاة)، وإن كان أقل من ذلك لم تعد عند أبي حنيفة ومحمد- رحمهما الله تعالى - وقال أبو يوسف - رحمه الله تعالى - لا تعيد حتى يكون النصف مكشوفاً- ثم القليل من الانكشاف عفو عندنا خلافاً للشافعي - رحمه الله تعالى²¹¹

Kadın, baldırının dörtte biri açık olarak namaz kılsa kıldığı namazı yeniden kılar. Eğer açık kısım, bu miktardan az olursa, İmam Ebû Hanife ve İmam Muhammed'e göre yeniden kılmaz. İmam Ebû Yusuf, yarısı açık olmadıkça yenilemez, der. Biz Hanefilere göre, İmam Şâfiî'nin görüşüne aykırı olarak, az miktardaki açıklık affedilmiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Rükû veya başka bir fiil yaparken avret yeri elbisenin başın giriş yerinden görülse (bu elbise örtünmek için) yeterli olmaz.²¹² Namaz kılan kişi ister erkek ister kadın ister çift cinsiyet olsun; rükû veya başka bir rükün esnasında gömleğin geniş olması vb. sebeple başı sokma yerinden kişinin avret yeri görünürse, avret yerini gören ister kişinin kendisi ister başkası olsun bu elbise ile örtünmesi yeterli olmaz. Bu kişinin

²⁰⁸ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 43.

²⁰⁹ Buhârî, *Ezan*, 636; Beyhakî, *Salât*, II, 295.

²¹⁰ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 512.

²¹¹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 197.

²¹² Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 36.

yapması gereken şey; avret yerinin görünmemesi için elbisesini düğmelemek veya (ortasını) açık yerini bağlamaktır. Kişi bu esnada avret yerini saçıyla veya başındaki saçlarla örtse, örtünme sağlandığı için bu yeterli olur. Bunların hiçbirini yapmazsa (bu durumda namazı geçerli olarak başlamış olur mu? Bu konuda iki görüş vardır). (Birinci görüş): Namazı başlamış ancak bozucu bir durum sebebiyle sonradan bozulmuş olur. (İkinci görüş:) (Zayıf) bir görüşe göre bu durumda namaz hiç başlamamış sayılır.²¹³

2.1.6.6. Namazda Duanın Durumu

قال: (رجل دعا في صلاته فسأل الله تعالى - الرزق والعافية لم تفسد صلاته) وحاصل المذهب عندنا أنه إذا دعا في صلاته بما في القرآن أو بما يشبه ما في القرآن لم تفسد صلاته، وإن دعا بما يشبه كلام الناس نحو قولهم: اللهم ألبسني ثوبا اللهم زوجني فلانة تفسد صلاته، وقال الشافعي - رضي الله تعالى عنه - إذا دعا في صلاته بما يباح له أن يدعو به خارج الصلاة لم تفسد صلاته²¹⁴

Bir adam namazda dua edip Allahu Teâlâ'dan rızık ve afiyet istese namazı bozulmaz. Biz Hanefilere göre bu konudaki görüş şöyle özetlenebilir. Bir kimse namaz içinde Kur'an'da geçen ifadelerle veya Kur'an'da geçenlere benzer ifadelerle dua ederse namazı bozulmaz. Eğer "Allah'ım bana bir elbise giydir!" "Allah'ım beni falan kadınla evlendir!" gibi insanların sözlerine benzer ifadelerle dua ederse namazı bozulur. Şâfiî (rh.a.), bir kimse namazda, namaz dışında dua etmesi mubah olan bir şeyle dua ederse, namazı bozulmaz, der.

Şâfiî Mezhebi:

Kişi namazda zikir ve dua okuduğunda veya adakta bulunduğunda namazı bozulmaz. Ancak hapşırın bir kimseye ‘yerhamükâllah’ deme durumunda olduğu gibi birine hitap yapmışsa namaz bozulur. Haram olan bir dua yapma halinde de namaz bozulur.²¹⁵

²¹³ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 398.

²¹⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 198.

²¹⁵ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 415.

2.1.6.7. Başlama Tekbirinde Elleri Kaldırma Ölçüsü

والمسنون عندنا أن يرفع يديه حتى يحاذي إبهامه شحمتي أذنيه ورءوس أصابعه فروع أذنيه وهو قول أبي موسى الأشعري - رضي الله تعالى عنه - وعند الشافعي - رحمه الله - المسنون أن يرفع يديه إلى منكبيه²¹⁶

Biz Hanefilere göre, sünnet olan, ellerine başparmaklar kulak yumuşağı, parmak uçları da kulağın diğer kısmı hizasına gelinceye kadar kaldırmaktır. Bu aynı zamanda Ebû Musa El-Eş'ari'nin de görüşüdür. Şâfiî (rh.a.)'ye göre, namaz kılanın ellerini omuzlarına kadar kaldırması, sünnettir.

Şâfiî Mezhebi:

Kişinin, başlama tekbiri esnasında ellerini omuz hizasına kadar kaldırması sünnettir. Daha doğru olan görüşe göre bunu tekbire başlarken yapar.²¹⁷

2.1.6.8. Hayvan Dışkısının Elbiseye Bulaşması

والأصل في هذا أن القليل من النجاسة في الثوب لا يمنع جواز الصلاة فيه عندنا، وقال الشافعي - رحمه الله - إذا كان بحيث يقع بصره عليه يمنع جواز الصلاة²¹⁸

Biz Hanefilere göre bu konuda aslolan elbisede az bir pisliğin bulunmasının namaza engel olmamasıdır. Şâfiî (rh.a.) ise kişinin gözüne çarpmak kadarsa, namazın caiz olmasına engel olacağını söylemiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Bir kimsenin bedeninin veya elbisesinin bir kısmına necaset bulaşsa ve bulaşan bu necaset namaz kıldığı esnada hareket etmese bile namazı caiz olmaz.²¹⁹ Çünkü Şâfiî mezhebine göre dince affedilmeyecek miktarda olan necasetin temizlenmesi namazın sıhhat şartlarındandır.²²⁰

²¹⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 11.

²¹⁷ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 25.

²¹⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 60.

²¹⁹ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 31.

²²⁰ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 402.

2.1.6.9. İmama Uyan Kimsenin Okuyup Okumaması Meselesi

المذهب عند أهل الكوفة أنه لا يقرأ في شيء من الصلوات، وعند أهل المدينة منهم مالك - رحمه الله تعالى - يقرأ في صلاة الظهر والعصر ولا يقرأ في صلاة الجهر، وعند الشافعي - رحمه الله تعالى - يقرأ في كل صلاة²²¹

Kûfeli âlimlere göre tercih edilen görüş, muktedinin hiçbir namazda okumamasıdır. Aralarında Mâlik'in de bulunduğu Medineli âlimlere göre, öğle ve ikinci namazlarında okur. İmamın açıktan okuduğu namazlarda okumaz. Şâfiî (rh.a.)'ye göre cemaat her namazda okur.

Şâfiî Mezhebi:

Namaza sonradan yetişen kimsenin rekâtı hariç- bütün namazların her rekâtında Fatıha okumak farz-ı ayndır.²²² İmama uyan kişi (Fatıha'dan sonra) sure okumaz, imamı dinler. Şayet imamdan uzakta olup (sesini duymuyorsa) veya kıraatin gizli olduğu bir namazda ise daha doğru olan görüşe göre zammı sureyi okur.²²³

2.1.6.10. Farklı Namazları Kılanların Birbirine İmametİ

فأما المفترض إذا اقتدى بالمتنفل عندنا فلا يصح الاقتداء. وقال الشافعي - رضي الله تعالى عنه - يصح وهذا على أن تغاير الفرضين عندنا يمنع صحة الاقتداء حتى إذا اقتدى مصلي الظهر بمصلي العصر لم يجز الاقتداء. وعند الشافعي - رحمه الله - يجوز²²⁴

Farz kılanın nafîle kılanı uyması biz Hanefîlere göre geçerli değildir. Şâfiî (rh.a.) ise böyle bir uyma geçerlidir demiştir. Bize göre farzların değişik olması uymanın geçerliliğine engeldir. Öyle ki, öğleyi kılan ikindiye kılanı uysa bu uyma caiz değildir. Şâfiî (rh.a.)'ye göre bu şekilde de uyma câizdir.

Şâfiî Mezhebi:

Namazı eda edeninin kaza edene, farz kılanın nafîle kılanı ve öğleyi kılanın ikindiye kılanı uyması sahih olmakla birlikte bu durumların tersi de sahihtir. Aynı

²²¹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 199.

²²² Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 244. Ayrıca bkz. Gazzâlî, *el-Hulâsa*, s. 128.

²²³ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 26.

²²⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 136-137.

şekilde öğleyi kılanın sabah ve akşam namazı kılana uyması da sahihtir.²²⁵ Çünkü namazın şekli niyete göre değişmemektedir.²²⁶

2.1.7. Hasta Namazı

2.1.7.1. Hastanın Nasıl Namaz Kılacağı Konusu

إن كان عاجزا عن القعود يصلي بالإيماء مضطجعا مستلقيا على قفاه ووجهه نحو القبلة عند علمائنا رحمهم الله تعالى- وقال الشافعي- رحمه الله تعالى- يضطجع على جنبه الأيمن ووجهه نحو القبلة²²⁷

Eğer kişi oturmaktan da aciz ise bizim Hanefî alimlerimize göre, yüzü kibleye doğru olmak üzere sırt üstü yatarak ima ile namazını kılar. Şâfiî (rh.a.)'ye göre ise yüzü kibleye gelecek şekilde, sağ yanı üzerine yatarak kılar.

Şâfiî Mezhebi:

Namaz kılan kişi, oturmaya gücü yetmiyorsa sağ tarafına yatarak namazını kılar. Buna da gücü yetmiyorsa sırt üstü uzanarak namaz kılar.²²⁸

2.1.7.2. Baygınlık Sonrası Namazların Kazası

إذا كان مغمى عليه يوما وليلة أو أقل يجب عليه إعادة الصلاة، وإن كان أكثر من يوم وليلة، ولا يجب عليه إعادة الصلاة عند علمائنا، وقال الشافعي- رضي الله تعالى عنه- إذا استوعب وقت صلاة كاملة لا يجب عليه إعادة الصلاة²²⁹

Şayet bir kimsenin baygınlığı bir gün ve bir gece ya da daha az sürmüştü, namazlarını kaza etmesi gerekir. Bir gün ve bir geceden daha fazla sürmüştü alimlerimize göre kaza etmesi gerekmez. İmam Şâfiî'ye göre ise, baygınlık durumu tam bir namaz vakti devam ederse, namazı kaza etmesi gerekmez.

Şâfiî Mezhebi:

Baygın ayılınca, deli akıllanınca, baygınlık ve delilik dönemindeki namazlarını kaza etmeleri gerekmez.²³⁰

²²⁵ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 42. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 298.

²²⁶ Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtac*, c. I, s. 502.

²²⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 213.

²²⁸ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 25. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 166; Gazzâlî, *el-Hulâsa*, s. 98.

²²⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 217.

²³⁰ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtac*, c. I, s. 314.

2.1.8. Sehiv (Yanılma) Secdesi

2.1.8.1. Namazda Rekât Sayısında Şüpheye Düşenin Durumu

وإن لقي ذلك غير مرة تحرى الصواب وأتم الصلاة وعند الشافعي- رضي الله تعالى عنه- لا يكفي ما لم ينضم إليه دليل آخر²³¹

Bir kimse namazda rekât sayısında şüpheye düşerse ve bu durumla birkaç kere karşı karşıya kalmışsa o zaman, doğruyu araştırır. Namazı kanısına göre tamamlar. İmam Şâfiî'ye göre, kalpte oluşan kaniya başka delil eklemedikçe, sadece kalbin tanıklığı yeterli değildir.

Şâfiî Mezhebi:

Kişi namazdayken üç rekât mı dört rekât mı kıldığında şüphe ederse bir rekât daha kılar ve sehiv secdesi yapar. Daha doğru olan görüşe göre selamdan önce şüphesi ortadan kalksa bile sehiv secdesi yapar. Kişi, tereddütlü kıldığı ve fazladan yapmış olması muhtemel olan her durumda da böyle yapar.²³²

2.1.8.2. Sehiv Secdesinin Yapılma Zamanı

ثم يسجد للسهو بعد السلام عندنا. وقال الشافعي - رضي الله تعالى عنه - قبل السلام²³³

Bize göre yanılma secdesi, selamdan sonra yapılır. İmam Şâfiî 'ye göre yanılma secdesi selamdan önce yapılır.

Şâfiî Mezhebi:

İmam Şâfiî'nin yeni görüşüne göre sehiv secdesinin yapılacağı zaman teşehhüd ile selam arasındır.²³⁴ Onun yeni görüşünün karşısında iki tane eski görüşü vardır: (Birinci görüş): İmam Şâfiî'nin eski görüşlerinden birine göre kişi namazda bir fiili eksik yaptığında selamdan önce, bir fiili fazla yaptığında selamdan sonra sehiv secdesi yapar. (İkinci görüş): Onun eski görüşlerinden bir diğerine göre kişi sehiv secdesini

²³¹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 219.

²³² Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 34.

²³³ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 219.

²³⁴ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 34. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 246; İbnü's-Salâh, Ebû Amr Takıyyüddîn Osmân b. Salâhiddîn Abdîrahmân b. Mûsâ eş-Şehrezûrî, *Şerhu müşkili'l-Vasît*, tah., Dr. Abdülmün'im Halife Ahmed Bilal, I. Baskı, Daru Küñûzi İşbilya, Riyad, 2011, c. II, s. 210.

ister selamdan önce isterse selamdan sonra yapabilir.²³⁵

2.1.8.3. Rekatlarda Unutulan Secdelerin Ödenmesi

قال: وإذا ذكر سجدين من ركعتين بدأ بالأولى منهما- وعند الشافعي- رضي الله تعالى عنه- من ترك سجدة وصلّى بعدها ركعة أو ركعتين يأتي بتلك السجدة ويعيد ما صلى بعدها؛ لأنه حصل قبل أوانه وهو بناء على أصله أن زيادة ركعة أو ركعتين كزيادة ما دون الركعة في احتمال الإلغاء²³⁶

Bir kimse iki ayrı rekâta secdeleri unutarak yapmadığını hatırlarsa, kaza etmeye birinci secdeden başlar. İmam Şâfiî 'ye göre, secdeyi terk edip ondan sonra birkaç rekât daha kılan bir insan, bu secdeyi yerine getirir. Ondan sonra kıldığı rekatları da yeniden kılar. Çünkü bu rekatlar vaktinden önce yapılmıştır. Bu hükme varması, kendisinin birkaç rekât fazlalıkla ortadan kaldırma hususunda tamamlanmamış bir rekâtı aynı kabul etmesi prensibi nedeniyledir.

Şâfiî Mezhebi:

Bir kimse, terk ettiği rüknün diğer rekattaki benzerine ulaşmadan önce bunu hatırlarsa yapar. Şayet hatırlamazsa rekâtı tam olmuş olur ancak (terk ettiği rükünden) sonraki kısmı telâfi eder.²³⁷ Örneğin bir kişi birinci rekâtın ikinci secdesini yapmadan ikinci rekâta geçse ikinci rekâtın secdesini yaptığı anda ilk rekâtı tamamlanmış olur. Ancak birinci rekâtın secdesi ile ikinci rekâtın secdesi arasında geçen rükünlerin telafi edilmesi gerekir. Çünkü kişi diğer rekâta kadar rüknü yapmayı unuttuğunda iki secde arasındakileri ilgâ etmiş olur.²³⁸

2.1.9. Yolcu Namazı

2.1.9.1. Namazın Kısaltılacağı Yolculuğun Ölçüsü

قال: - رضي الله تعالى عنه - (وأقل ما يقصر فيه الصلاة في السفر إذا قصد مسيرة ثلاثة أيام) وقال الشافعي - رضي الله تعالى عنه - في قول: التقدير بيوم وليلة، وفي قول: التقدير بستة وأربعين ميلاً لحديث مجاهد - رضي الله تعالى عنه²³⁹

²³⁵ Şirbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 439.

²³⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 226.

²³⁷ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 29-30.

²³⁸ Şirbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 387.

²³⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 235.

Namazın kısaltılacağı yolculuğun en azı, üç günlük yola niyet edildiğindedir. Şâfiî (rh.a.)'den bu konuda iki rivâyet vardır. Bir rivâyette, bu süre bir gün ve bir gece olarak takdir edilmiştir. İkinci rivâyette kırk altı mil olarak takdir edilmektedir.

Şâfiî Mezhebi:

Uzun yolculuk kırk sekiz hâşimî mil olan yolculuktur. İmam Nevevî 'ye göre (uzun yolculuk mesafesi), yüklü hayvanların yürüyüşü ile iki merhaledir.²⁴⁰ İmam Nevevî' nin zikrettiği kırk sekiz mil yaygın olan görüşe göredir. İmam Şâfiî bunu açık olarak belirtmiştir. Yine İmam Şâfiî kırk altı mil ve kırk mil ifadelerini de kullanmıştır. Bunlar arasında bir çelişki yoktur; çünkü birincisi ile toplamını, ikicisi ile ilk ve son mil dışında kalan sayıyı, üçüncüsü ile de Emevî ölçüsüne göre mili kastetmiştir. Mezhebin iki merhale tanımı ise, yüklü hayvanların geceler dışarıda kalmak kaydıyla iki günlük veya bir gün bir gecelik süre boyunca orta hızda yürüyüştür. Bu, yayan yürüyüşte olabilir.²⁴¹

2.1.9.2. Mukim Olmanın Şartı

قال: (وأقل مدة الإقامة خمسة عشر يوماً) وقال الشافعي- رضي الله تعالى عنه- أربعة أيام²⁴²

Mukim (belde sakini) olmanın en az suresi on beş gündür. İmam Şâfiî 'ye göre bu süre dört gündür.

Şâfiî Mezhebi:

Bir kimse, bir yerde dört gün kalmaya niyet ettiğinde oraya ulaşmasıyla yolculuk biter. Doğru görüşe göre oraya vardığı gün ve oradan ayrıldığı gün hesap edilmez.²⁴³

2.1.9.3. İkamette Kararsız Olan Kimsenin Durumu

قال: (فإن لم يعزم على الإقامة مدة معلومة ولكنه مكث أياماً في المصر وهو على عزم الخروج لا يصير مقيماً عندنا، وإن طال مكثه)، وقال الشافعي- رضي الله تعالى عنه- إذا زاد على ثمان عشرة ليلة أتم الصلاة²⁴⁴

²⁴⁰ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 44.

²⁴¹ Şîrbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 522.

²⁴² Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 236.

²⁴³ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 44.

²⁴⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 237.

Bir şehirde belirli bir süre ikamet etmeye karar vermeyip, bugün yarın çıkarım diye günlerce kalan kimse, bu şekilde ne kadar uzun kalırsa kalsın biz Hanefilere göre mukim olmaz. Şâfiî'ye (rh.a.) göre bir yerde on sekiz geceden fazla kalan kişi, namazları tam kılar.

Şâfiî Mezhebi:

Bir kimse, bir yerde, her an elde etmeyi umduğu bir ihtiyacını görünce geri dönmek amacıyla ikamet etse veya rüzgâr onu denizde bir yerde alıkoysa (bu kişi namazlarını kaç gün kısaltarak kılar? Bu konuda mezhep içinde dört görüş vardır):²⁴⁵ (Birinci görüş): Doğru olan görüşe göre on sekiz gün boyunca namazlarını kısaltarak kılar. (İkinci görüş): (Zayıf) bir görüşe göre dört gün boyunca kısaltarak kılar. (Üçüncü görüş): (Zayıf) bir görüşe göre devamlı kısaltarak kılar. (Dördüncü görüş): (Zayıf) bir görüşe göre bu meselede görüş ayrılığı tâcir vb. kişiler hakkında değil savaşta düşman saldırısından korkan kimse hakkındadır.²⁴⁶

2.1.9.4. Yolculukta Namazı Tam Kılma

قال: (مسافر صلى في سفره أربعاً أربعاً، فإن كان قعد في كل ركعتين قدر التشهد فصلاته تامة والأخريان تطوع له، وإن كان لم يقعد فصلاته فاسدة عندنا) وقال الشافعي- رضي الله تعالى عنه- صلته تامة وكان الأربع فرضاً له²⁴⁷

Yolculuk sırasında dört rekatlı namazı ikiye indirmeyip dört rekât olarak kılınan yolcu, her iki rekâtta da teşehhüd miktarı oturmuşsa namazı tamdır. Son iki rekât nafîle olmuş olur. Şayet oturmamış ise namazı biz Hanefilere göre bozulmuştur. İmam Şâfiî'ye göre ise namazı tam olup dört rekât farz olarak kılınmış olur.

Şâfiî Mezhebi:

Yolculukta namazı tam kılmak caizdir.²⁴⁸ Namazı kısaltarak kılmak için başlama tekbiri sırasında kısaltarak kılmaya niyet etmek şarttır.²⁴⁹ Bu şart gereğince kişi başlama tekbiri sırasında namaza niyet ettiği gibi kısaltmaya da niyet etmelidir. Tam

²⁴⁵ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 520.

²⁴⁶ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 44.

²⁴⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 239.

²⁴⁸ Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 313; Şirâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 336.

²⁴⁹ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 45.

kılmaya niyet etmek gerekmez; aslolan (kişi niyet etmese bile) namazı tam kılmaktır.²⁵⁰

2.1.10. Tilâvet Secdesi

2.1.10.1. Tilavet Secdesinin Hükümü

ومن قرأ آية السجدة أو سمعها وجب عليه أن يسجدها عندنا وقال الشافعي- رضي الله تعالى عنه:- يستحب له ذلك ولا يجب عليه²⁵¹

Secde ayetini okuyan veya dinleyen secde etmesi biz Hanefilere göre vaciptir. İmam Şâfiî'ye göre ise müstehaptır. Vacip değildir.

Şâfiî Mezhebi:

Secde ayetini okuyan ve dinleyen kişinin secde yapması sünnettir.²⁵²

2.1.10.2. Hacc Suresindeki Secde Ayetleri

والاختلاف بين العلماء في مواضع منها في الحج عندنا سجدة التلاوة الأولى منهما وعند الشافعي- رضي الله عنه- سجدتان الأولى والثانية²⁵³

Âlimler arasındaki anlaşmazlık birkaç yerdedir. Bunlardan biri Hacc Suresi'dir. Biz Hanefilere göre surede bulunan iki ayetten birincisi, tilavet secdesini gerektirir. Şâfiî (rh.a.), birinci ayetin de ikinci ayetin de secde gerektirdiği, görüşündedir.

Şâfiî Mezhebi:

İmam Şâfiî'nin yeni görüşüne göre tilavet secdelerin sayısı on dört tanedir. Hacc suresindeki iki secde bunlardandır.²⁵⁴

²⁵⁰ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 527.

²⁵¹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 4.

²⁵² Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 35.

²⁵³ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 6.

²⁵⁴ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 35.

2.1.11. Cuma Namazı

2.1.11.1. Cuma Kılınacak Yerin Şehir Olması Şartı

أما المصر فهو شرط عندنا وقال الشافعي - رضي الله تعالى عنه -: ليس بشرط فكل قرية سكنها أربعون من الرجال لا يطعنون عنها شتاء ولا صيفا تقام بهم²⁵⁵

Şehir olması biz Hanefîlere göre koşuldur. Şâfiî (rh.a.) der ki, “Şehir olması koşul değildir. Kırk erkeğin devamlı oturduğu, yazın ve kışın ayrılmadığı her köyde Cuma namazı kılınır.”

Şâfiî Mezhebi:

Bir köy halkı içinde Cuma'nın sahih olacağı sayıda bir cemaat varsa veya onlara kendi köylerine bitişik Cuma kılınan bir beldeden sessiz bir şekilde dinlemeleri halinde yüksek bir ses ulaşıyorsa, Cuma namazı kılmaları farz olur aksi taktirde farz olmaz.²⁵⁶ Bir köy halkı içinde Cuma'nın sahih olacağı sayıda bir cemaat yani, kâmil olan ve orada yaşayan şahıslardan kırk kişi varsa Cuma namazı onlara farz olur.²⁵⁷

2.1.11.2. Cuma Namazında Cemaat Sayısı

فقال أبو حنيفة- رضي الله عنه - ثلاثة نفر سوى الإمام وقال أبو يوسف - رضي الله عنه - اثنان سوى الإمام وقال الشافعي - رضي الله تعالى عنه -: النصاب أربعون رجلا من الأحرار المقيمين وهذا فاسد²⁵⁸

Ebû Hanife (rh.a.), imamdan başka üç kişidir, demiştir. Ebû Yusuf (rh.a.), imamdan başka iki kişidir, demiştir. Şâfiî (rh.a.); yeterlik (nisap), özgür ve beldesinde oturan (mukim) kimselerden kırk erkektir, demiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Cuma'da kırk tane mükellef, hür, erkek ve -yaz ve kış mevsimlerinde ihtiyaç sebebiyle olan göç hariç göç etmeyen- mukim kişinin bulunması gerekir. Doğru olan görüşe göre (cemaatin sayısını kırka tamamlayan) hasta şahıslarla Cuma namazı kılınır. İmamın kırk kişilik cemaatin haricinde olması şart değildir.²⁵⁹

²⁵⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 23.

²⁵⁶ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 47.

²⁵⁷ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 538.

²⁵⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 24-25.

²⁵⁹ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 47.

2.1.11.3. İmamın İki Hutbe Arasında Oturması

وليست بشرط عندنا خلافا للشافعي- رضي الله تعالى عنه- إنها شرط²⁶⁰

Biz Hanefîlere göre iki hutbe arasında oturmak koşul değildir. Şâfiî (rh.a.) aksini söyler. Ona göre bu koşuldur.

Şâfiî Mezhebi:

Cuma namazında (hutbenin dördüncü şartı, hutbe veren kişinin) iki hutbe arasında oturmasıdır.²⁶¹ Bu oturma esnasında -tıpkı iki secde arasında oturmada olduğu gibi- organların bir süre hareketsiz kalması şarttır. Hatip, ayakta duramadığından oturarak hutbe veriyorsa, iki hutbe arasını bir süre sessiz kalarak birbirinden ayırır. İki hutbe arasında uzanarak yatması yeterli olmaz.²⁶²

2.1.11.4. İmamın Abdestsiz Hutbe Okuması

(قال) إمام خطب جنبا ثم اغتسل فصلى بهم أو خطب محدثا ثم توضأ فصلى بهم أجزأهم عندنا، وعند أبي

يوسف - رضي الله تعالى عنه - لا يجزئهم وهو قول الشافعي - رضي الله تعالى عنه²⁶³

Bir imam cünüp olarak hutbe okusa, sonra gusletse ve onlara namazı kıldırsa yahut abdestsiz olarak hutbe okusa, sonra abdest alıp onlara namaz kıldırsa, biz Hanefîlere göre onlara yeterli olur. Ebû Yusuf (rh.a.)'a göre yeterli olmaz. Bu, Şâfiî (rh.a.)'nin de görüşüdür.

Şâfiî Mezhebi:

Hadesten ve necasetten temizlenmek hutbenin şartlarındandır.²⁶⁴ Hatip hutbe esnasında bayılsa veya abdesti bozulsa hutbeyi tekrar okuması gerekir. Hatip hutbe okurken abdesti isteği dışında bozulsa, abdest alması ile hutbeye devam etmesi arasında kısa zaman geçse bile hutbeyi tekrar okuması gerekir. Çünkü hutbe de tıpkı namaz gibi farz olan bir ibadettir, iki farklı abdestle eda edilemez.²⁶⁵

²⁶⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 26.

²⁶¹ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 48. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 342; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 365-366.

²⁶² Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 552.

²⁶³ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 26.

²⁶⁴ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 48.

²⁶⁵ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 554-555.

2.1.11.5. Hutbe Sırasında Teşmit

وأما التشميت ورد السلام فلا يأتي بهما عندنا خلافا للشافعي- رضي الله تعالى عن- وهو رواية عن أبي يوسف- رضي الله تعالى عنه- لأن رد السلام فرض والاستماع سنة²⁶⁶

Biz Hanefilere göre hapsirana "yerhamükâllah" deme (teşmit) ve selam alma işini yerine getirmez. Şâfiî (rh.a.) aksi görüştedir. Bu, Ebû Yusuf (rh.a.)'tan da nakledilen rivâyettir. Çünkü selam almak farzdır. (Hutbeyi) dinlemek ise sünnettir.

Şâfiî Mezhebi:

İmam Şâfiî'nin yeni görüşüne göre cemaatin hutbe esnasında konuşmaları haram değildir, susmaları sünnettir.²⁶⁷ Çünkü bunun caiz olduğunu gösteren rivâyetler vardır. Buhari ve Müslim, Enes'ten şunu rivâyet etmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) cuma günü hutbe verirken bir bedevî ayağa kalkarak: *“Ey Allah'ın elçisi! Mallarımız telef oldu, çoluk-çocuk açlıktan perişan oldu, bizim için Allah'a dua et (de yağmur yağdırsın!)” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber ellerini kaldırarak dua etti.*²⁶⁸ Bu hadis, yukarıdaki hükme delil olur: Hz. Peygamber hutbe esnasında bedevînin konuşmasına tepki göstermemiş, ona susmanın farz olduğunu söylememiştir.²⁶⁹

2.1.11.6. Cuma Namazında Aslın Kaçırılması

وعند زفر- رحمه الله تعالى- فوات الأصل بفراغ الإمام وعند الشافعي- رحمه الله تعالى- فوات الأصل بخروج الوقت²⁷⁰

Züfer (rh.a.)'e göre aslın kaçırılması, imamın Cuma'yı bitirmesi ile olur. Şâfiî (rh.a.)'ye göre aslın kaçırılması, vaktin çıkması iledir.

Şâfiî Mezhebi:

Cemaat Cuma namazını eda ederken öğlenin vakti geçse; vakit içinde bir rekât kılınsa dahi Cuma namazı kaçmış olur. Çünkü bu durum, hac ibadetinde olduğu gibi vakti çıktıktan sonra yapılması caiz olmayan bir ibadettir.²⁷¹

²⁶⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 28-29.

²⁶⁷ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 48.

²⁶⁸ Buhârî, *İstiska*, 1021; Müslim, *Salâtü 'l-istiska*, 2075.

²⁶⁹ Şirbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 553.

²⁷⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 32-33.

²⁷¹ Şirbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 542.

2.1.12. Bayram Namazının Kazası

(قال): ولا شيء على من فاتته صلاة العيد مع الإمام وقال الشافعي- رضي الله عنه: يصلي وحده كما

يصلي مع الإمام²⁷²

İmamla beraber bayram namazı kılmaya yetişemeyen kimseye hiçbir şey gerekmez. Şâfiî (rh.a.); bu namaza yetişemeyen kimse, namazı yalnız başına imamla kıldığı gibi kılar, demiştir.

Şâfiî Mezhebi:

İmam Şâfiî'ye göre bayram namazında imama yetişemeyen kimse, imam nasıl kıldırırmsa öylece kaza eder. Yani iki rekât kılacak, sesli okuyacak ve imamın tekbir getirdiği gibi tekbir getirecektir.²⁷³

2.1.13. Cenaze Bahsi

2.1.13.1. Şehitlerin Yıkanmadan Gömülmesi

(قال): وإذا قتل الشهيد في معركة لم يغسل وصلي عليه عندنا وقال الشافعي- رضي الله تعالى عنه: لا

يصلى عليه²⁷⁴

Biz Hanefîlere göre savaşta şehit olan kişi yıkanmaz. Fakat namazı kılınır. Şâfiî (rh.a.) ise namazı kılınmaz, der.

Şâfiî Mezhebi:

Şehit olan kimseler ne yıkanır ne de namazı kılınır.²⁷⁵ Bu iki fiili yapmak haramdır.²⁷⁶ Çünkü Kur'an'ın açık ifadesine göre şehit diridir.²⁷⁷ Ayrıca Buhârî, Câbir'den şunu rivâyet etmiştir; Hz. Peygamber (s.a.v.) Uhud'da şehit olanların kanları ile defnedilmesini, yıkanmamasını ve namazlarının kılınmamasını emretti.²⁷⁸

²⁷² Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 39.

²⁷³ Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Müri en-Nevevî, *Ravzatü't-tâlibin ve 'umdetü'l-müftin*, tah, Züheyr Şaviş, III. Baskı, el-Mektebü'l-İslami, Şam-Beyrut-Amman, 1991, c. 2, s. 77-78.

²⁷⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 49.

²⁷⁵ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 60. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. II, s. 35; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, c. I, s. 459.

²⁷⁶ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. II, s. 33.

²⁷⁷ Bakara, 2/154; Âli İmrân, 3/169

²⁷⁸ Buhârî, Cenâiz, 1347.

2.1.13.2. Şehirde Haksız Yere Silahla Öldürülenin Durumu

(قال): ومن قتل في المصر بسلاح ظلما لم يغسل عندنا وقال الشافعي- رضي الله عنه: يغسل²⁷⁹

Biz Hanefîlere göre şehirde haksız yere silahla öldürülen kişi yıkanmaz. Şâfiî (rh.a.) ise yıkanacağını söylemiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Şehit, kafirlerle yapılan savaşta bu savaş sebebiyle ölen kişidir.²⁸⁰ Şehirde haksız yere silahla öldürülen kişi şehit hükmünde olmadığı için yıkanır. Çünkü yıkama ve cenaze namazı, şehit dışındaki müslümanlar içindir.²⁸¹

2.1.13.3. Savaşırken Ölen İsyancının Durumu

وروى المعلى عن أبي يوسف ومحمد رحمهما الله تعالى أنه لا يغسل ولا يصلى عليه وقال الشافعي - رضي الله تعالى عنه -: يغسل ويصلى عليه لأنه مسلم²⁸²

Muhammed (rh. a.)'in el-Asl adlı eserinde; isyancılardan öldürülenin ne yapılacağı söylenmemiştir. Mualla, Ebu Yusuf (rh. a.) ve Muhammed (rh. a.)'den şöyle rivâyet etmiştir; o yıkanmaz ve namazı kılınmaz. Şâfiî (rh.a.), Müslüman olduğundan dolayı yıkanır ve namazı kılınır, der.

Şâfiî Mezhebi:

İsyancılarla yapılan savaşta, her iki tarafında müslüman olması sebebiyle ölenler şehit hükmünde değildir. Dolayısıyla bu savaşta ölenler hem yıkanır hem de namazı kılınır.²⁸³

2.1.13.4. Ölü İnsanın Bir Organı İçin Namaz Kılınması

(قال): وإذا وجد عضو من أعضاء الأدمي كيد أو رجل لم يغسل ولم يصل عليه لكنه يدفن وقال الشافعي- رضي الله عنه: يغسل ما وجد ويصلى عليه اعتبارا للبعض بالكل فإن لأطراف الأدمي حرمة كما لنفسه²⁸⁴

²⁷⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 52.

²⁸⁰ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 60.

²⁸¹ Şirbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. II, s. 7.

²⁸² Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 53.

²⁸³ Şirbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. II, s. 34.

²⁸⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 54.

İnsanın el ve ayak organlarından biri bulunduğu zaman yıkanmaz. Üzerine namaz da kılınmaz. Fakat o defnedilir. Şâfiî (rh.a.) şöyle der. Parçayı tüme kıyas ederek bulunan parça yıkanır. Namazı kılınır. Çünkü insanın kendi gibi organları da saygındır.

Şâfiî Mezhebi:

Öldüğü bilinen bir müslümanın bir organı bulunsa onun cenaze namazı kılınır.²⁸⁵ Şehit edilmeksizin öldüğü bilinen bir müslümanın bir organı bulunduğu, bulunan bu parça tırnak veya saç bile olsa tıpkı bütünü bulunan hazır ölüde olduğu gibi bu organın yıkanması ve daha sonra ölünün bütününe kastederek cenaze namazının kılınması farzdır.²⁸⁶

2.1.13.5. Cenaze Namazının Tekrarlanmaması

ولو قلنا يصلی علی عضو إذا وجد لكان يصلی علی عضو آخر إذا وجد أيضا فيؤدي إلى تكرار الصلاة علی میت واحد وذلك غير مشروع عندنا. وقال الشافعي - رضي الله عنه -: لا بأس بتكرار الصلاة علی میت واحد²⁸⁷

Eğer organ bulunduğu namazı kılınır dersek, başka bir organ bulunduğu da namazı kılınmış olacaktır. Bu da bir ölü üzerine namazın tekrarına neden olur. Böyle bir şey de biz Hanefîlere göre meşru değildir. Şâfiî (rh.a.)'ye göre bir ölü üzerine namazın tekrarlanmasında bir sakınca yoktur.

Şâfiî Mezhebi:

Bir ölü üzerine cenaze namazının tekrarlanmasında bir sakınca yoktur. Namazın tekrarı, ilk defa kılanlar için farz, ikinci ve daha fazla kılanlar için nafîle hükmündedir.²⁸⁸

2.1.13.6. Cenazenin Arkasından Yürüme

(قال) ولا بأس بالمشي قدامها والمشي خلفها أفضل عندنا وقال الشافعي - رضي الله عنه -: المشي أمامها أفضل²⁸⁹

²⁸⁵ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 60.

²⁸⁶ Şirbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. II, s. 32.

²⁸⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 54.

²⁸⁸ Şirbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. II, s. 28.

²⁸⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 56.

Cenazenin önünden yürümekte bir zarar yoktur. Biz Hanefîlere göre arkasında yürümek daha faziletlidir. Şâfiî (rh.a.) önünde yürümenin daha faziletli olduğunu söylemiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Cenazenin önünden cenazeye yakın bir şekilde yürümek daha faziletlidir.²⁹⁰

2.1.13.7. Kefenlemede Ölüye Kamîs Giydirilmesi

والمذهب عندنا أن القميص في الكفن سنة وقال الشافعي- رضي الله تعالى عنه:- ليس في الكفن قميص إنما الكفن ثلاث لفائف عنده²⁹¹

Biz Hanefîlere göre kefenleme sırasında kamîs giydirmek sünnettir. Şâfiî'ye göre kefenleme de kamîs yoktur. Ona göre kefen üç lifâfeden ibarettir.

Şâfiî Mezhebi:

Kefenin en faziletlisi erkek için üç elbisedir. Kadın için kefenin en faziletlisi ise beş parça elbisedir. Kadın veya erkekten üç kat elbiselerinin tümü lifafedir.²⁹² Erkek için ister bâliğ olsun ister çocuk olsun isterse ihramlı olsun kefenin en faziletlisi üç parça kumaştır. Çünkü Hz. Âişe (rh.a.) “*Resûlullah (s.a.v.) üç parça (yemen dokuması) beyaz pamuklu kumaşla kefenlendi. Kefen kumaşları arasında gömlek ve sarık yoktu*”²⁹³ demiştir.²⁹⁴

2.1.13.8. Ölünün Kabre Konuluş Usûlü

والسنة عندنا أن يدخل من قبل القبلة يعني توضع الجنازة في جانب القبلة من القبر ويحمل منه الميت فيوضع في اللحد وقال الشافعي- رضي الله عنه:- السنة أن يسأل إلى قبره²⁹⁵

Biz Hanefîlere göre sünnet olan, kible tarafından koymaktır. Yani cenaze kible tarafına bakan yönüne konulur. Oradan da taşınarak lahde indirilir. Şâfiî (rh.a.) ' ye göre sünnet olan, ölünün kabre çekilmesidir.

²⁹⁰ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 58.

²⁹¹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 60.

²⁹² Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 58.

²⁹³ Buhârî, *Cenâiz*, 1271; Müslim, *Cenâiz*, 2176.

²⁹⁴ Şirbinî, *Muğni'l-muhtâc*, c. II, s. 16.

²⁹⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 61.

Şâfiî Mezhebi:

Ölü kabre konulmadan önce ölünün başı ayak kısmına konular, ölü yavaşça başı tarafından kabre doğru çekilir.²⁹⁶

2.1.13.9. Cenaze Namazında Kur'an Okuma

(قال): ولا يقرأ في الصلاة على الجنازة بشيء من القرآن وقال الشافعي- رضي الله عنه: تفترض قراءة الفاتحة فيها وموضعها عقب تكبيرة الافتتاح لقوله عليه الصلاة والسلام- «لا صلاة إلا بقراءة»²⁹⁷

Cenaze namazında Kur'an'dan bir şey okunmaz Şâfiî (rh.a.)'ye göre Peygamber'in, "*Fatiha okumayanın namazı yoktur*"²⁹⁸ hadisi nedeniyle cenaze namazında Fatiha'yı okumak farzdır. Okuma zamanı da başlangıç tekbirinden sonradır.

Şâfiî Mezhebi:

Cenaze namazında Fatiha'yı okumak farzdır.²⁹⁹ Fatiha, birinci tekbirden sonra ikinci tekbirden önce okunur.³⁰⁰

2.1.14. Kûsûf (Güneş Tutulması) Namazı

ثم الصلاة في كسوف الشمس ركعتان كسائر الصلوات عندنا كل ركعة بركوع وسجدين وقال الشافعي- رضي الله عنه: كل ركعة بركوعين وسجودين³⁰¹

Kûsûf namazı, biz Hanefilere göre iki rekattır. Diğer namazlar gibi her bir rekâta bir rûkû ve iki secde ile kılınır. Şâfiî (rh.a.)'ye göre ise, her rekâtı iki rûkû ve iki secde ile kılınır.

Şâfiî Mezhebi:

Kişi, güneş veya ay tutulması namazı kılma niyetiyle namaza başlar. Fatiha okur ve rûkû yapar. Sonra rûkûdan doğrulur ve ikinci defa kıyam yapar. İkinci kıyamda

²⁹⁶ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 61. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 457. Gazzâlî, *el-Hulâsa*, s. 169;

²⁹⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 64.

²⁹⁸ Abdurrezzak, *Musannef*, II/120; İbn Ebu Şeybe, *Musannef*, I/317; Müslim, *Salât*, 42; Ebu Davud, *Salat*, 131,132; İbn Huzeyme, *Sahih*, I/246; İbn Hibbân, *Sahih*, V/93; Hâkim, *Müstedrek*, I/365; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II/59.

²⁹⁹ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 59.

³⁰⁰ Şirbinî, *Muğni'l-muhtâc*, c. II, s. 22.

³⁰¹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 74.

tekrar Fatiha okur ve rükû yapar. Sonra secdeye gider. Yani birinci rekâtta iki rükû ve iki secde yapmış olur. Daha sonra ikinci rekâtı da bu şekilde kılar.³⁰²

2.1.15. Yağmur Duası (İstiska) Namazı

(قال): ولا صلاة في الاستسقاء إنما فيها الدعاء في قول أبي حنيفة وأبي يوسف رحمهما الله تعالى وقال محمد - رحمه الله تعالى -: يصلي فيها ركعتين بجماعة كصلاة العيد إلا أنه ليس فيها تكبيرات كتكبيرات العيد وهو رواية بشر بن غياث عن أبي يوسف رحمهما الله تعالى وقال الشافعي - رضي الله عنه -: فيها تكبيرات كتكبيرات العيد³⁰³

Ebu Hanife ve Ebu Yusuf (rh.a.)'a göre yağmur duasında namaz kılınmaz. Sadece dua yapılır. Muhammed (rh.a.)'e göre ise; Bayram namazı gibi iki rekât namaz kılınır. Ancak bayram tekbirleri gibi tekbirler yoktur. Şâfiî (rh.a.)'ye göre yağmur duası namazında bayram tekbirleri gibi tekbirler vardır.

Şâfiî Mezhebi:

Yağmur duası namazı bayram namazı gibi iki rekattır.³⁰⁴ Kılınış keyfiyeti bakımından da bayram namazı gibidir. Kişinin, bayram namazı kılar gibi, başlama duasından sonra eûzü çekmeden ve Fatiha okumadan önce birinci rekâtta yedi defa tekbir getirmesi, ikinci rekâtta beş defa tekbir getirmesi ve tekbir esnasında ellerini kaldırması gerekir. Ayrıca her tekbirden sonra orta uzunlukta bir ayet okuyacak kadar bir süre beklemesi gerekir.³⁰⁵

³⁰² Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 53. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, I,407-408; Gazzâlî, *el-Hulâsa*, s. 155.

³⁰³ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 76.

³⁰⁴ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 54.

³⁰⁵ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 607.

2.2. EL-MEBSÛT'TA HATALI NAKLEDİLEN GÖRÜŞLER

2.2.1. Namaz Vakitleri

2.2.1.1. İkinci Namazının Son Vakti

فأما آخر وقت العصر غروب الشمس عندنا، وقال الحسن بن زياد - رضي الله تعالى عنه - تغير الشمس إلى الصفرة وهو قول الشافعي - رحمه³⁰⁶

İkinci namazının son vakti, biz Hanefîlere göre güneşin batmasıdır. Hasan b. Ziyâd (rh.a.) güneşin sararmaya başlaması vaktidir, demiştir. Bu, Şâfiî (rh.a.)'nin de görüşüdür.

Şâfiî Mezhebi:

İkinci namazının vakti güneşin batımına kadar devam eder.³⁰⁷ Bunun delili şu hadistir:³⁰⁸ “Güneş doğmadan önce sabah namazının bir rekâtını yetiştiren kimse sabah namazına yetiştirmiştir. Güneş batmadan önce ikinci namazının bir rekâtını yetiştiren kimse ikinci namazına yetiştirmiştir.”³⁰⁹ Dolayısıyla ikinci namazının son vakti güneş batıncaya kadardır. Serahsî'nin naklettiği görüş Şâfiî kaynaklar ile uyum göstermemektedir.

2.2.1.2. Akşam Namazının Son Vakti

قال (ووقت المغرب من حين تغرب الشمس إلى أن يغيب الشفق عندنا) وقال الشافعي - رحمه الله تعالى -: ليس للمغرب إلا وقت واحد مقدر بفعله فإذا مضى بعد غروب الشمس مقدار ما يصل في ثلاث ركعات خرج وقت المغرب لحديث إمامة جيريل - عليه السلام - فإنه صلى المغرب في اليومين في وقت واحد³¹⁰

Akşam namazının vakti, biz Hanefîlere göre güneşin batmasından itibaren şafağın kaybolmasına kadardır. Şâfiî (rh.a.) diyor ki, akşam namazının sadece bir vakti

³⁰⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 144.

³⁰⁷ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 21.

³⁰⁸ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 299.

³⁰⁹ Buhârî, *Mevâkîtü's-salât*, 579; Müslim, *Mesâcid*, 1373

³¹⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 144.

vardır. Bu da Cebrail (a.s.) 'in fiiliyle takdir edilmiştir. Cebrail (a.s.) imamlığı hadisindeki; “*Cebrail, bana akşam namazını iki günde de bir vakitte kaldırdı*”³¹¹ ifadesi nedeniyle, güneşin batmasından sonra üç rekât kılınacak kadar vakit geçince akşam namazının vakti çıkmış olur.

Şâfiî Mezhebi:

İmam Şâfiî'nin yeni görüşüne göre abdest alma, avret yerini örtme, ezan okuma, kamet getirme, beş rekât namaz kılmaya yetecek kadar zaman geçince sona erer.³¹²

El-Mebsût'ta geçen İmam Şâfiî'ye ait görüşün yeni veya eski görüş olduğu konusunda bilgi verilmemiştir. Bunun yanı sıra Serahsî'nin aktardığı görüş Şâfiî kaynaklara göre hatalı olarak nakledilmiştir.

2.2.1.3. Yatsı Namazının Son Vakti

آخر وقت العشاء فقد قال في الكتاب: إلى نصف الليل. والمراد بيان وقت إباحة التأخير فأما وقت الإدراك فيمتد إلى طلوع الفجر الثاني حتى إذا أسلم الكافر أو بلغ الصبي قبل طلوع الفجر فعليه صلاة العشاء وهذا عندنا، وقال الشافعي - رحمه الله تعالى -: آخر وقت العشاء حين يذهب ثلث الليل لحديث إمامة جبريل - عليه الصلاة والسلام - وصلى بي العشاء في اليوم الثاني حين ذهب ثلث الليل³¹³

Yatsı namazının kılınmasının caiz olduğu vakte gelince, bu ikinci fecrin doğuşuna kadar devam eder. Fecrin doğuşundan önce kafir müslüman olsa veya çocuk bülüğ çağına erişse, yatsı namazını kılması gerekir. Biz Hanefilere göre durum böyledir. Şâfiî (rh.a.), Cebrail (a.s.)'in imamlığı hadisindeki; “*Cebrail, bana yatsı namazını ikinci gün gecenin üçte biri geçince kaldırdı*”³¹⁴ ifadesi nedeniyle, yatsının son vakti gecenin üçte biri geçtiği zamandır, demiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Yatsı namazının vakti şafağın kaybolması ile başlar, fecir (tan yerinin ağarması) vaktine kadar devam eder.³¹⁵

³¹¹ Abdurrezzak, *Musannef*, I, 555; Zeyleî, *Nasbu'r-râye*, I, 197; Dârekutnî, *Sünen*, I, 261.

³¹² Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 21.

³¹³ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 145.

³¹⁴ Abdurrezzak, *Musannef*, I, 531, İbn Ebu Şeybe, *Musannef*, I, 280; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 333; Ebu Davud, *Salat* 2; Tirmizî, *Salat* 1; Nesâî, *Mevâkîf* 15; Taberanî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, X, 309; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 36.

³¹⁵ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 21. Ayrıca bkz. Şâfiî, *el-Ümm*, c. I, s. 156; Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebir*, c. II, s. 25.

Şafîî kaynaklar incelediğinde Serahsî'nin nakletmiş olduğu hadis ve görüş bulunamamıştır. Dolayısıyla bu nakil hatalı bir nakil olarak değerlendirilmiştir.

2.2.2. Namaza Giriş ve Başlama

2.2.2.1. Teşehhütteki Selamda Elif-lam Takısı

(والسلام بالألف واللام ليكون أبلغ منه بغير الألف واللام) وترجيح الشافعي- رحمه الله تعالى بعيد³¹⁶

Teşehhütteki selamı elif-lamlı okumak, elif -lamsız okumaktan daha belîğ olur. Şâfîî (rh.a.)'nin tercihi gerçekten uzak bir tercih olup ona göre teşehhütte selamda elif-lam kullanılmaz.

Şâfîî Mezhebi:

Teşehhütteki “selâm” sözcüğünü “selâmun” şeklinde okumak yerine “es-selâmu” şeklinde okumak daha faziletlidir. Çünkü İmam Nevevî'nin belirttiğine göre, rivâyetlerin çoğunda, İmam Şâfîî'nin ifadelerinde bu şekilde yer almaktadır. Ayrıca diğerinden daha fazla bir anlam ifade etmekte, namazdan çıkış selamına da uygun düşmektedir.³¹⁷

2.2.2.2. Salavatın Namazdaki Hükümü

ثم الصلاة على النبي - صلى الله عليه وسلم - في الصلاة ليست من جملة الأركان عندنا وقال الشافعي هي من جملة أركان الصلاة لا تجوز الصلاة إلا بها³¹⁸

Peygambere salat getirmek biz Hanefîlere göre namazın farzlarından değildir. Şâfîî (rh.a.), “O, namazın farzlarındandır, onsuz namaz caiz değildir.” der.

Şâfîî Mezhebi:

Tercih edilen görüşe göre ilk oturuşta da son oturuşta da Hz. Peygamber (s.a.v.) ve ailesine salat getirmek sünnettir. Dolayısıyla onsuz namaz, mekruh olmakla beraber caizdir.³¹⁹

³¹⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 28.

³¹⁷ Şîrbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 381.

³¹⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 29.

³¹⁹ Şîrbînî, *Muğni 'l-muhtâc*, c. I, s. 382.

2.2.2.3. Secdenin Şekli

ويسجد على جبهته وأنفه واضب على هذا رسول الله - صلى الله عليه وسلم -، وفيه تمام السجود، فإن سجد على الجبهة دون الأنف جاز عندنا وعند الشافعي لا يجوز³²⁰

Kişi, alnı ve burnu üzerine secde eder. Resûlullah (s.a.v) devamlı böyle yapmıştır. Secde böyle tamam olur. Sadece alnı üzerine secde yapar; burnunu koymazsa bize göre caizdir. Şâfiî (rh.a.)'ye göre caiz değildir.

Şâfiî Mezhebi:

Secdenin en azı kişinin alnının bir kısmını namaz kıldığı yere değdirmesidir.³²¹ Secdede sadece alnı yere koymak farzdır. Alın dışındaki organları yere koymak müstehaptır. Dolayısıyla burnu koymadan yapılan secde geçerlidir.³²²

2.2.3. Vitir Namazının Rekât Sayısı

أن الوتر ثلاث ركعات لا يسلم إلا في آخرهن عندنا، وقال الشافعي - رحمه الله - تعالى: ركعة واحدة³²³

Vitir namazı biz Hanefilere göre üç rekattır. Ancak üçüncü rekâtın sonunda selam verilir. Şâfiî (rh.a.) "Vitir bir rekattır." demiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Vitirin en azı bir, en çoğu on bir rekattır. Bir görüşe göre göre ise on üç rekattır. Bir rekâttan fazla kılan kimse namazı (selamla) ayırabileceği gibi -ki bu daha faziletlidir- bir teşehhüdle veya son iki rekâtta iki teşehhüdle birleştirecek de kılabilir.³²⁴

El-Mebsût'ta İmam Şâfiî'den vitir namazının sadece bir rekât olduğu nakledilmiştir. Hâlbuki mezhebin ana kaynaklarında sadece bir rekât olduğu görüşü kabul görmemektedir.

³²⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 34.

³²¹ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 27.

³²² Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 371.

³²³ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 164.

³²⁴ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 36.

2.2.4. Yolcu Namazı

قال: (وإن خرج من مصره مسافرا بعدما دخل وقت الصلاة صلى صلاة المسافر عندنا) وقال الشافعي- رضي الله تعالى عنه- إذا مضى من الوقت مقدار ما يصلي فيه أربع ركعات ثم خرج مسافرا صلى أربعا³²⁵

İkamet ettiği şehirden, namaz vakti girdikten sonra hareket eden yolcu, bu namazı biz Hanefilere göre yolcu olarak kılar. İmam Şâfiî'ye göre ise namaz vaktinin girmesinden, dört rekât kılacak kadar zaman geçtikten sonra yolculuğa çıkarsa, namazı dört rekât kılar.

Şâfiî Mezhebi:

Kişi namaz vakti içinde, o namazın kılınabileceği bir süre geçtikten sonra yolculuğa çıkmış olsa bile İmam Şâfiî'nin açık ifadesine göre namazı kısaltarak kılabilir. Vakitten bir rekât veya dört rekâttan az rekât (iki veya üç rekât) kılabilir. Vakitten bir zaman kaldığında şayet bunun eda olduğu görüşünü kabul edersek -ki daha doğru görüşe göre böyledir- kişi bunu kısaltarak kılabilir. Aksi takdirde kısaltamaz.³²⁶

2.2.5. Cuma Namazı

2.2.5.1. Hutbe Sırasında Namaz Kılmanın Hükümü

(قال): الإمام إذا خرج فخروجه يقطع الصلاة حتى يكره افتتاحها بعد خروج الإمام وينبغي لمن كان فيها أن يفرغ منها يعني يسلم على رأس الركعتين- وقال الشافعي- رضي الله تعالى عنه- يأتي بالسنة وتحية المسجد إذا دخل والإمام يخطب³²⁷

İmam hutbe için minbere çıkınca, onun çıkması namazı keser. Öyle ki imamın çıkmasından sonra namaza başlamak mekruhtur. Namazda olanın da namazı bitirmesi gerekir. Yani iki rekât başında selam verir. Şâfiî (rh.a.) der ki, kişi, İmam hutbe okurken girdiğinde sünneti ve tahiyetü'l-mescidi kılar.

Şâfiî Mezhebi:

Hatip hutbe vermek üzere minbere çıktığında ve oturduğunda namaz kılan kişinin namazını kısa tutması gerekir. Hatibin minbere çıkıp oturmasından sonra,

³²⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, c. I, s. 237-238.

³²⁶ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 517.

³²⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 29.

cemaatte hazır bulunanlar arasından hatip dışında herhangi bir kimsenin (hutbeyi işitmese bile) nafîle namaz kılması mübah değildir. Çünkü nafîle namaz kılmakla hutbeden tamamen yüz çevirmiş gibi olmaktadır. Mâverdî bu konuda icma bulunduğunu nakletmiştir. Hatip minbere çıkmış olsa bile hutbeye başlamadıkça cemaatin konuşma yapmasında bir sakınca yoktur, buna karşılık hatip minbere çıktığında nafîle namaz kılmaya başlamak haramdır.³²⁸

2.2.5.2. En Kısa Hutbenin Ölçüsü

(قال) وإذا خطب بتسيحة واحدة أو بتلهيل أو بتحميد أجزاء في قول أبي حنيفة وقال أبو يوسف ومحمد رحمهما الله تعالى: لا يجزئه حتى يكون كلاما يسمى خطبة وقال الشافعي- رضي الله عنه: لا يجزئه حتى يخطب خطبتين يقرأ فيهما شيئا من القرآن ويجلس بينهما جلسة³²⁹

Hatip tek bir tesbih veya tekbir ya da tahmîd ile hutbe okursa, Ebû Hanife (rh.a.)'nin görüşüne göre bu ona yeterlidir. Ebû Yusuf (rh.a.) ile Muhammed (rh.a.) ise, hutbe adı verilecek bir konuşma olmadan geçerli olmaz, demişlerdir. Şâfiû (rh.a.) ise, iki hutbe okumadan ve her ikisinde de Kur'an'dan bir şey okumadan, aralarında da biraz oturmadan geçerli olmaz, demiştir.

Şâfiû Mezhebi:

İki hutbeden birinde bir ayet okumak hutbenin rükünlerindedir. Zayıf bir görüşe göre birinci hutbede ayet okumak rükündür. Zayıf bir başka görüşe göre her iki hutbede bir ayet okumak rükündür. Zayıf bir başka görüşe göre ayet okumak farz değildir.³³⁰ Mezhepte genel kabul gören görüşe göre hutbede okunacak ayetin iki hutbenin birinde olması yeterlidir; çünkü çoğunlukla hutbede herhangi birisini belirlemeksizin ayet okunur.³³¹ Hutbenin şartlarından bir diğeri ise (hutbe veren kişinin) iki hutbe arasında oturmasıdır.³³² Bu oturma esnasında (tıpkı iki secde arasında oturmada olduğu gibi) organların bir süre hareketsiz kalması şarttır.³³³

³²⁸ Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, c. I, s. 553-554.

³²⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 30.

³³⁰ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 48.

³³¹ Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, c. I, s. 551.

³³² Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 48.

³³³ Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, c. I, s. 552.

Bu maddede *El-Mebsût* 'tan naklettiğimiz İmam Şâfiî'ye nispet edilen üç görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden “iki hutbenin her ikisinde de Kur'an'dan bir şey okumak” görüşü hatalı nakledilmiş olup diğer konular doğru nakledilmiştir.

2.2.6. Teşrik Tekbirlerinin Bitiş Vakti

قال ابن عمر- رضي الله عنهما:- إلى صلاة الفجر من آخر أيام التشريق وقال ابن عباس- رضي الله عنهما:- إلى صلاة الظهر وقال زيد: إلى صلاة العصر وبه أخذ الشافعي- رضي الله عنه³³⁴

İbn Ömer (rh.a.); teşrik günlerinin son günü sabah namazına kadar tekbire devam edilir, demiştir. İbn Abbas (r.a.); öğle namazına kadar, Zeyd b. Sabit (rh.a.) ise; ikinci namazına kadar tekbire devam edilir, demiştir. Şâfiî (rh.a.) de bu son görüşü benimsemiştir.

Şâfiî Mezhebi:

Hac yapan kişi Kurban Bayramının birinci günü öğle namazından başlayarak tekbir getirir. Çünkü bu Mina'da kılınan ilk namaz ve telbiyenin bitiş vaktidir. Hac yapan kişi tekbir getirmeyi teşrik günlerinin sonuncusunun sabah namazında bitirir. Çünkü bu, kişinin Mina'da kıldığı son namazdır. Hac yapan kişi dışındakiler de İmam Şâfiî'ye ait olan daha güçlü görüşe göre hac yapanlar gibidir. Bunun sebebi ise konuyla ilgili rivayetlere uymaktır. Çünkü insanlar hacılara tâbidir.³³⁵

2.2.7. Cenaze Bahsi

2.2.7.1. Bulunan Ölülerin Karışık Olması Durumu

(قال): وإذا اختلط موتى المسلمين بموتى الكفار فإن كانت الغلبة للمسلمين غسلوا وصلي عليهم إلا من عرف أنه كافر. وعلى قول الشافعي - رضي الله عنه - يستعمل التحري فيصلي على من وقع في أكبر رأيه أنه مسلم وهي مسألة التحري³³⁶

Müslümanların ölüleri kâfirlerin ölüleriyle karışınca; şayet çoğunluk, Müslümanların ise, yıkanılır. Namazları da kılınır. Ancak kâfir olduğu bilinen

³³⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 43.

³³⁵ Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, c. I, s. 593.

³³⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 54-55.

kişilerin namazları kılınmaz. Şâfiî (rh.a.)'ye göre araştırma yapılır. Ağır basan görüşe göre Müslüman olduğu tespit edilenlerin namazı kılınır. Bu, araştırma meselesidir.

Şâfiî Mezhebi:

Müslüman ölümler ile kâfirler ayırt edilemeyecek şekilde birbirine karışsa hepsinin yıkanıp namazının kılınması farz olur. Bu durumda niyet iki şekilde yapılabilir. İsterse hepsi için Müslümanlara diyerek niyet eder ki bu daha faziletli ve İmam Şâfiî'nin de açık ifadelerinde yer alan görüştür. İsterse de her birine tek tek “eğer müslüman ise” diyerek niyet edebilir.³³⁷

Farzın yükümlülüğünden kesin olarak kurtulabilmek için hepsinin yıkanması, kefenlenmesi, namazlarının kılınması ve defnedilmesi gerekir; çünkü farz ancak bu şekilde yerine getirilebilir.³³⁸

2.2.7.2. Cenazenin Taşınma Usûlü

السنة في حمل الجنازة أن يحملها أربعة نفر من جوانبها الأربع عندنا وقال الشافعي- رضي الله تعالى عنه:- السنة حملها بين العمودين وهو أن يحملها رجلان يتقدم أحدهما فيضع جانبي الجنازة على كتفيه ويتأخر الآخر فيفعل مثل ذلك³³⁹

Biz Hanefilere göre cenazeyi taşımakta sünnet, dört kişinin dört yanından taşınmasıdır. Şâfiî (rh.a.)'ye göre ise sünnet olan, iki kol arasında taşımaktır. Bunun şekli de şöyledir. Tabutu iki kişi taşır. Biri öne geçerek tabutun iki yanını omuzları üzerine koyar. Diğeri de arkaya geçerek bunun gibi yapar.

Şâfiî Mezhebi:

Mezhep içinde iki görüş vardır. Daha doğru olan görüşe göre cenazeyi iki kazığın arasındaki tabuta koyarak biri önde iki kişi arkada toplam üç kişi ile taşımak, ikisi önde ikisi arkada toplam dört kişinin taşınmasından daha faziletlidir. Bunun yapma şekli şöyledir; bir kişi tabutun önündeki iki tahta parçasının arasına başını sokarak iki tahta parçasını omuzlarına koyar.

³³⁷ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 62.

³³⁸ Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, c. II, s. 49.

³³⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, c. II, s. 56.

Tabutun arkasındaki iki tahta parçasını ise iki erkek taşır. Dört kişinin taşınması ise tabutun ön tarafına iki erkeğin arka tarafına iki erkeğin geçmesi ile olur.³⁴⁰

Serahsî'nin naklettiği görüşü Şâfiî kaynakları aracılığı ile incelediğimizde iki kişinin taşınması ile ilgili görüş bulunamamıştır.

³⁴⁰ Nevevî, *Minhâc*, c. I, s. 58.

SONUÇ

El-Mebsût, Hanefî fıkhnın en değerli ve tarih bakımından en eski kaynaklarından biridir. Serahsî bu eserini zor koşullar altında telif etmiştir. Eser, yüzyıllardır Hanefî mezhebinin en güvenilir kaynaklarından birisi olma özelliğini korumaktadır. Üzerinde birçok çalışma yapılan *El-Mebsût*, diğer mezhep imamlarının görüşlerine yer vermesi bakımından diğer mezheplere bağlı kişilerin de üzerinde çalışma yapabilme imkânını taşıyan eserlerden biridir. Bu çalışma da onlardan biri olma amacını taşımaktadır.

Çalışmamızda fıkhnın ibadetler bölümü içinde yer alan temizlik ve namaz konuları, Şâfiî ve Hanefî fıkhnı çerçevesinde mukayese edilmiş, İmam Şâfiî'nin *El-Mebsût*'ta bahsedilmemiş olan farklı kavilleri de Şâfiî mezhebinin önemli muhtasarlarından Nevevî'nin *Minhâcü't-tâlibîn* adlı eseri ve onun şerhi olan Şirbinî'nin *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'âni'l-Minhâc* adlı eseri başta olmak üzere Şâfiî kaynaklar üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Bu sayede İmam Şâfiî'nin bir konu ile alakalı tüm görüşlerini de bir arada görme imkânı doğmuştur.

Çalışmamızda bu kısımda İmam Şâfiî'ye nispet edilen 125 görüş tespit ettik. Şâfiî literatürünün kıymetli kaynaklarından ve mezhebin görüşlerinin olgunlaştığı dönem eserlerinden *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'âni'l-Minhâc* başta olmak üzere Şâfiî kaynaklardan bu görüşlerin durumunu tahkik ettik ve yaptığımız çalışma sonucunda bu görüşlerin 108 tanesinin isabetli, 17 tanesinin ise hatalı nakledildiğini tespit ettik.

Çalışmanın iki bölümden oluştuğu dikkate alındığında bölümler bazında Şâfiî'ye yapılan atıflar ve isabet sayılarını şu şekilde ifade etmek mümkündür:

Birinci bölümü teşkil eden temizlik bölümünde İmam Şâfiî'ye nispet edilen 41 adet görüş tespit edildi. Bu görüşlerin tahkiki sonucunda 37 isabetli 4 hatalı görüş olduğu Şâfiî kaynaklar aracılığı ile tespit edildi.

Tezin ikinci bölümünü teşkil eden namaz bölümünde ise İmam Şâfiî'ye nispet edilen 84 adet görüş tespit edildi. Bu görüşlerin tahkiki sonucunda 71 isabetli 13 hatalı görüş bulunduğu Şâfiî kaynaklarıyla karşılaştırıldığında görüldü.

Gerek incelediğimiz kısımda gerek diğer kısımlarda farklı mezhep görüşlerine yapılan atıflarda isabetsiz durumların ortaya çıkmasında çeşitli sebeplerin bulunduğu söylenebilir.

Müellifin bu eseri meydana getirirken hapiste bulunmasının etkisi ile derin bir araştırmaya girme imkânı bulamaması mevcut Şâfiî fıkıh bilgilerini hafızasından öğrencilerine yazdırması, İmam Şâfiî'ye nispet edilen farklı görüşlerden birini bilmesi veya birini zikretmesinin de etkisi bulunmaktadır. Bu ve benzeri sebeplerle farklı nakillerin yapıldığı bilinmektedir.

Diğer sebepleri, Köse'nin tespitiyle, görüşüne atıf yaptığı mezhebin kaynaklarına ulaşamaması, kavram kargaşası, istinsah hatası, bazı ifadeleri yanlış anlamak ve hatalı değerlendirmek, bilgileri ilk kaynağından tetkik etmeme, bir müellifin yaptığı hatayı tekrarlama ve dikkatsizlik, mezhep içindeki bazı gelişmeleri yeterince takip edememe, herhangi bir konuda görüşünü ortaya koymuş müçtehidin bu fikrinden hareketle genel bir kaide ortaya koymak, mezhep taassubu şeklinde sıralamak mümkündür.

Burada gerek müntesiplere gerekse araştırmacılara düşen görev, her mezhebin görüşünü öncelikle mezhebin kendi kaynaklarından araştırmaktır. Zira farklı mezheplere ait görüşler başka mezhep mensubu müellifler tarafından hatalı bilenebilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

Babanzâde, İsmail Paşa el-Bağdadî (ö. 1338/1920), *Hediyyetü'l-ârifîn, esmâ'ü'l-mü'ellifîn ve âsârü'l-musannifîn*, Darü İhyaü't Türas el- Arabî, Beyrut, 1374/1955.

Begavî, Hüseyin b. Mesut b. Muhammed b. el-Ferrâ (ö. 516/1122), *et-Tehzîb fi fikhî'l-İmam eş-Şâfiî*, tah., Adil Ahmet Abdülmevcut- Ali Muhammed Muavvaz, I. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1418/1997

Cüveynî, İmâmü'l-Haremeyn Ebü'l-Meâlî Rüknuddîn Abdülmelik b. Abdillâh b. Yûsuf el-Cüveynî et-Tâî en-Nisâbü'rî (ö. 478/1085), *Nihâyetü'l-matlab fi dirâyeti'l-mezheb*, tah, Muhammed Osman, I. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1431/2010,

Dirican, Hilal, *El-Mevsili'nin El-Muhtar isimli eserindeki İmam Şâfiî'ye ait görüşlerin tahkiki*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı / İslam Hukuku Bilim Dalı, Sivas 2006.

Eker, Halil, (*Şeyhu'l-İslam Burhânüddin Ebü'l-Hasen Ali b.*) *Ebü Bekir el-Merginânî'nin el-Hidâye isimli eserindeki ibadetler bahsinde geçen İmam Şâfiî'ye ait görüşlerin tespit ve tahkiki*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı / İslam Hukuku Bilim Dalı, İzmir 2015.

Gazzâlî, Hüccetü'l-İslâm Ebü Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî (ö. 505/1111), *Hulâsatü'l-Muhtasar ve nukâvetü'l-mu'tasar*, tah., Emced Reşit Muhammed Ali, I. Baskı, Dâru'l-Minhac, Beyrut, 1428/2007

Hamidullah, Muhammed (ö. 1423/2002), "Serahsî", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul, 2009.

İbn Kutluboğa, Ebu Fidai Zeynuddin Kasım b. Kutluboğa b. Abdillâh es-Sûdûnî el-Cemâlî el-Mısırî (ö. 879/1474), *Tâcu't-terâcim*, Dâru'l-Kalem, Dimeşk, 1417/1996.

İbnü's-Salâh, Ebû Amr Takıyyüddîn Osmân b. Salâhiddîn Abdirrahmân b. Mûsâ eş-Şehrezûrî (ö. 643/1245), *Şerhu müşkili'l-Vasît*, tah, Dr. Abdülmün'im Halife Ahmed Bilal, I. Baskı, Daru Künûzi İşbilya, Riyad, 1432/2011.

Kâtib Çelebi (ö. 1067/1657), *Keşfü'z-zunûn 'an esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn*, tah. Muhammed Şerafettin Yaltkaya, İstanbul, 1360/1941.

Kavakçı, Yusuf Ziya, *XI. ve XII. Asırlarda Karahanlılar Devrinde Maverâünnehr İslam Hukukçuları*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1976.

Kehhâle, Ömer Rızâ (ö. 1407/1987), *Mu'cemü'l-müellifin: Terâcimü musannifi'l-kütübi'l- 'Arabîyye*, Mektebetü'l-Mesna, Beyrut, 1957.

Köse, Saffet, “Mezhep Görüşleriyle İlgili Farklı Nakiller”, *İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt: III, sayı: I, 1995.

..... *İslam Hukukuna Giriş*, İstanbul, 2021.

Kureşî, Ebû Muhammed Muhyiddîn Abdülkâdir b. Muhammed b. Muhammed el-Mısırî (ö. 775/1373), *el-Cevâhiru'l-mudiyye fî tabakâti'l-Hanefiyye*, Karaçi, t.y.

Leknevî, Ebü'l-Hasenât Muhammed Abdülhay b. Muhammed Abdilhalîm b. Muhammed Emînillâh es-Sihâlevî (ö. 1303/1886), *el-Fevâidü'l-behiyye fî terâcimi'l-Hanefiyye*, Dâru'l Ma'rife, Beyrut, t.y.

Matpan, Osman, *Merginânî'nin 'El-Hidâye' adlı eserinin ibadetler bölümünde İmam Şâfî'ye nisbet edilen görüşlerin tespit ve tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı / İslam Hukuku Bilim Dalı, Kayseri 2016.

Mâverdî, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib el-Mâverdî el-Basrî (ö. 450/1058), *el-Hâvi'l-kebîr*, tah, Ali Muhammed Muavvaz- Adil Ahmed Abdülmevcûd, III. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1430/2009.

Nar, Yasemin, *İbn Rüşd'ün (595/1198) 'Bidayetü'l-Müctehid' adlı eserlerinde İmam Şâfî'ye ait görüşlerin tahkiki*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı / İslam Hukuku Bilim Dalı, Konya 2007.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî en-Nevevî (ö. 676/1277), *el-Mecmu' şerhu'l-Mühezzeb*, tah., komisyon, II. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-ilmiiye, Beyrut, 1432/2011

..... *Minhâcü't-tâlibîn ve 'umdetü'l-müftîn*, (Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'âni'l-Minhâc* kenarında) Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1425/2005.

..... *Ravzatü't-tâlibin ve 'umdetü'l-müftîn*, tah, Züheyr Şaviş, III. Baskı, el-Mektebü'l-İslamiyye, Şam- Beyrut- Amman, 1412/1991

Ömerî, Şihâbüddîn Ahmed b. Yahyâ b. Fazlillâh (749/1349), *Mesâlikü'l-epsâr fi memâliki'l-emsâr*, Lübnan, 2010.

Özel, Ahmet, *Haneft Fıkıh Âlimleri*, T.D.V. Yayınları, Ankara, 1990.

Râfî, Ebü'l-Kasım Abdülkerim b. Muhammed b. Abdilkerîm er-Râfî el-Kazvînî (ö. 623/1226), *Fethu'l-'azîz fi Şerhi'l-Vecîz (eş-Şerhu'l-kebîr)*, tah., Ali Muhammed Muavvaz – Adil Ahmed Abdülmevcûd, I. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-ilmiiye, Beyrut, 1418/1997.

Râgıb el-İsfahânî, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed (ö. 502/1108), *el-Müfredât fi garîbi'l-Kur'ân*, Dimeşk-Beyrut 1412.

Schacht, Joseph (ö. 1389/1969), "Notes on Serakhsi's Life and Works" 900. *Ölümler Yıldönümü Münasebeti ile Büyük İslam Hukukçusu Şemsü'l-Eimme es-Serahsî Armağanı*, Ankara, 1385/1965.

Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed (ö. 483/1090), *el-Mebsût*, Beyrut, 1414/1993.

Şâfî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs (ö. 204/819), *el-Ümm*, I. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-ilmiiye, Beyrut, 1414/1993.

Şîrbînî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb el-Kâhîrî (ö. 977/1570), *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'âni elfâzi'l-Minhâc*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1415/1994.

Şîrâzî, Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf (ö. 476/1083), *el-Mühezzeb fî fikhi'l-İmâm eş-Şâfi'î*, tah., Muhammed ez-Zühayli, II. Baskı, Dâru'l-Kalem, Şam, Dâru'l-Şâmiyye, Beyrut, 1422/2001

Taşköprizâde, Ahmet Efendi (ö. 968/1561), *Miftâhu's-sa'âde ve misbâhu's siyâde fî mevzû'âti'l-'ulûm*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2002

Tuğ, Salih, "Eserlerinde Rastlanan İfadelerine Göre İmam Serahsî'nin Hapis Hayatı", 900. *Ölüm Yıldönümü Münasebeti ile Büyük İslam Hukukçusu Şemsü'l-Eimme es-Serahsî Armağanı*, Ankara, 1965.

Yıldız, Abdullah, *Büyük Türk İslam Hukuk Bilgini İmam Serahsî'nin Hayatı ve Sünnet Anlayışı*, Şanlıurfa, 2001.

Ziriklî, Ebû Gays Muhammed Hayrüddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris ed-Dımaşkî (ö. 1396/1976), *el-A'lam Kâmûsü terâcîm li-eşheri'r-ricâl ve'n-nisâ mine'l-'Arab ve'l-müsta'rebîn ve'l-müsteşrikîn*, Dâru'l-İlmi'l-Melâyin, Beyrut, 1428/2007.

WENSINCK, A. J. (ö. 1939), *el-Mu'cemü'l-müfehres li-elfâzi'l-hadîsi'n-nebevî*, I-VII, Leiden, 1936-1969.

ÖZGEÇMİŞ

Adı: Burak

Soyadı: Çulha

EĞİTİM DURUMU:

İlköğretim: Milas/Selimiye İlköğretim Okulu, Muğla/2009.

Lise: Milas İmam Hatip Lisesi, Muğla/2013.

Üniversite: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi,
İzmir/2018.

Yüksek Lisans: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Temel İslâm Bilimleri, İslâm Hukuku Ana Bilim Dalı, İzmir/2022